

วารสาร

JMBR

มจร พุทธโสธรปริทรรศน์

Journal of MCU Buddhasothorn Review

ISSN: 2773-9554 (Online)

J

M

B

R

Journal of MCU Buddhasothorn Review

Year 1 Issue 2 July – December

2021

วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์

Journal of MCU Buddhasothorn Review

ISSN: 2773-9554 (Online)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2564

Vol.1 No. 2 July-December 2021

• วัตถุประสงค์

วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการ ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ) คือ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน, ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ในการเผยแพร่บทความวิชาการและบทความวิจัยแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ในขอบข่ายเนื้อหาสาขาวิชาสังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

- บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิง ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร
- ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่านต่อบทความ
- ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะของกองบรรณาธิการ วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์

• เจ้าของ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000 โทรศัพท์/โทรสาร 0-3882-0916

Email: mcujsothorn@gmail.com

<http://sothorn.mcu.ac.th>

• ที่ปรึกษาวารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์

พระราชปริยัติสุนทร

พระครูปริยัติวรณารณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

พระมหาวิเชียร สิริวฑฒโน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

• บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุพล พรหมมี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

• หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภูริทัต ศรีอร่าม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

• กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พิศณุมิวธิ์

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร. ศานติ ภัคดีคำ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ปาอ้าย

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด

มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณรายณ์ ทรัพย์แสนดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ดร.บุญยอด ศรีรัตนสรณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชครินทร์

ดร.สกุล อันมา

มหาวิทยาลัยบูรพา

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

พระพรหมพิริยะ ถาวโร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

นายพรภิรมย์ ยอดบุญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

นายปัญญา โพธิ์ทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร

• คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์ (Peer Review)

สาขาวิชา ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, ครุศาสตร์, มนุษยศาสตร์, สังคมศาสตร์

• ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ พรหมเลิศ

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤต ศรียะอาจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย สมอเนื่อ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มัน เสือสูงเนิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อดุลย์ คนแรง

พระมหากฤษณ์ธนนต์ เสฎฐเมธี, ดร.

พระมหาปิยะบุตร ปญญาทตฺตโน, ดร.

• ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์กิตติ บุญเจือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต วิงวอน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภัคดีคำ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราภรณ์ พจนอารีวงศ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณรายณ์ ทรัพย์แสนดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย คงศิริภักดี

นักวิชาการอิสระ

ดร.สกฤติ อีสริยานนท์

มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.รวิช ตาแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก สุวรรณบัณฑิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ดร.วิทธิลักษณ์ จันทนสมบัติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

• ฝ่ายประสานงานและจัดการ

• พิสูจน์อักษร

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนติพล

พระครูสังฆรักษ์วิจิตร ถิรจิตโต, ดร.

พระครูสังฆรักษ์สวงศ์ นาถสีโล

พระมหาสหาย กนตธมโม

พระเอนก คุณวุฑโฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมภาพ สายหยุด

ดร.เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์

ดร.นิรมล ตริตราเพ็ชร

นางน้ำทิพย์ มั่งคั่ง

• งานสมาชิก

พระมหาเกรียงไกร กิตติบุญโณ

นางสาวนฤมล โพธิ์ทอง

นายสมศักดิ์ ธรรมสร

• บันทึกข้อมูล

นางกาญจนา เชี่ยวชาญ

นางสาวสุธิดา ทองอินทร์

นางวลัยพรรณ ไชทอง

นางสาววารุณี กราบตุ้ม

• **งานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ**

พระมหาประสพสุข ปิยภาณี

• **นิติกร**

นายสมศักดิ์ ทารินทร์

นายปัญญา โพธิ์ทอง

นายไพสม สายหยุด

• **ภาพ/ศิลปะ**

พระมหาประสพสุข ปิยภาณี

นายสิทธิกร พันศิริ

• **ออกแบบปก**

พระพรหมพิริยะ ถาวโร

• **จัดรูปเล่ม**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภูริทัต ศรีอร่าม

นายพรภิรมย์ ยอดบุญ

• **สำนักงาน**

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง
ฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000 โทรศัพท์/โทรสาร 0-3882-0916

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564) มีบทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่จำนวน 5 เรื่อง ดังนี้

1) เรื่อง **The Voice of a Non-native English Teacher** โดย Suchada Chanmanee มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นแบบของทฤษฎี “World Englishes” ที่ Kachru นำเสนอในช่วงทศวรรษ 1980 ซึ่งกำหนดให้ภาษาอังกฤษมีอยู่เป็นวงกลม 3 วง ประกอบด้วย วงใน (inner circle) คือ ในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่, วงนอก (outer circle) คือ ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง, วงขยาย (expanding circle) คือ ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ

2) เรื่อง **การพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21** กับการบูรณาการนวัตกรรม โดย ศักดิ์ดา งานหมั่น, พระสิทธิชัย รินฤทธิ์ และ พระพนมภรณ์ กับบุญ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการนำเสนอทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะที่สามารถตอบสนองความต้องการของครู และผู้เรียนได้อย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากที่สุด

3) เรื่อง **การบริหารการจัดการความรู้ตามแบบพุทธวิธีในยุคศตวรรษที่ 21** โดย พระมหา กัลยวรรณ์ มีชัย และ พระชยพล บุญถาวร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ และกลยุทธ์ในการบริหารจัดการความรู้แบบพุทธวิธีในศตวรรษที่ 21

4) เรื่อง **ปรัชญาการดำเนินชีวิตกับชีวิตวิถีใหม่** โดย พระครูโอภาสสาริคุณ (ชาตรี อาสโภ), เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ และ วุฒิชัย อ่ำบำรุง มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการนำเสนอปรัชญาในการดำเนินชีวิต ผ่านมโนทัศน์ตัวตนของ ฌากส์ ลากอง (Jacques Lacan) เพื่อให้เข้าใจตนเองดีขึ้น นำไปสู่การมีแนวคิดของชีวิตในทัศนะของปรัชญาการดำเนินชีวิต 5 แนวคิด

5) เรื่อง **สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา** โดย พระมหาเทวินทร์ ชินบุตร มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเสนอแนวคิดและหลักการ โดยเน้นที่หลักการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ เพื่อการปฏิบัติจริง เพื่อการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าผลงานวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

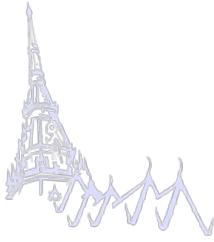
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุพล พรหมมี

บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
บทบรรณาธิการ	I - V
บทความวิชาการ	
The Voice of a Non-native English Teacher Suchada Chanmanee Independent scholar	68 - 78
การพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21 กับการบูรณาการนวัตกรรม ศักดิ์ดา งานหมั่น, พระสิทธิชัย รินฤทธิ์ และ พระพนมภรณ์ กัปปัญญ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย	79 - 93
การบริหารการจัดการความรู้ตามแบบพุทธวิธีในยุคศตวรรษที่ 21 พระมหาถวิลวรรณ มีชัย และ พระชยพล บุญถาวร วัดโสธรวราราม วรวิหาร, วัดนาคูโมทนามัยบุญญาราม สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ	94 - 107
ปรัชญาการดำเนินชีวิตกับชีวิตวิถีใหม่ พระครูโสภาสราธิคุณ, เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ และ วุฒิชัย อ่ำบำรุง วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	108 - 124
สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา พระมหาเทวินทร์ ชินบุตร วัดโพธิ์แก้วเบญจธาราม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	125 - 133

The Voice of a Non-native English Teacher

Suchada Chanmanee

Independent scholar, Thailand

Email: suchada_poo@hotmail.com

Received August 10, 2021; **Revised** September 22, 2021; **Accepted** September 30, 2021

Abstract

This paper attempts to study the pioneering model of “World Englishes” introduced by Kachru during the 1980s that assigns the presence of English into three concentric circle: The Inner Circle, The Outer Circle, and The Expanding Circle. The Inner Circle incorporates the countries where English is used as a native language and as a first language among individuals. These countries include the USA, the UK, Canada, Australia, and New Zealand. The Outer Circle implies the nations where English is utilized as a second language. These countries which belong to this section are such as India, Malaysia, Singapore, Kenya, etc. The last circle is The Expanding Circle and it comprises of the countries where English is used as a foreign language, such as Thailand, Japan, China, Korea, Turkey, and others.

Although the three concentric model was the first publicized, it has also been questioned and criticized by number of researchers and linguists due to the unclear of its membership, and its vagueness has brought various challenges to non-native English teachers throughout the world. Therefore, this paper likewise addresses some of the challenges and obstacles which non-native English teachers may encounter when ones work in Thailand, and the strengths of non-native English teachers are additionally included so as to raise an awareness in the field of English Language Teaching in Thailand as well as individuals in general, and to draw out the best in all non-native English teachers.

Keywords: Kachru; Three Concentric Circle; World Englishes; Non-native English Teachers; Native English Teachers

Introduction

Since the world we live in now is globalized and there are lot of advancements which provide us to communicate with each other with less difficulty, despite the fact that we speak in various languages. English is one of the tools to make people from around the globe stay

connected. Although every one of the advances we have had, make us less anxious about how to associate with one another, there is yet a huge obstruction to make interaction not all that understood, which is cultural barriers. As it is recognizable that people with various cultural backgrounds have different perception as far as seeing certain things, words, practices, gestures, and non-verbal communication. If individuals understand the difference of others, they are able to advance the communication processes as well as perform one's job duties well.

Presently, English is not solely a tool of communication among native English speakers but also among non-native English speakers. This reality has brought about a great concern of the classification of *World Englishes*. Studying and understanding this incident based on Kachru's three concentric circles is one of the approaches to enlighten to its new status of English language, and to hopefully change the perception of the majority of Thai people towards the belief of English status.

Kachru's Three Concentric Circles Model

Kachru (1985) explained the dividing of English language in relation to three concentric circles, which are the inner circle, the outer circle, and the expanding circle (Figure 1).

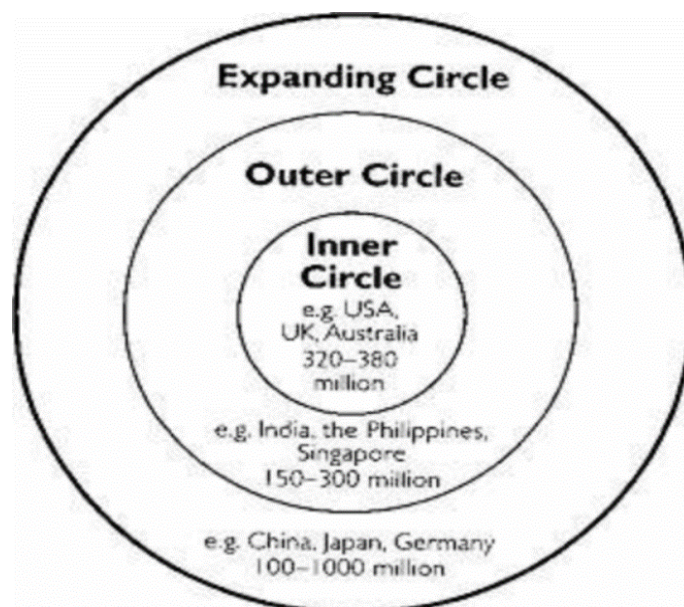

Figure 1. Kachru's three centric circles model (1985)

According to Kachru's three concentric circle model (Figure 1), the Inner Circle represents the countries where English is dominant and used in both daily life and official exercises. For instances, The United States of America, The United Kingdom, Australia, Canada, and New Zealand.

Regarding the outer circle, countries such as India, the Philippines, Kenya, Singapore, Nigeria, and others. Most of the countries which belong to the outer circle were once colonized by the British Empire. Also, English is utilized as a second language in these countries.

Speaking of the last circle which is the growing circle, it is by far the biggest circle out of the three. Such nations include Turkey, Japan, China, Germany, Korea, Thailand, and etc. These countries were arranged into this circle generally on the grounds that the utilization of English language is used, learnt as a foreign language and to speak with the members in the Inner Circle and the Outer Circle.

Although Kachru's model was the first and publicized, it has been criticized by many of language researchers such as Modiano (1999), Bruthiaux (2003), Mollin (2006), and Berns (1995) due to the vagueness of its membership in the Inner Circle.

Another researcher who criticized Kachru's model was Mollin. In 2006, Mollin viewed that Kachru's model three concentric circles did provide a useful categorization for English in the world, however, it failed to give an awareness of the rise of English as a Lingua Franca, which English has adopted as a common language between speakers whose mother-tongue language are different, among the Outer Circle and the Expanding Circle. In other words, English is presently generally used among non-native English speakers, not only with native English speakers any longer due to the number of non-native English speakers is more massive than native English speakers or the individuals who are categorized in the Inner Circle.

From a writer's perspective on Kachru's model, it provided such a significant advantage by allowing people to be aware that English nowadays is not only utilized by the members of the Inner Circle or only some specific human race. Since the world now is so assorted, the number of people, who have diverse culture background and identities, have integrated with one another and undeniably has been expanding day by day due to technology advancement which allow people to connect with one another effortlessly. In addition, it is advantageous to move or travel to other urban areas or nations if one fits the measures. For example, thousands of people all over the world apply for a visa to enter the United States of America consistently. As stated by U.S. Immigration Law Center, many of them are accepted, yet many more are also rejected. However, that does not stop their

longing to apply again next year because of many common reasons why migrating to the United States is goal, such as better opportunities to find work, better living conditions, to be with their American spouses or families, to escape their troubled country, or to get the best education. In this manner, the quantity of immigrants in the country like the United States is uncountable. It is ambiguous to identify who is really a native speaker in the Inner Circle, particularly if Kachru's model tends to focus on the fluency and competency of native speakers in the Inner Circle as international English rather than other elements.

Speaking of the countries in the Inner Circle, which have been referenced that there are uncountable immigrants living there. If take Kachru's model to be the source to categorize who belongs to the Inner Circle and that makes them to be native English speakers, then, at this point there is a nationality factor that should be thought of, for the way that the nationality that we hold can be shifted to another whenever as long as we fit in the standards of the specific country requirements. Modiano (1999) presented a centripetal circles model in which the Inner Circle is not formed by native English speakers, yet by excellent communicators of English as an International Language. Modiano recommended those, who are not skillful communicators in an international setting and ineffective for changing to English as an International Language when the context needs it, will be rejected from the Inner Circle and should be placed somewhere else with non-native English speakers who speak internationally incomprehensible indigenized varieties. For instance, if a Thai woman, who communicates in Thai as her primary language and her English level is just in the fledgling gets married to an American and chooses to change her Thai nationality to her other half nationality later on. The question is, does it cause this Thai woman to have a place with the individuals from the Inner Circle? Assuming you had confidence in Kachru's model to heart, the appropriate response would be yes since she is an American resident and not just it makes her to be a native speaker of English, she likewise may get the position as an English teacher easily if she wants to on account of her American passport, compared with the individuals who hold Thai passports, yet are near or the same native fluency and accuracy in English. Unfortunately, those without privileged identifications need to take additional assessment to demonstrate their English proficiency.

Strengths of Non-native English Teachers

Non-native English teachers are potentially the idol of students in the ESL or EFL contexts because they have gone through the process of acquiring English language as an

optional or addition language (Phillipson, 1996). They have firsthand experience in learning and using a second language, and their personal experience has sensitized them to the linguistic and cultural needs of their students. Many of non-native English teachers, especially if they have the same first language as their students have developed highly awareness of differences between English language and their students' mother tongue language. This sensitivity benefits them the ability to understand their students' learning language problems.

Medgyes (1996) supported that non-native English teachers can be good learner models because they have been through the journey of learning English as a second, third, or even fourth language. They know well in terms of language learning strategies during their own learning process. This most likely makes them better qualified to teach those strategies and be more empathetic to their students' language challenges and needs.

In spite of the strengths and qualities, non-native English teachers are still facing the restrictions in the working field. In this regards, the writer only brings up some of the issues and challenges that non-native English teachers may encounter when working as an English teacher in Thailand.

The challenges of being a non-native English teacher in Thailand.

First, the writer thinks it is important to describe the use of English in Thailand in order to accurately allocate the country in Kachru' Three Concentric Model on English Language. Thailand puts a great emphasis on the importance of English language. Therefore, English language is taught at all school levels starting from grade 1 in public schools till grade 12, then continues throughout in higher educational levels. Even though English is taught from grade 1 until grade 12 in public school and in higher levels, English is still learnt as a foreign language and used to communicate with those who are in the Inner Circle and with those who are in the Outer Circle for variety of purposes such as business. This might be the sense why Thailand has to be dependent on native English speakers when it comes to English teaching and learning. However, if you are qualified, well trained and proficient in English language, but in reality the skills and qualifications cannot change your identity from being a non-native English teacher to a native English teacher. Therefore, you are most likely certain confronting these issues and making you work harder than it should be.

Here are some of the issues and challenges of working as a non-native English teacher in Thailand:

1. Appearance

It is uninformed when one judges who really are capable of using English by solely looking at ones' appearance. The appearance itself cannot identify whether you are capable of using English when the context needs it. For instance, number of people have the perception that certain race of people owns English language and the others do not, such as Asians are not able to perform well in English due to the appearances. However, if an Asian person was born and raised in the English-speaking environment using English identical to the members of the Inner Circle, compared with a Caucasian person whose English is quite poor. The question is who will likely get the privilege to be hired as an English teacher in schools in Thailand. As from my personal experience, a Caucasian person likely will be the lucky one to get recruited just because a person is white. This is a severe problem. It seriously needs to get brought up and addressed for the fact that there are still a significant enormous number of parents who believe that all Caucasians perform best in English language and will in general send their children to learn English in schools where white individuals are English teachers without considering their English language ability and their qualifications as an English teacher.

2. Nationality

The nationality plays a vital role in the field of TESL (Teaching English as a Second Language) or TEFL (Teaching English as a Foreign Language). Those who are the members of the Inner Circle like The United States of America, The United Kingdom, Australia, New Zealand, and Canada are more likely bound to have all the privileges which others do not have in Thailand.

Speaking of Kachru's model, it tends to focus on the competency of English of the members in the Inner Circle, leaving others who do not belong in the Inner Circle to confront obstacles and unjustness. In addition, those who belong in the Outer Circle and the Expanding Circle have to work twice as hard as those in the Inner Circle solely to be able to proudly work in the same working field. Rampton (1990), for instance, introduced the idea of replacing the concept of nativeness with one of competence and also supported the idea of using the notion of expert speakers rather than native speakers in order to show the users' language proficiency. In other words, being a native speaker of English does not make a person competent in English language especially if a person gets involved with the field of English teaching in both TESL and TEFL. A Thai expert, in a contrary, can play a significant and very useful role in the fields of TESL and TEFL and be more competent than an ignorant native

speaker who only gets employed due to the unjust requirements, rather than the skills and experiences.

3. Requirements

As from my experience teaching English undergraduates in university level, I was required to have at least two degrees in order to work as an English lecturer in universities, compared with those who are perceived as a native English speaker due to the look they have or the passports they hold. Fortunately, they are only required to have one degree and it very well may be from any fields. Unfortunately, people who are non-Caucasians or who do not hold a passport from the Inner Circle are most likely get treated the same way. Until this day, it is very odd that no one can offer an answer to the question why do non-native English teachers need to have a Master Degree to be able to teach in a university level in Thailand, whereas the members of the Inner Circle or Caucasians do not need a Master Degree when working in the same position. Does the education system in Thailand only prefer those who have the native looks to those who are qualified? Is education a business? If the response is yes, then it is no uncertainty why the educational system in Thailand does not arrive at the more elevated level when there is a potential.

4. Qualifications

Having an ideal appearance, holding a preferable passport, or even being an expert in English alone does not make a person be a decent and qualified English teacher. There are various qualifications that need to be looked into before recruiting a person to be a role model. First, a good English teacher should be proficient in English obviously. However, people do not become qualified to teach English language only because English is their native language. Second, a good English teacher should know well how to transmit an authentic language to students. Third, a good English teacher has to know well in teaching and learning methodologies or strategies. Moreover, a good English teacher should be open-minded for the fact that not only the language which students need to acquire, but also the world knowledge. Last, a good English teacher should be a good role model to students, anything teachers expect from students, teachers should be one first. For example, if teachers expect students to be motivated or active, teachers should be motivated or active as well. Otherwise, teachers who lack any of these significant qualifications may soon experience some difficulties in the teaching field and students as well may soon be all effected by nonqualified English teachers.

Speaking of teaching English in classrooms in the context of TESL and TEFL, Thailand, for example, there is a cultural and language barrier between students and English teachers, especially if English teachers are not able to speak students' native language. The reason being is that students might not fully comprehend what the lesson is all about, and these English teachers are not able to explain and guide students when they are in need. In this case, English teachers who are able to speak students' native language and share the same cultural background as their students are more likely to be more effective in reaching students' need and expectations. As a matter of fact, speakers of more than one language have both a sophisticated awareness of language and the ability to relate to students' need and expectations (Canagarajah, 1996). In other words, teachers who share the same language and cultural background as their students have an even greater advantage in the classrooms.

The question remains, why the educational system in Thailand are giving too much privileges to a particular group of people, rather than allowing everyone to have an equivalent opportunity of success. No one should be discriminated because of their ethnicity or appearance. Also, it is clear that no one should be an exception of not having a good English qualification in the field of TESL and TEFL. Everyone should be able to show and prove their ability and skills in the same pace. No one should be superior to others in light of an out of date belief, or an informed or biased perception. If it is possible, in my perspective, for educators or those who are a part of educational system before attempting to figure out how to improve students' English proficiency and capability, setting a totally different framework with regard to what makes a good English teacher is something that should be done prior.

5. The prejudice of accent

Speaking of accent, there are number of people perceiving that having the accent like those who are from the Inner Circle like The United States of America, The United Kingdom, Australia, Canada, and New Zealand is more qualified and preferable to teach English. The writer also has heard many parents complain about their children' teachers English accent at their children schools that they are not native-like. This undesirable accent makes parents and even children sometimes believe that it is less effective and less qualified. In fact, accents give you unique identity and the more you accept who you are, the more people will likely appreciate you. In reality, there are numerous accents in the world, does it make people misinterpret because of one has different accents, instead, embrace your own true self with a correct and decent pronunciation.

Jenkins (2005) raised a lingua franca core as the model for pronunciation teaching so as to preserve the particular variety of English as part of their culture and identity because native English accent is an unrealistic standard for non-native speakers. In other words, students who are pressuring to obtain near-native accent might cause them to not be harmony with their own self-image. Instead, Thailand curriculum should aim to raise students' awareness of *World Englishes* where English is no longer, a monolithic.

6. Salary

In addition, non-native English teachers might face salary discrimination in Thailand. There was one job advertisement listed the salary for native English speaker candidates as ranging between 40,000 to 60,000 baht each month depending on experience and qualifications, whereas a non-native speaker **would** be going between 16,000-35,000 baht depending on experience and qualifications. It is less than a half. This is senseless, if a non-native speaker with a PhD and has twenty years of English teaching experience could be earning less than a native speaker who recently shown up with a TEFL certificate.

Recommendations for non-native English teachers in Thailand

1. The most important thing is to begin to understand why native English teachers are not better teachers and becoming more aware of your own strengths. Thinking and believing that native English teachers are better than non-native English teachers does not give any benefits.

2. Being aware of the issues and discrimination is highly recommended. Neglecting the issues cannot advance the circumstance to be better. Instead, voicing opinions or raising an awareness of your students and those around you can gradually improve such a circumstance.

3. Being a good role model to your students is likewise a strength. Non-native English teachers can be a good learner model (Madgyes, 1996) and transmit your knowledge to your students proudly as a non-native English teacher.

4. Knowing your strengths and embracing them are also profitable and valuable, not exclusively to yourself, yet additionally to your students just as to the fate of Education in Thailand.

Conclusion

Despite some criticism related to classifying English language speakers into three circles which clearly lacks of clarity, Kachru's three concentric circles model is as yet seen as invaluable asset among researchers and educators on account of the spread and development of English worldwide. Therefore, non-native English teachers should know your strengths and be appreciative to be a good role model to your students in spite of working against discrimination. The unpleasant restrictions and obstacles will be before long improving and fading if all non-native English teachers express the issues, raise an awareness of being unique and take pride in having your own self-identity while educating those who have less opportunity in this respect.

References

- Berns, M. (1995). English in Europe: whose language, which culture? *International Journal of Applied Linguistics*, 5, 21-32 <https://doi.org/10.1111/j.1473-4192.1995.tb00070.x>
- Bruthiaux, P. (2003). Squaring the circles: Issues in modeling English worldwide. *International Journal of Applied Linguistics*, 13(2), 159-178. <https://doi.org/10.1111/1473-4192.00042>
- Coulmas, F. (2013). *Sociolinguistics: The study of speakers' choices*. New York: Cambridge University Press.
- Golchin, A. (2015, May 9). *The Most Common Reasons Why People Immigrate to US*. San Diego Immigration Law Center. <https://sandiegoimmigrationlawcenter.com/the-most-common-reasons-why-people-immigrate-to-us/>.
- Jenkins, J. (2006). *Current perspectives on teaching World Englishes and English as a lingua franca*. *TESOL Quarterly*, 40, 157 – 181.
- _____. (2007). *English as a lingua franca: Attitude and identity*. Oxford: Oxford University Press
- Kachru, B. (1985). *Standards, codification and sociolinguistic realism: English language in the outer circle*. In R. Quirk and H. Widowson (Eds.), *English in the world: Teaching and learning the language and literatures* (p. 11-36). Cambridge: Cambridge University Press.
- Maum, R. (n.d.). *Nonnative-English-Speaking Teachers in the English Teaching Profession*. ERIC Digest. <https://www.ericdigests.org/2003-4/teaching-profession.html>.

- Medgyes, P. (1996). *Native or non-native: Who's worth more?* In T. Hedge & N. Whitney (Eds.), "Power, pedagogy & practice" (pp. 31-42). Oxford: Oxford University Press.
- Modiano, M. (1999). *International English in the global village*. English Today, 15(2), 22-27.
<https://doi.org/10.1017/S026607840001083X>
- _____. (1999). *International English in the global village: English Today*. Cambridge Core. <https://doi.org/10.1017/S026607840001083X>.
- Mohammad, A.-M. A. (2019, December). *Kachru's Three Concentric Circles Model of English Language: An Overview of Criticism & the Place of Kuwait in it*. files.eric.ed.gov. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1239144.pdf>.
- Mollin, S. (2006). *Euro English. Assessing Variety Status*. Tübingen: Gunter Narr.
- Phillipson, R. (1992). *Linguistic imperialism*. Oxford: Oxford University Press.
- _____. (1996). *ELT: The native speaker's burden*. In T. Hedge & N. Whitney (Eds.), "Power, pedagogy & practice" (pp. 23-30). Oxford: Oxford University Press.
- Rampton, M. (1990). *Displacing the "native speaker: Expertise, affiliation and inheritance"*. ELT Journal, 44(2), (97-101). <https://doi.org/10.1093/elt/44.2.97>
- Wardhaugh, R. (1992). (2nd ed.). Oxford: Blackwell.
- Wong, R. (2018, February). *Non-native EFL Teachers' Perception of English Accent in Teaching and Learning: Any Preference?* [researchgate.net](https://www.researchgate.net/publication/326111111). Non-native EFL Teachers' Perception of English Accent in Teaching and Learning: Any Preference?

การพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21 กับการบูรณาการนวัตกรรม

The Development of Teacher Skills in the 21st Century and the Integration of Innovation

¹ศักดิ์ดา งานหมั่น, ²พระสิทธิชัย รินฤทธิ์, และ ³พระพนมภรณ์ กัปปัญญ

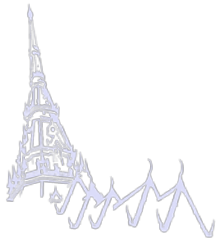
Sakda nganman, Phra Sittichai Rinrit, and Phra Phanomphorn Kapbun

^{1,2,3}ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Curriculum and Instruction Faculty of Education

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: Sakda.ngan@mcu.ac.th

Received July 11, 2021; Revised August 29, 2021; Accepted September 30, 2021

บทคัดย่อ

ในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาในปัจจุบันมีความจำเป็นต้องค้นหายุทธศาสตร์ใหม่ในการพัฒนา แนวโน้มการจัดการศึกษาจำเป็นต้องบูรณาการทั้งด้านศาสตร์ต่าง ๆ การศึกษาที่ถูกต้องสำหรับศตวรรษใหม่ ต้องเรียนให้บรรลุทักษะ คือ เรียนแล้วต้องสามารถทำได้เลย จากรู้วิชาไปสู่ทักษะในการใช้วิชาเพื่อดำรงชีวิต และบูรณาการในโลกแห่งความเป็นจริง การศึกษาที่สามารถดึงความสามารถ ความคิด ทักษะของตัวนักเรียน ออกมาได้มากที่สุด ดังนั้น การสร้างเครื่องมือเสริมสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงได้ถูกสร้างขึ้นผ่านฐาน ความคิด กระบวนการวิจัยที่เน้นทักษะการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งครูมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้แนะนำ และทำโครงการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของการทำหน้าที่ของครู คือ มีภาระงานอื่น นอกเหนือจากการสอน จำนวนครูไม่เพียงพอ สอนไม่ตรงกับวุฒิ ขาดทักษะทางด้าน ICT ครูขาดอิสระในการ จัดการ และครูรุ่นใหม่ที่ยังขาดความเชี่ยวชาญในการสอนทั้งวิชาการ คุณลักษณะความเป็นครูและ ประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้สะท้อนได้ถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะครูให้ มีระดับความรู้ ความสามารถนั้นคือ ทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะที่สามารถตอบสนองความต้องการ ของครู และผู้เรียนได้อย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากที่สุด ได้รับทักษะองค์ความรู้ใหม่ 3 ทักษะที่สำคัญ คือ 1) ทักษะด้านการเรียนรู้ และนวัตกรรม 2) ทักษะด้าน สารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3) ทักษะด้านชีวิต และอาชีพ

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะครู; ทักษะครูในศตวรรษที่ 21; บูรณาการนวัตกรรม

Abstract

It is necessary for the educational system in the 21st century to seek new strategies for development. The trends in education management require integration with various fields

of science. The right education for the new century aims at achieving skills, in other words, the ability to apply skills after studying. From knowledge of the studied subjects to skills in applying and integrating them in real life. The education that can bring out the most of students' abilities, ideas, and attitudes. Therefore, the tools to enhance the skills of the 21st century have been created based on thinking, a research process that focuses on life skills, and lifelong learning in which the teachers play the role of guiding and undertaking learning projects together. The factors that are obstacles for the teachers to perform their duties are as follows: other responsibilities apart from teaching; insufficient number of teachers; teachers do not get to teach according to their degrees; teachers lack information and communications technology (ICT) skills; teachers lack freedom in administration; and new generation of teachers lack teaching expertise whether in academics, teacher characteristics, or lack experiences in working. The factors that are obstacles for the teachers to perform their duties are as follows: other responsibilities apart from teaching; insufficient number of teachers; teachers do not get to teach according to their degrees; teachers lack information and communications technology (ICT) skills; teachers lack freedom in administration; and the new generation of teachers lack teaching expertise whether in academics, teacher characteristics, or lack experiences in working. All of these factors reflect the importance to develop teacher skills to have the 21st century skills which will be able to fully respond to the needs of teachers and students. This will result in the most efficiency and effectiveness of teaching and learning, including the attainment of three important skills which are 1) learning and innovation skills; 2) information and communications technology skills; and 3) life and career skills

Keywords: The Development of Teacher Skills; Teacher Skills in the 2st Century; Integration of Innovation

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยจำเป็นต้องค้นหายุทธศาสตร์ใหม่ในการพัฒนาระบบการศึกษา ดังที่ วิจารณ์ พานิช (2556) กล่าวว่า “การศึกษาที่ถูกต้องสำหรับศตวรรษใหม่ต้องเรียนให้บรรลุทักษะ คือ ทำได้ต้องเรียนเลย จากรู้วิชาไปสู่ทักษะในการใช้วิชาเพื่อการดำรงชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริง การเรียนจึงต้องเน้นเรียนโดยการลงมือทำ หรือการฝึกฝนนั่นเอง และคนเราต้องฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นตลอดชีวิต” เครื่องมือเสริมสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับการเรียนรู้ร่วมกันของทั้งผู้บริหาร การศึกษาครู และผู้เรียนบนฐานคิด “กระบวนการเรียนรู้สำคัญกว่า ความรู้” และ “กระบวนการหาคำตอบสำคัญกว่า คำตอบ” โดยใช้ฐานคิด “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” (21st Century) เพื่อรองรับความท้าทาย และ

การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และส่งเสริมการผลิต กำลังคนที่มีขีดความสามารถ ในการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจโลกในศตวรรษที่ 21 โดยอยู่บนพื้นฐานความเป็นไทย และฐานคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เข้าใจตัวตนความเป็นไทยอย่าง เข้มแข็งก่อนเข้าสู่เวทีประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน

ดังนั้น การสร้างเครื่องมือเสริมสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงได้ถูกสร้างขึ้นผ่านฐานปรัชญา ความคิด และกระบวนการทางการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กไทยให้บรรลุ “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” ที่เน้นทักษะการใช้ชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งครูจะมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้แนะนำ และทำโครงการ การเรียนรู้ร่วมกันกับเด็ก ซึ่งเด็กจะได้ทั้งความสนุกสนานและแนวทางการคิด และสร้างองค์ความรู้รวมทั้ง นวัตกรรมต่าง ๆ จากความคิดที่เปิดกว้างจากครูที่เป็นผู้เปิดโลกทัศน์นั้นให้เด็ก เพราะเครื่องมือเป็นเพียงตัว ช่วยนำทางให้ครูเท่านั้น แต่ “ความสำเร็จในการเรียนรู้ไม่ได้อยู่ที่เครื่องมือ หากอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ สร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยตนเอง”

ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังทั้งวิชาความรู้ และความประพฤติกฎเกณฑ์ และเยาวชน ดังนั้น ครูจึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่จะทำให้เด็กไทยของเราอ่านออก เขียนได้ และครูเป็นผู้สร้างพัฒนาการให้เด็กมี ความรู้ความสามารถอย่างมีมิติครบทุกส่วน โดยผ่านทางด้านวิชาการ คือ การเรียนการสอนวิชาการต่าง ๆ ทางด้านร่างกายต้องมีความสุขแข็งแรงด้วยวิชาพลศึกษา สุขศึกษา ทางด้านอารมณ์ คือ การกล่อมเกลียดด้วยวิชา ศิลปะศึกษา นาฏศิลป์ ดนตรี และในส่วนทางด้านสังคมนั้น ครูต้องสอนให้เด็กเป็นส่วนหนึ่งของสังคมรู้จัก ประโยชน์ส่วนตน ประโยชน์ส่วนรวม รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ ด้านการสอนวิชาลูกเสือเนตรนารี รวมทั้งรู้จัก ความเสียสละ อดทนด้วยวิชาทหาร ซึ่งวิชาดังกล่าวจะพัฒนาให้เยาวชนมีความรู้อย่างสมบูรณ์ในทุกด้าน (กรุงเทพมหานคร, 2558)

แต่ในปัจจุบันบทบาทและความสำคัญของครูได้ลดน้อยลง เนื่องจากความเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ (Computer) แท็บเล็ต (Tablet) หรือสมาร์ทโฟน (Smart phone) แค่นี้เพียงปลายนิ้วสัมผัส สารพัดคำตอบก็แสดงขึ้นมาได้อย่างรวดเร็ว ทันใจ ผิดกับภาพของครูที่ยืนสอน หน้าชั้นเรียนคอยบอกให้นักเรียนจดหรือท่องจำสิ่งที่ควรรู้ ภาพนักเรียนที่อ่านเอกสารประกอบ หรือเลคเชอร์โน้ต (Lecture note) ไปพลาง ๆ ระหว่างครูบรรยายหน้าห้อง ภาพของครูผู้สอนที่พยายามสร้างปฏิสัมพันธ์กับ ผู้เรียน ด้วยการสอดส่องดูว่า มีนักเรียนคนใดหลับ พุดคุยกัน ไม่สนใจการสอนของครู ครูก็จะคอยเรียกนักเรียน ให้ตอบคำถามหรือทำโทษด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับเด็ก

ซึ่งสอดคล้องกับ วิจารณ์ พานิช (2556) ได้กล่าวถึงความสำคัญโดยสรุปไว้ว่า การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการเตรียมคนไปเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง พลิกผัน และคาดไม่ถึง คนยุคใหม่จึงต้องมี ทักษะที่สูงในการเรียนรู้ และปรับตัว ครูเพื่อศิษย์ต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะของการเรียนรู้ด้วย และใน ขณะเดียวกันต้องมีทักษะในการทำหน้าที่ครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งไม่เหมือนการทำหน้าที่ครูในศตวรรษที่ 20 หรือ

19

วรารมณ ทอนพคุณ (2561) ได้กล่าวถึงความสำคัญโดยสรุปไว้ว่า การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็น การกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้โดยร่วมกันสร้างรูปแบบ และแนวปฏิบัติในการเสริมสร้าง

ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยจะอ้างอิงรูปแบบ (Model) ที่พัฒนามาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership 21st Century Skills) ที่มีชื่อย่อว่า เครือข่าย P21

นันทวัน จันทร์กลั่น (2557) ได้กล่าวถึงความสำคัญว่า การกำหนดความสำคัญ และแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดการศึกษาทุกระดับเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง จึงจำเป็นต้องบูรณาการทั้งด้านศาสตร์ต่าง ๆ และบูรณาการการเรียนรู้ในห้องเรียน และชีวิตจริง

สรุปได้ว่า ปัจจัยส่งเสริมการทำหน้าที่ของครูให้เกิดประสิทธิภาพ

1. การอบรม แลกเปลี่ยน และสร้างเครือข่าย ความรู้ เช่น การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบ Professional Learning Community (PLC) เพื่อรวมตัวกันทำงานเป็นทีม ซึ่งอาจอยู่ภายในสถานศึกษาเดียวกัน หรือต่างสถานศึกษาก็ได้ โดยใช้เทคโนโลยี และการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้ครูไม่จำกัดเพียงวิธีการสอนของตนเองเท่านั้น แต่ยังสามารถเรียนรู้วิธีการสอนอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง

2. การพัฒนาตนเองด้าน ICT เพราะสภาพในปัจจุบันแวดล้อมไปด้วยเทคโนโลยีมากมาย เพราะเมื่อพิจารณาผลดีของการนำ ICT มาใช้ในการศึกษาแล้ว จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การเผยแพร่เนื้อหา บทเรียน การนำเสนอ สื่อการเรียนการสอน การสืบค้นข้อมูล การเผยแพร่ผลงานของนักเรียน การติดต่อสื่อสาร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมของการทำงานเป็นทีมของครูให้มีความสะดวกรวดเร็วขึ้น เช่น การประชุมสัมมนา การติดต่อสื่อสาร การนำเสนอ และเผยแพร่ความรู้ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ทักษะด้าน ICT ของครูมีความสำคัญเป็นอย่างมากในยุคปัจจุบัน ครูควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในการประยุกต์ใช้ เป็นเครื่องมือสังคมแห่งการเรียนรู้รวมถึงใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3. การลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานฝ่ายต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน เช่น ฝ่ายธุรการ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายวัสดุ เป็นต้น เพื่อให้ครูมีเวลาในการเตรียมจัดการเรียนการสอน ประเมินผลการเรียนการสอนได้เต็มศักยภาพมากขึ้น

4. การสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ครู เช่น การปรับเลื่อนวิทยฐานะ โดยประเมินจากผลผลิต และผลลัพธ์จากกระบวนการเรียนการสอนนั้น คือ พิจารณาที่ตัวนักเรียนเป็นหลักควบคู่กับผลงานวิชาการ หรือจัดให้มีการประกวดแข่งขันผลงานวิชาการ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้ครูมีขวัญ และกำลังใจได้เป็นอย่างดี

5. การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของการศึกษาไทย คือ การมีครูไม่ครบชั้นเรียน และการขาดแคลนครูในบางวิชาเอก การจัดสรรอัตรากำลังครูที่ยึดจำนวนครูต่อจำนวนนักเรียนเป็นหลัก ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา โดยรวมการที่สถานศึกษามีนักเรียนจำนวนน้อย ไม่ได้หมายความว่าสถานศึกษาต้องการครูจำนวนน้อยไปด้วย เพราะถึงแม้สถานศึกษาจะมีจำนวนน้อย แต่จำนวนห้องเรียนไม่ได้ลดลง ดังนั้น ครูหนึ่งคนอาจต้องสอน 3-4 ห้องเรียนในเวลาเดียวกัน เป็นไปได้ยากที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัญหานี้ควรได้รับการแก้ไขเพื่อมุ่งประสิทธิภาพการสอนของครู โดยมีแนวทาง เช่น

ปรับเปลี่ยนระบบอัตราค่าจ้างครู การจับกลุ่มกันของสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น เพื่อใช้บุคลากร และทรัพยากรร่วมกัน เป็นต้น หากปัญหาถูกแก้ไขจะทำให้ครูสามารถใช้เวลาในการเตรียมการสอน และจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่

ทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม

โลกแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งสามารถเรียนรู้ และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน และอนาคตได้ สำหรับผู้ที่มีทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม จะสามารถปรับตัวให้เข้าได้กับทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเป็นทักษะในด้านเป็นตัวกำหนดความพร้อมเพื่อเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน และการเรียนรู้ ประกอบด้วยทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแก้ไขปัญหา การสื่อสาร และการร่วมมือ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (WHOQOL Group, 1996)

1. ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม

ความคิดสร้างสรรค์ มีส่วนสนับสนุนในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาในการค้นคว้าหาทางเลือกต่าง ๆ นอกจากนี้ความคิดสร้างสรรค์ยังช่วยให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์มาใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ว่า ทักษะการคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมไว้อย่างหลากหลายดังนี้

สุนันท์ สังข์อ่อง (2561) ได้เสนอทักษะของความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ประกอบด้วย

1. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) กระบวนการความคิดได้มาจากหลาย ๆ วิธีการ เช่น การระดมสมอง สร้างสิ่งใหม่ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีคุณค่า แนวคิดสร้างขึ้นจากการทบทวน ขัดเกลาวิเคราะห์ และประเมินผลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. การปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์กับคนอื่น ๆ (work creativity with others) สร้างและสื่อสารแนวคิดใหม่ ๆ ให้ผู้อื่นทราบอย่างมีประสิทธิภาพ ใจกว้าง และยอมรับ แนวทางใหม่ ๆ ที่นำมาใช้ และให้ความร่วมมือกับกลุ่ม แสดงออกโดยปฏิบัติอย่างริเริ่มสร้างสรรค์ และเข้าใจข้อจำกัดที่เป็นจริง การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ การสื่อสารความคิดใหม่ ๆ ร่วมกัน

3. การนำนวัตกรรมไปใช้ (Implement Innovations) การประยุกต์นำความคิดริเริ่มไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่องาน ทำให้ผลงานนั้นเป็นนวัตกรรม

สุภาพร ศรศิลป์ (2561) ได้เสนอทักษะของความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ประกอบด้วย ทักษะที่ใช้ความหลากหลายของเทคนิคการใช้ความคิด การระดมความคิด การสร้างสรรค์ความคิดใหม่ ๆ ที่คุ้มค่า วิเคราะห์ และประเมินผลความคิดของตนเอง เพื่อปรับปรุง และเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ของตนอยู่ตลอดเวลา การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์การสื่อสารความคิดใหม่ ๆ ร่วมกันเปิดกว้าง และตอบสนองมุมมองใหม่ ๆ มีการเสนอแนะในการทำงานร่วมกัน แสดงให้เห็นถึงความคิดริเริ่ม และสร้างสรรค์ในการทำงาน และเข้าใจข้อจำกัดในโลกยุคปัจจุบัน

วิโรจน์ สารรัตน์ (2556) ได้เสนอทักษะของความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ประกอบด้วย

1. คิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบด้วยการใช้เทคนิคการสร้างสรรค์ที่หลากหลายสร้างความคิดที่เป็นความคิดเสริมจากเดิม และความคิดก้าวหน้าใหม่ ๆ รอบคอบ กลั่นกรอง วิเคราะห์และประเมินความคิดตนเองเพื่อปรับปรุง และให้เกิดผลอย่างเต็มที่
2. ทำงานอย่างสร้างสรรค์กับคนอื่น คือ การพัฒนาปฏิบัติ และสื่อสารความคิดใหม่สู่คนอื่น เปิดกว้าง และตอบสนองต่อทักษะใหม่ ๆ ที่หลากหลาย นำมาใช้ประโยชน์ และมีผลสะท้อนต่อการทำงาน แสดงให้เห็นถึงความเป็นต้นตอหรือเป็นแหล่งประดิษฐ์ในการทำงาน และเข้าใจข้อจำกัดของโลกที่เป็นจริงในการนำเอาความคิดใหม่มาใช้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ การสื่อสารความคิดใหม่ ๆ ร่วมกัน ต้องกระทำซ้ำ ๆ อีกหลายครั้ง และยังพบข้อผิดพลาดอีกบ่อยครั้ง
3. นำนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ คือ การนำเอาความคิดที่สร้างสรรค์ไปปฏิบัติให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม มีผลที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งที่เกิดจากนวัตกรรมนั้น

จากแนวคิดทักษะความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ทักษะการคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) เป็นการสร้างความคิดที่หลากหลาย มีกระบวนการความคิดได้มาจากหลาย ๆ วิธีการสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน วางแผน ออกแบบ และพัฒนานวัตกรรมให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับผู้เรียน สร้างความคิดทั้งที่เป็นความคิดเสริม จากเดิม และความคิดก้าวหน้าใหม่ ๆ สามารถวิเคราะห์ และประเมินแนวคิดของตนเพื่อปรับปรุง และพัฒนาการสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ให้มากขึ้น การปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์กับคนอื่น ๆ (work creativity with others) สร้างและสื่อสารแนวคิดใหม่ ๆ ให้ผู้อื่นทราบอย่างมีประสิทธิภาพ ยอมรับแนวทางใหม่ ๆ ที่นำมาใช้ทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ สื่อสารความคิดใหม่ ๆ เรียนรู้ และเข้าใจว่า ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมต้องใช้เวลา การนำนวัตกรรมไปใช้ (Implement Innovations) ริเริ่มการประยุกต์นำความคิดไปใช้ให้เกิดผลงาน ทำให้ผลงานนั้นเป็นนวัตกรรม สามารถนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเมินผลการใช้ และปรับปรุงแก้ไขนวัตกรรม และยังสามารถประยุกต์กระบวนการคิด นำนวัตกรรมสู่การจัดการเรียนการสอนในเชิงสร้างสรรค์อย่างสม่ำเสมอ

2. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ไขปัญหา

การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการคิดที่ผู้คิดต้องคิดกว้าง คิดลึก คิดถูกต้องอย่างมีเหตุผล ซึ่งการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสัมพันธ์กับการคิดแก้ปัญหา โดยการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะสำคัญของการแก้ปัญหา และการแก้ปัญหาล้วนใหญ่ต้องใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทั้งนี้ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหาไว้ ดังนี้ (วิภาวี ศิริลักษณ์, 2557)

สุคนธ์ สิ้นพานนท์ และคณะ (2555) ได้เสนอทักษะของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา (Critical thinking and problem solving) ไว้ว่า เป็นกระบวนการคิดที่ใช้เหตุผล โดยมีการศึกษาข้อเท็จจริง หลักฐาน และข้อมูลต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจแล้วนำมาพิจารณาวิเคราะห์อย่างสมเหตุสมผลก่อนการตัดสินใจ ซึ่งมีกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหา ไว้ดังนี้

1. การทำความเข้าใจกับปัญหา/ประเด็นสำคัญ/สถานการณ์ที่พบ
2. การรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลมาเกี่ยวข้องกับการนำมาเป็นแนวทางการแก้ปัญหา
3. การวิเคราะห์ข้อมูลพิจารณาข้อมูลเพื่อหาทางเลือกหรือคำตอบที่ถูกต้องอย่างรอบคอบ

ประเมินทางเลือกหลาย ๆ ทาง

4. การสรุปเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ

สุนันท์ สังข์อ่อง (2555) ได้เสนอทักษะของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา ประกอบด้วย

1. การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ มีวิธีการใช้วิธีหาเหตุผลจากหลาย ๆ วิธีการเช่นการอุปมาอุปไมย

2. คิดอย่างเป็นระบบ คิดวิเคราะห์ส่วนย่อย ๆ แล้วจึงมองเป็นภาพรวม

3. การลงข้อสรุป และการตัดสินใจ วิเคราะห์ และประเมินข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ และประเมินแนวคิด สังเคราะห์ และเห็นความเชื่อมโยงระหว่างสารสนเทศและข้อถกเถียง ดีความ ข้อมูล และลงข้อสรุปจากการสังเคราะห์มาอย่างดี สะท้อนสิ่งที่เรียนรู้อย่างมีวิจารณญาณ

4. แก้ปัญหาในรูปแบบต่าง ๆ โดยใช้วิธีปกติ และวิธีใหม่ ๆ วิเคราะห์ และถามคำถามสำคัญ เพื่อให้ความคิดชัดเจนขึ้น และนำไปสู่การลงข้อสรุป

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (2557) ได้เสนอ ทักษะของการคิดอย่างมี วิจารณญาณและการแก้ปัญหา ประกอบด้วย

1. การมีเหตุผล สามารถใช้รูปแบบของการใช้เหตุผลที่หลากหลายได้อย่างเหมาะสมกับ สถานการณ์ การคิดอย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของแต่ละส่วนย่อย และผลต่อภาพรวมทั้ง ระบบ

2. การตัดสินใจ วิเคราะห์ และประเมินหลักฐาน ข้อโต้แย้ง ข้อร้องเรียน และความเชื่อได้ อย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ และประเมินทางเลือกต่าง ๆ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ได้ดี ความข้อมูลสารสนเทศ และลงข้อสรุปบนฐานการวิเคราะห์ ที่น่าเชื่อถือ และสามารถสะท้อนผลได้อย่างมี วิจารณญาณจากประสบการณ์ และการเรียนรู้

3. ทักษะสารสนเทศสื่อ และเทคโนโลยี

สภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและสื่ออย่างมากมาย และ รวดเร็ว สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างเต็มที่ การที่จะเป็นประชากรในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมี ประสิทธิภาพจะต้องมีความสามารถที่หลากหลาย โดยเฉพาะทักษะสารสนเทศ สื่อเทคโนโลยี ซึ่งมีรายละเอียด ของแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านสารสนเทศ

ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องเรียนรู้แหล่งข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย รวมถึงการเข้าถึง และการนำแหล่งข้อมูลสารสนเทศนั้นมาประยุกต์ใช้ได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย จึงมีนักวิชาการได้เสนอทักษะ สารสนเทศ (Information Literacy) ไว้ดังนี้

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2550) ได้เสนอ ทักษะสารสนเทศไว้ว่า การรู้สารสนเทศ หรือทักษะด้านสารสนเทศ ครอบคลุม ความสามารถในการเข้าถึงการกำหนด การประเมิน และการใช้สารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งความสามารถเหล่านี้ไม่ได้เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้น จากผลของยุคสารสนเทศ หากเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความสำเร็จและคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชนในอดีตที่ผ่านมา การรู้สารสนเทศได้ถูกจำกัดในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ วิทยู และวารสาร เป็นต้น หากในยุคศตวรรษที่ 21 นี้ การรู้สารสนเทศนี้ไม่ได้ถูกจำกัดให้อยู่ในรูปแบบของสื่อดังกล่าวเท่านั้น สารสนเทศได้ถูกขยายขอบเขตไปยังสื่อที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ซีดีรอม (CD-ROM) ฐานข้อมูลออนไลน์ (Online) อินเทอร์เน็ต(Internet) มัลติมีเดีย (Multimedia) และเอกสารในรูปแบบดิจิทัล (Digital) เป็นต้น ทำให้ความสามารถในการรู้สารสนเทศ ต้องผสมผสานทักษะด้านการค้นคว้า การประเมินความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ อีกทั้งต้องมีความสามารถในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ให้เข้ากับความรู้เดิมที่มีอยู่ รวมทั้งความสามารถในการใช้สารสนเทศให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ ผสมผสานความ เข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจ วัฒนธรรม กฎหมาย และการเมือง

พงษ์ ภาวิจิตร (2555) ได้เสนอทักษะด้านสารสนเทศ ประกอบด้วย

1. สามารถเลือกใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อค้นหาข้อมูลที่ต้องการ
2. สามารถใช้เครื่องมือที่เลือกเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่สอดคล้องในสิ่งแวดล้อมดิจิทัล คือ ต้องรู้ข้อมูลประเภทไหน ใช้โปรแกรมหรือเครื่องมืออะไรในการเก็บข้อมูล ซึ่งการค้นหาค้นหาข้อมูลต้องมีศักยภาพในการค้นจากหลายแหล่ง

3. สามารถจัดการบริหาร จัดเก็บข้อมูล และนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขใหม่ได้

วิจารณ์ พานิช (2555) ได้เสนอทักษะด้านสารสนเทศ (Information Literacy Skills) ประกอบด้วย

1. ทักษะในการเข้าถึงอย่างรวดเร็ว และรู้แหล่ง
2. ทักษะในการประเมินความน่าเชื่อถือ
3. ทักษะในการใช้อย่างสร้างสรรค์ ดังนั้น ครูเพื่อศิษย์ต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ศิษย์มีทักษะเข้าถึง และประเมินสารสนเทศ
4. เข้าถึงสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เวลาน้อย และมีประสิทธิผล เข้าถึงแหล่งที่ถูกต้องเหมาะสม

5. ประเมินสารสนเทศอย่างลึกซึ้ง ครอบคลุม รอบด้าน และอย่างรู้เท่าทัน เป้าหมายของทักษะสารสนเทศ คือ การใช้และจัดการสารสนเทศ ใช้สารสนเทศได้อย่างแม่นยำ และสร้างสรรค์ต่อกรณีหรือปัญหาที่เผชิญ จัดการเชื่อมต่อสารสนเทศ จากแหล่งที่หลากหลายได้ เข้าถึงและใช้สารสนเทศอย่างถูกต้องตามหลักจริยธรรมและกฎหมาย ทุกคนต้องมีทักษะในการสร้างสารสนเทศและสื่อ ออกไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้คนวงกว้าง คือ ต้องไม่จำกัดมุมมองด้านสารสนเทศเฉพาะการเป็นผู้บริโภค แต่ต้องมีพฤติกรรมในฐานะผู้ผลิตด้วย และต้องเป็นผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ผลิตสารสนเทศปลอม หลอกลวง หรือด้อยคุณภาพ

3.2 ด้านสื่อ

คนในศตวรรษที่ 21 ต้องมีความสามารถใช้เครื่องมือสร้างสื่อ และสื่อสารออกไปได้หลากหลายทาง เช่น วิดีโอ (Video) ออดิโอ (Audio), พอดคาสต์ (Podcast) เว็บไซต์ (Website) เป็นต้น Center for Media Literacy ระบุว่า ทักษะด้านสื่อประกอบด้วย ความสามารถ ด้านการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และสร้างสรรค์ (Message) ในรูปแบบต่าง ๆ จึงได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้เสนอทักษะด้านสื่อ ดังต่อไปนี้

วิจารณ์ พานิช (2555) ได้เสนอทักษะด้านสื่อ ประกอบด้วย

1. วิเคราะห์สื่อได้ เข้าใจวัตถุประสงค์ว่า ทำไมจึงมีการสร้างสื่อนั้น และสร้างอย่างไร ตรวจสอบว่า แต่ละคนตีความสื่อแตกต่างกันอย่างไร สื่อนั้น นอกจากสื่อความจริงแล้ว ยังเพิ่มคุณค่า หรือ ความเห็นเข้าไปอย่างไร และสื่อนั้นสามารถมีอิทธิพลต่อความเชื่อและพฤติกรรมอย่างไร ทำความเข้าใจ ประเด็นเชิงจริยธรรมและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงสื่อและการสื่อสาร

2. สร้างผลิตภัณฑ์สื่อได้ มีความสามารถใช้เครื่องมือที่เหมาะสม ดำเนินการสร้างสื่อที่เหมาะสมกับการนำเสนอในหลากหลายวัตถุประสงค์ มีความเข้าใจ และสามารถนำเสนอในสภาพแวดล้อมที่แตกต่าง หลากหลาย และต่างวัฒนธรรม

อนุชา โสมาบุตร (2561) ได้เสนอทักษะด้านสื่อ ประกอบด้วย

1. ความสามารถในการวิเคราะห์สื่อ โดยเข้าใจวิธีการใช้และการผลิตสื่อ เพื่อให้ตรงกับ เป้าประสงค์ที่กำหนด สามารถใช้สื่อเพื่อตอบสนองต่อความแตกต่างของปัจเจกชน รู้คุณค่า และสร้างจุดเน้น รู้ถึงอิทธิพลของสื่อที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค สื่อ และมีความรู้พื้นฐานที่จะประยุกต์ใช้สื่อ ได้ตามกรอบแห่งคุณธรรมจริยธรรมที่มีปัจจัยเสริมอยู่รอบด้าน

2. ความสามารถในการผลิตสื่อสร้างสรรค์ โดยมีความรู้ ความเข้าใจ ต่อการใช้สื่ออย่าง สร้างสรรค์ และเหมาะสมตามคุณลักษณะเฉพาะของตัวสื่อประเภทนั้น ๆ และมีความรู้ ความเข้าใจต่อการ ใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสนองต่อความแตกต่างในเชิงวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน

3.3 ด้านเทคโนโลยี

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในการเรียนรู้ที่มี ISTE (International Society for Technology in Education) แม้ว่าเด็กในยุคนี้ เก่งกว่าครู และพ่อแม่ ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร แต่เด็กยังต้องการคำแนะนำจากครูและพ่อแม่ ในการใช้เครื่องมือนี้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และสร้างสรรค์ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอทักษะด้านเทคโนโลยี ไว้ดังต่อไปนี้

วิจารณ์ พานิช (2555) ได้เสนอทักษะด้านเทคโนโลยีไว้ว่า ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการ วิจัย การจัดการ การประเมิน และการสื่อสารสารสนเทศ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เครื่องมือการสื่อสาร เครือข่าย และสื่อสังคมออนไลน์ ในการเข้าถึงจัดการบูรณาการ ประเมิน และสร้างสรรค์สารสนเทศในเศรษฐกิจ ความรู้ได้ อย่างเหมาะสม และประสบผลสำเร็จ ใช้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับประเด็นเชิงจริยธรรม หรือเชิงกฎหมายใน การเข้าถึง และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

อนุชา โสมาบุตร (2561) ได้เสนอทักษะด้านเทคโนโลยี ประกอบด้วย

1. ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเพื่อการวิจัย การจัดการองค์กร การประเมิน และการสื่อสารทางสารสนเทศ
2. ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (คอมพิวเตอร์, PDAs, Media Players etc.) ในการสื่อสารและการสร้างเครือข่าย รวมทั้งการเข้าถึงสื่อทางสังคม (Social Media) ได้อย่างเหมาะสม
3. มีความรู้พื้นฐานในการประยุกต์ใช้ (ICT) ได้ตามกรอบแห่งคุณธรรม จริยธรรมที่มีข้อมูลหลากหลายรอบด้าน

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2557) ได้เสนอทักษะด้านเทคโนโลยี ไว้ว่า ความรู้พื้นฐาน ไอซีที คือ ความรู้พื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาความรู้ และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในบริบทของการเรียนรู้วิชาแกน นักเรียนต้องใช้เทคโนโลยีให้เป็นเพื่อเรียนรู้เนื้อหา และทักษะ และจะได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ การคิดเชิงวิพากษ์การแก้ไขปัญหา การใช้ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร การผลิตนวัตกรรม และการร่วมมือทำงาน

4. ทักษะชีวิต และอาชีพ

การเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะการทำงานสำหรับเยาวชนคนรุ่นใหม่เป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นที่ครูต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตในด้านทักษะชีวิตที่ดีขึ้น ทักษะชีวิตจะช่วยให้คนเรารู้จักเจตคติ และทักษะ ซึ่งจะสามารถจัดการกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ตัวให้อยู่รอดในสภาพสังคมและวัฒนธรรมยุคปัจจุบันได้อย่างมีความสุข โดยเรียนตามพัฒนาการของสมอง ครูจะต้องเรียนรู้วิธีการออกแบบการเรียนรู้แบบ PBL ให้แก่ศิษย์แต่ละกลุ่มอายุ และตามพัฒนาการของสมองเด็กแต่ละคน ทักษะที่สำคัญดังกล่าว ประกอบด้วย ความยืดหยุ่น และการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์ และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคม และสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต ภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละด้าน (นันทวัน จันทร์กลั่น, 2557)

5. ความยืดหยุ่น และการปรับตัว

ความยืดหยุ่นและการปรับตัว เป็นทักษะเพื่อการเรียนรู้ การทำงาน และการเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 เป็นความยืดหยุ่น และปรับตัวเพื่อบรรลุเป้าหมาย การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทำให้การวางแผนการทำงานแบบตายตัวใช้ไม่ได้ผล มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีความสามารถสูงในการยืดหยุ่น และปรับตัวเพื่อบรรลุเป้าหมาย และคุณค่า มินักวิชาการหลายท่าน ได้เสนอทักษะความยืดหยุ่น และการปรับตัว ไว้ดังนี้

ภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills) ได้เสนอทักษะด้านความยืดหยุ่น และการปรับตัว ประกอบด้วย

1. ปรับตัวเข้ากับความแตกต่างของบทบาท และหน้าที่ที่หลากหลาย รวมถึงกำหนดการ และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปได้
2. ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาพของความไม่ชัดเจน และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
3. เอาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. จัดการเชิงบวกกับคำชม คำวิจารณ์ และความผิดพลาด

5. ทำความเข้าใจ ต่อรอง และสร้างสมดุลของมุมมอง และความเชื่อที่แตกต่าง เพื่อให้ทำงานสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมที่หลากหลายทางวัฒนธรรม

วิจารณ์ พานิช (2555) ได้เสนอทักษะด้านความยืดหยุ่น และการปรับตัว ประกอบด้วย

1. ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวเข้ากับบทบาทที่แตกต่าง งานที่ได้รับมอบหมาย กำหนดการที่เปลี่ยนไป และบริบทที่เปลี่ยนแปลง ทำงานได้ผลดีในสภาพของความไม่ชัดเจน ไม่แน่นอน และในสภาพที่ลำดับความสำคัญของงานเปลี่ยนไป

2. มีความยืดหยุ่น นำเอาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมาใช้ประโยชน์อย่างได้ผล จัดการเชิงบวกต่อคำชม คำตำหนิ และความผิดพลาด สามารถนำความเห็น และความเชื่อที่แตกต่างหลากหลายของทีมงานจากหลากหลายวัฒนธรรม มาทำความเข้าใจ ต่อรอง สร้างดุลยภาพ และทำให้งานลุล่วง

อนุชา โสมาบุตร (2561) ได้เสนอทักษะด้านความยืดหยุ่น และการปรับตัว ประกอบด้วย

1. การปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลง (Adapt to Change) โดยปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และบริบทตามช่วงเวลาที่กำหนด และปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศของการทำงาน ในองค์กรที่ดีขึ้น

2. เกิดความยืดหยุ่นในการทำงาน (Be Flexible) โดยสามารถหลอมรวมผลสะท้อนของงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้นำที่สร้างสรรค์ให้เกิดผลเชิงบวกกับการทำงาน และมีความรู้ความเข้าใจในการ สร้างความสมดุล และความเสมอภาคอย่างรอบด้าน เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ของการทำงาน

6. ทักษะสังคม และสังคมข้ามวัฒนธรรม

สามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่กับสภาพแวดล้อม และผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลายได้อย่างไม่ รู้สึกเครียด หรือแปลกแยก และทำให้งานสำเร็จได้เป็นเรื่องของการเรียนรู้ และยกระดับ ความฉลาดด้านสังคม และความฉลาดด้านอารมณ์ ครูควรออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อศิษย์ได้พัฒนาทักษะนี้ ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการ หลายท่านได้เสนอทักษะสังคม และสังคมข้ามวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

สุกิจ โพธิ์ศิริกุล (2553) ได้เสนอทักษะทางสังคม และสังคมข้ามวัฒนธรรม ไว้ว่า การยอมรับความแตกต่าง เป็นความสามารถในการยอมรับ และยินดีในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ประกอบด้วย การปฏิบัติกับผู้อื่นที่แตกต่างกันด้วยความเคารพ การทำงานหรือการทำกิจกรรมกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างกับตัวเอง และการสร้างมิตรภาพกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างจากตนเอง และทักษะความเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นความสามารถที่จะช่วยเหลือในการพบปะ ประชุม การแสดงความสามารถของการนำกลุ่ม การใช้อิทธิพลส่วนบุคคลในการแนะนำกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้ ประกอบด้วย การจัดการกลุ่มเพื่อให้ไปสู่เป้าหมายที่กลุ่มกำหนดไว้ การใช้รูปแบบของความเป็นผู้นำที่แตกต่างกันในการนำกลุ่ม การกระตุ้นให้บุคคลอื่นสามารถแบ่งปันประสบการณ์ที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์ในกลุ่ม

อนุชา โสมาบุตร (2561) ได้เสนอทักษะด้านทักษะทางสังคม และสังคมข้ามวัฒนธรรม ประกอบด้วย

1. ประสิทธิภาพเชิงปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น โดยรอบรู้ในการสร้างประสิทธิภาพจังหวะเวลาที่เหมาะสมในการฟัง-การพูดในโอกาสต่าง ๆ และสร้างศักยภาพต่อการควบคุมให้เกิดการยอมรับในความเป็นผู้นำทางวิชาชีพ

2. การสร้างทีมงานที่มีคุณภาพ ยอมรับในข้อแตกต่างทางวัฒนธรรม และภารกิจงานของทีมงานที่แตกต่างกันหลากหลายลักษณะ เปิดโลกทัศน์ และปลูกจิตสำนึกเพื่อมองเห็นการยอมรับในข้อแตกต่าง สามารถมองเห็นคุณค่าในความแตกต่างเหล่านั้น พึงระลึกเสมอว่าข้อแตกต่างเชิงสังคมและวัฒนธรรมนั้น สามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นแนวคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นได้ โดยการคิดค้นนวัตกรรมเพื่อการสร้างงานอย่างมีคุณภาพ

7. การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ครูผู้สอนเป็นการฝึกสร้างกระบวนการคิด กระบวนการทำงาน แสดงความสามารถพิเศษในการสร้างผลงานที่มีคุณภาพสูง เพื่อที่จะสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอทักษะการเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต ไว้ดังนี้

ภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (2021) ได้เสนอทักษะการสร้างผลผลิต และความรู้รับผิด ประกอบด้วย

1. การจัดการโครงการ ควรกำหนดเป้าหมาย และทำให้สำเร็จ แม้ต้องเผชิญกับอุปสรรค และแรงกดดัน มีการจัดลำดับความสำคัญวางแผน และจัดการงานเพื่อให้บรรลุผลที่ตั้งใจ

2. ความสามารถในการทำงานเชิงบวก และมีจริยธรรม

3. ความสามารถในการจัดการเวลา และโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ความสามารถในการทำงานที่หลากหลาย

5. มีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน รวมทั้งมีความน่าเชื่อถือ และตรงต่อเวลา

6. สามารถนำเสนอตัวเองอย่างมืออาชีพ และมีมารยาท

7. ความสามารถในการทำงานร่วมกัน และให้ความร่วมมือกับทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. เคารพ และชื่นชมความหลากหลายของทีม

9. มีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น

วิจารณ์ พานิช (2555) ได้เสนอทักษะด้านการเป็นผู้สร้าง และผู้ผลิต ประกอบด้วย

1. การจัดการโครงการ

1) กำหนดเป้าหมาย และทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น แม้จะมีอุปสรรค และมีแรงบีบคั้น แ่งเวลาหรือความสนใจ

2) กำหนดลำดับความสำคัญวางแผน และจัดการงาน

2. การผลิตผลงาน

1) ความสามารถด้านการทำงานอย่างมีจริยธรรม และด้วยท่าทีเชิงบวก

2) จัดการเวลา และโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ

3) สามารถทำงานหลายอย่างได้ในเวลาเดียวกัน

- 4) ร่วมงานอย่างเอาใจจริงเอาใจง เชื้อถือได้ และตรงต่อเวลา
- 5) นำเสนอตนเองอย่างมีอาชีพ และมีมารยาท
- 6) ทำงานร่วมกัน และร่วมมือเป็นทีมอย่างได้ผลดี
- 7) เคารพ และเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลายในที่ทำงาน
- 8) รับผิดชอบต่อผลงานที่เกิดขึ้น

1. วิเคราะห์หน้าที่ของครูเพื่อให้สอดคล้องในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร ศึกษาหาความรู้ทั้งทางโลก และทางธรรม เพื่อพัฒนาลูกศิษย์หรือนักเรียนของตนเองให้เป็นคนที่มีความรอบรู้ ควบคู่กับคุณธรรมไปด้วย ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจ และต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถมีคุณธรรม จริยธรรม และมีสมรรถนะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตต่อไป

2. การเปรียบเทียบ ถ้าเราเทียบกับความเป็นครู ครูก็จะทำหน้าที่ในนามของการศึกษา โดยมีหน้าที่หลักอยู่ 2 อย่างนี้เหมือนกัน คือ หน้าที่ที่ 1 การถ่ายทอด หรือสืบทอดศิลปวิทยา ให้ความรู้วิชาการความรู้ในการประกอบอาชีพแก่ศิษย์ และหน้าที่ที่ 2 ที่ครูทำหน้าที่ในนามของการศึกษา คือ การชี้แนะแนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และทำให้เขาฝึกฝนพัฒนาตนให้เจริญงอกงามจนถึงความสมบูรณ์

3. อิทธิพลต่อผู้เรียน ครูถ่ายทอดความรู้ ก็ต้องถ่ายทอดให้นักเรียนได้รู้จริง และนักเรียนเองก็ต้องมีความใฝ่รู้ ที่จะไปศึกษาค้นคว้าให้ได้ความรู้จริงในวิชาการ และวิชาชีพนั้น ๆ นอกจากรู้จริงแล้วก็รู้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก เพราะว่าในแง่ของการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมของมนุษยนั้น จะต้องมีการเพิ่มพูนหรือทำให้งอกงามยิ่งขึ้น มนุษย์ในรุ่นก่อน ๆ แสวงหาความรู้ ทำให้วิทยาการเจริญก้าวหน้ามาได้แค่นี้ รุ่นต่อไปก็คิดค้นสร้างเสริมเพิ่มพูนขยายออกไปอีกให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

4. การสังเคราะห์ ครูนับเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เมื่อครูอยากให้นักเรียนมีความรู้ ความชำนาญในด้านทักษะใด ตัวครูเองนั้นจำเป็นต้องรู้ และเข้าใจในสิ่งนั้นอย่างถ่องแท้ เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดสิ่งนั้นได้ แต่เนื่องด้วยปัจจุบันยังพบปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวครูพอสมควร ซึ่งปัญหาดังกล่าวก็จะส่งผลกระทบต่อตนเอง และสังคมด้วย

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษใหม่ จะช่วยเตรียมความพร้อมให้คนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ปัญหา สื่อสาร และร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไปตลอดชีวิต เนื่องจากเป็นยุคที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยการเตรียมคนไปเผชิญการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคนยุคใหม่จึงต้องมีทักษะที่สูงในการเรียนรู้และปรับตัว เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบเศรษฐกิจการพึ่งพาอาศัยในที่เพิ่มมากขึ้น และภูมิทัศน์ในการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป

ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อประกอบการตัดสินใจ เลือกใช้ข้อมูลที่มีอยู่เป็นแนวทางในการสร้างทางเลือกสำหรับการแก้ไขปัญหา รวมถึงการตัดสินใจในข้อสรุปนั้น ๆ ซึ่งการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย การทำความเข้าใจกับปัญหาประเด็นสำคัญ คิดวางแผนจัดระบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องใน

สถานการณ์ที่พบ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ให้เกิดในกระบวนการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบ พิจารณาข้อมูลเพื่อตัดสินใจหาทางเลือกหรือคำตอบที่ถูกต้องอย่างรอบคอบ และสามารถสรุป ประเมินผลจากกระบวนการคิด และการแก้ไขปัญหาได้ อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

ความสามารถในการเรียนรู้ และสร้างสังคมในการทำงานให้เกิดการยอมรับ และยินดีในเรื่องความ แตกต่างระหว่างบุคคล การทำงานหรือการทำกิจกรรมกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างกันกับตัวเองได้อย่างมี ประสิทธิภาพ และมีทักษะความเป็นผู้นำสามารถประสานความร่วมมือสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดในสังคม แห่งการเรียนรู้ สร้างสังคมในการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความแตกต่างในด้านวัฒนธรรม และสังคม

บทสรุป

จากความหมายของทักษะครูในศตวรรษที่ 21 ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ทักษะของครูในศตวรรษที่ 21 การทำให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถทางด้านการจัดการเรียนรู้ และนวัตกรรมด้านสารสนเทศ สื่อ และ เทคโนโลยี ด้านชีวิต และอาชีพ การเรียนรู้ เป็นทักษะซึ่งครูผู้ทำการสอนควรพัฒนาตนเอง ซึ่งการเรียนรู้ของ นักเรียนจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเป็นการเรียนจากการค้นคว้าของนักเรียน โดยครูช่วยแนะนำ และช่วย ออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ บทบาทของครูก็ต้องเปลี่ยนไปในทิศทางการพัฒนาทักษะของครูให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ใน 3 ทักษะที่ สำคัญ คือ

1. ทักษะด้านการเรียนรู้ และนวัตกรรมประกอบด้วย 1.1) ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ และ นวัตกรรม 1.2) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ไขปัญหา 1.3) ด้านการสื่อสาร และความร่วมมือ
2. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ประกอบด้วย 2.1) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี
3. ทักษะด้านชีวิต และอาชีพประกอบด้วย 3.1) ความยืดหยุ่น และการปรับตัว 3.2) การริเริ่ม สร้างสรรค์ และเป็นตัวของตัวเอง 3.3) ทักษะทางสังคม และสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต มีภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบซึ่งสามารถนำไปใช้ กำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ และทักษะที่เกิด จากผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (15 มกราคม 2558). *อนาคตของเศรษฐกิจไทยกับบทบาทของภาครัฐ*. สืบค้นเมื่อ 09 ธันวาคม 2561, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/628666>.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2557). *หลักสูตรในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 09 ธันวาคม 2561. จาก: <http://www.gotoknow.org/posts/535839>.
- นันทวัน จันทร์กลั่น. (2557). *การศึกษาปัญหา และแนวทางการบริหารจัดการคุณภาพในการพัฒนาทักษะ ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนบ้านเนินมะปราง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*

พิษณุโลก เขต 2 (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

พงษ์ ภาวิจิตร. (2555). *กั้นแห่งศตวรรษใหม่ : 21st Century Skills*. กรุงเทพฯ: เอ็ดวานซ์อินเตอร์ พรินติ้ง.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. (2557). *ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ประกันคุณภาพการศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

วรางคณา ทองนพคุณ. (09 ธันวาคม 2561). *ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ความท้าทายในอนาคต 21*. สืบค้นเมื่อ 09 ธันวาคม 2561, จาก <http://education.pkur.ac.th>.

วิจารณ์ พานิช. (2556). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: บริษัท ตาตา ปับลิเคชั่น.

_____. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์*. กรุงเทพฯ: บริษัท ตาตา ปับลิเคชั่น.

_____. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.

วิภาวี ศิริลักษณ์. (2557). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต วิจัย และประเมินผลการศึกษา)*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2556). *กระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีที่คณะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ทัพยาวิสุทธิ์.

สุกิจ โพธิ์ศิริกุล. (2553). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะในการดำเนินชีวิตของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ ป.ด.)*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ. (2555). *พัฒนาทักษะการคิดตามแนวปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิคพรินติ้ง.

สุนันท์ สังข์อ่อง. *การสอนสำหรับศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. สืบค้นเมื่อ 09 ธันวาคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org>.

สุภาพร ศรีศิลป์. (ม.ป.ป). *ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม*. สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/509888>

อนุชา โสมาบุตร. *แนวคิดการจัดการเรียนรู้สำหรับครูในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 09 ธันวาคม 2561. จาก <https://teacherweekly.wordpress.com>.

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2550). *การพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศสำหรับสังคมไทย (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

Partnership for 21st Century Skills. (2021). *Framework for 21st Century Learning*. Retrieved December 09, 2018 from https://www.p21.org/storage/documents/P21_Framework_Definitions.pdf.

WHOQOL Group. (1996). *WHOQOL-BREF Introduction. Administration. Scoring and Generic Version of the Assessment*. Geneva, Switzerland: Field trial version World Health Organization.

การบริหารจัดการความรู้ตามแบบพุทธวิธีในยุศตวรรษที่ 21

Strategies for Knowledge Management According to Buddhist Methods

in the 21st Century

¹พระมหากัลยวรรธน มีชัย และ ²พระชัยพล บุญถาวร

Phramaha kanyawat Meechai and Phra Chayapol Boonthaworn

¹วัดโสธรวราราม วรวิหาร, ²วัดนาคูโมธนามัยบุญญาราม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

Wat Sothornwararam worawihan, Wat Nacoomothanamaipunyaram, National Office of Buddhism, Thailand

Email: Kalyawat1994@gmail.com

Received November 11, 2021; Revised December 20, 2021; Accepted December 24, 2021

บทคัดย่อ

การจัดการความรู้ตามแบบพุทธวิธีในยุศตวรรษที่ 21 จะต้องเชื่อมโยงกับกระบวนการทางสังคม ระบบเศรษฐกิจที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และต้องสอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านที่เป็นไปอย่างรวดเร็วต่อเนื่อง ระบบการศึกษาแบบเดิมที่เน้นความรู้ไม่อาจพัฒนาคนให้มีคุณภาพโดยรอบด้านได้ บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การจัดการศึกษา และการจัดการเรียนรู้ 2) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ 3) กลยุทธ์ในการบริหารจัดการความรู้แบบพุทธวิธีในศตวรรษที่ 21 การจัดการความรู้ขององค์การพระพุทธศาสนาเป็นการจัดการองค์การแห่งการเรียนรู้ องค์การแห่งการศึกษา การสอนแบบอริยสัจเป็นทางแก้ปัญหาตามพุทธวิธี มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นกำหนดปัญหาหรือขั้นทุกข์ 2. ขั้นตั้งสมมติฐานหรือขั้นสมุทัย 3. ขั้นการทดลองและเก็บข้อมูลหรือขั้นนิโรธ ขั้นทำให้แจ้ง 4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล ส่วนการเรียนรู้ที่เป็นเลิศในศตวรรษที่ 21 นั้นในแนวทางพระพุทธศาสนาอาศัย 2 ส่วนเป็นสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความเป็นเลิศของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คือ ผู้เรียน ต้องเป็นผู้ประกอบด้วยหลักธรรมอริยบท 4 คือ 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ 4) วิมมังสา ส่วนที่ 2 คือ ผู้สอน เป็นผู้ประกอบด้วยคุณธรรมในการสอน ถ่ายทอดความรู้ คือ ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์ อยู่ในฐานะที่เป็นผู้นำ และเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน นักศึกษา นอกจากนี้แล้วยังมีกระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาซึ่งสามารถแยกกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1. การรับรู้ ได้แก่การเสวนาสัตบุรุษ และการฟัง สัทธรรม 2. การคิด ได้แก่ โยนิโสมนสิการ 3. การปฏิบัติ ได้แก่ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ

คำสำคัญ: การจัดการความรู้; พุทธวิธี; ศตวรรษที่ 21

Abstract

Buddhist knowledge management strategies in the 21st century must be linked to social processes. The inevitable economic system and must be consistent with the advancement in science and technology and changes in all aspects that are continually fast the traditional education system that focuses on knowledge cannot develop people with quality surroundings. This academic article aims to study 1) Education management and learning management 2) Study the concept of knowledge management 3) Strategies for managing knowledge using Buddhist methods in the 21st century Knowledge management therefore inevitably changes people with the knowledge and skills to cope with the constant change. And only able to adapt to new situations will experience. Therefore, learning management needs to be adjusted. And there must be development of teachers and learners to keep up with the changes of the world in the future. in Buddhism Lord Buddha, he has established a Buddhism Organization After the Buddha attained enlightenment, he preached a sermon until the people believed and joined the Buddhist organization. The Buddha managed knowledge by giving concepts and principles of teachings to promote the management of personnel of the Sangha. To be stable and sustained for a long time until today Moreover, it can be counted that the knowledge management of the Buddhist Organization is the management of the Organization of Learning, the Organization of Education.

Keywords: Knowledge Management Strategies; Buddhist method; 21st century

บทนำ

สังคมโลกในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นสถานการณ์โลกที่มีความแตกต่างจากศตวรรษที่ 20 และ 19 ระบบการศึกษาต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมกับการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 จากสถานการณ์ของโลกในยุคปัจจุบันทำให้ในยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งในการใช้ชีวิต การศึกษา สังคมการเป็นอยู่ร่วมกันในครอบครัว ตลอดจนภาวะความเสี่ยงที่เกิดขึ้น สิ่งแปลกใหม่ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาปรับปรุงทั้งระบบเพื่อปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเตรียมพร้อมที่จะต้องพบเจอกับการเปลี่ยนแปลงและความแปลกใหม่คือคุณภาพชีวิตของคนในปัจจุบันซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสังคมและความทันสมัยทั้งหลาย ดังนั้น การจัดการศึกษาจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ เพื่อการดำรงอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นในการปรับตัว จึงจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้และทักษะในชีวิต (ทิตินา แคมณี, 2555) โดยกระบวนการและทักษะในยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีความเป็นไปได้สูงสุดคือ ทักษะการจัดการเรียนรู้ระบบข้อมูลข่าวสารที่แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วทั่วทุกส่วนของโลกมีอิทธิพล

สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ (สุคนธ์ สิ้นธพานนท์, 2558) สืบเนื่องมาจากการพัฒนาระบบสารสนเทศ ดังนั้นยุคโลกาภิวัตน์จึงเป็นยุคข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดน อันเป็นยุคที่มีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทางด้านเทคโนโลยีสื่อสารและคมนาคม ทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้เข้ามาใกล้ชิดกันมากขึ้น กระแสโลกทั้งในรูปของทุนและข้อมูล รวมทั้งค่านิยมบางประการ เช่น สิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม ได้ขยายตัวครอบคลุมไปทั่วโลก ปัจจุบันเรากำลังอยู่ในศตวรรษที่ 21 โลกได้เข้าสู่สังคมที่เรียกว่า “สังคมความรู้” ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นทุกวันและเราสามารถรับความรู้ได้จากหลายช่องทางและได้รับอย่างรวดเร็ว คนที่เรียนหนังสือเก่ง ไม่ใช่ตัวเลือกที่ดีที่สุดอีกแล้ว แต่คนที่พร้อมจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ คือคนที่สังคมโลกต้องการ สถานการณ์โลกในยุคปัจจุบันมีความแตกต่างออกไปจากศตวรรษที่ 20 และ ศตวรรษที่ 19 ระบบการศึกษาต้องมีการพัฒนาเพื่อให้มีความสัมพันธ์กันกับภาวะสภาพความเป็นจริง ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมกับการใช้ชีวิตในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องของ การปรับเปลี่ยนในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิธีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง จะเห็นว่าทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ล้วนเป็นสิ่งใหม่ ซึ่งส่งผลให้ทั้งระบบการศึกษาจะต้องปรับปรุงรูปแบบการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับเทรนด์โลก

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการเตรียมคนไปเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง พลิกผัน และคาดไม่ถึง ยุคศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะแห่งอนาคตใหม่ที่ครูควรมีทักษะและคุณลักษณะที่รองรับเข้าถึงเพื่อสร้างนวัตกรรมบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่ ในอันที่จะพัฒนาผู้เรียนที่เยาวชนในยุคใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืนคนยุคใหม่จึงต้องมีทักษะที่สูงในการเรียนรู้และปรับตัว ครูเพื่อศิษย์ต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะของการเรียนรู้ด้วย และในขณะเดียวกันต้องมีทักษะในการทำหน้าที่ครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งไม่เหมือนการทำหน้าที่ครูในศตวรรษที่ 20 หรือ 19 (วิจารณ์ พานิช, 2556) คำว่า “การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21” ย้ำให้เห็นว่าเรากำลังอยู่ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสภาพแวดล้อมที่ประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ และระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัว โดยไม่ใช่แค่การปฏิรูปเพียงครั้งคราว แต่ต้องเป็นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของเยาวชน สังคมและตลาดแรงงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งผู้กำหนดนโยบายและบุคลากรด้านการศึกษาของไทยที่ผู้เขียนมีโอกาสได้รู้จักล้วนตระหนักว่าการศึกษาคควรจะมีเป้าหมายการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและสอดคล้องกับสังคมในอนาคต การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ครูจะต้องปรับแนวทางการเรียนการสอน โดยจะต้องทำให้เด็กรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีเป้าหมายในการสอนที่จะทำให้เด็กมีทักษะชีวิต ทักษะการคิด และทักษะด้านไอที ซึ่งไอทีในที่นี้ไม่ได้หมายถึง ใช้คอมพิวเตอร์เป็นหรือใช้ IPAD เป็นแต่หมายถึง การที่เด็กรู้ว่าเมื่อเขาอยากรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งเขาจะไปตามหาข้อมูลเหล่านั้นได้ที่ไหน และเมื่อได้ข้อมูลมาเด็กต้องวิเคราะห์ได้ว่าข้อมูลเหล่านั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด และสามารถแปลงข้อมูลเป็นความรู้ได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องเกิดจากการฝึกฝน จะต้องให้เด็กได้มีโอกาสทดลองด้วยตนเอง

การปฏิรูปการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความหมายลึกซึ้งกว้างไกล หากเป็นการเปลี่ยนแปลงตามปกติวิสัยเราก็ไม่เรียกการเปลี่ยนแปลงนั้นว่า “การปฏิรูป” และในทางกลับกันหากการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปด้วยความรุนแรง ใช้ลัทธิลัทธิโค่นกวาดล้างทุกสิ่งทุกอย่างที่ขวางหน้าเราก็เรียกการเปลี่ยนแปลงนั้นว่า “การปฏิวัติ” “การปฏิรูป” จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างขนาดใหญ่ เป็นการเปลี่ยนทั้งระบบ แต่เปลี่ยน

อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ทำให้ไม่เกิดความรุนแรงหรือกระทบในทางเสียหายน้อยที่สุด หากจะกล่าวถึงเรื่องการศึกษาไทยในปัจจุบัน ประเด็นที่จะอยู่ในความสนใจของประชาชนทั่วไป ทั้งในแวดวงการศึกษาและวงการค้า เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ก็คงจะเป็นประเด็นของร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติคืออะไร สมควรที่เราจะต้องทำความเข้าใจกันในเรื่องนี้ว่ามีความสำคัญอย่างไร เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษาอย่างไร และจะมีผลกระทบต่อชาวไทยทุกคนในแง่ไหน ปัญหาของวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในสังคมไทยนั้น อันที่จริงก็สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับปัญหาทางการศึกษา เพราะถ้าหากการจัดการศึกษาสามารถนำเอาความรู้และเทคโนโลยีเข้าสู่กระบวนการผลิตด้านอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และถ้าหากการศึกษาสามารถพัฒนาทักษะ ฝีมือ ความรู้ ความชำนาญการของแรงงานไทยให้สอดคล้องกับความทันสมัยของเทคโนโลยีในปัจจุบัน และหากการศึกษาสามารถสร้างผู้นำรุ่นใหม่ได้จริง และสร้างความรู้พื้นฐานทางประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ได้ เราก็คงจะได้ผู้นำทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในการบริหารบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีวิสัยทัศน์กว้างไกล (วิชัย ต้นศิริ, 2547)

ลักษณะการสอนของพระพุทธเจ้า แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้

1) การสอนโดยวิธีปฏิวัตินั้นหมายถึงการเปลี่ยนหลักการเดิมที่สอนกันมาทั้งหมด เช่น การสอนให้ฆ่าสัตว์บูชาอัยของศาสนาพราหมณ์ พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธ และสอนในทางตรงกันข้ามให้มีเมตตากรุณาต่อสัตว์แทน การสอนให้ทรมาณตนในการปฏิบัติเพื่อบรรลุคุณธรรมชั้นสูง พระพุทธเจ้าทรงทดลองมาแล้ว เห็นว่าไม่ใช่ทางตรัสรู้ ทรงสอนให้ใช้วิธีอื่นที่เรียกว่า ทางสายกลาง

2) ทรงสั่งสอนโดยการปฏิรูป เป็นการสอนโดยวิธีดัดแปลงของเก่าที่ยังไม่ดีให้ดีขึ้นหรือของเก่ามีความหมายอย่างหนึ่ง แต่นำมาแปลความหมายเสียใหม่เพื่อให้ตรงกับหลักเหตุผลยิ่งขึ้น เช่น เรื่องเทวดาจริง ๆ ที่สอนกันอยู่ทั่วไปพระพุทธศาสนาสอนว่า คนเราอาจเป็นเทวดาได้โดยตั้งอยู่ในคุณธรรม เช่น ความละเอียดแก่ใจ ความเกรงกลัวต่อบาป เป็นต้น

3) ทรงสั่งสอนโดย “ตั้งหลักขึ้นใหม่” เป็นสิ่งจำเป็นในเมื่อพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ตั้งขึ้นในท่ามกลางศาสนาอื่น ถ้าไม่มีอะไรเป็นของตนเองเลย ก็ไม่ควรนับเป็นศาสนาที่ตั้งขึ้นใหม่ เพราะการค้นพบความจริงที่ยังไม่มีใครพบเห็นในเรื่องหลักธรรมเรื่องความพ้นทุกข์ที่เรียกว่า อริยสัจ 4 ประการ คือ 1) ทุกข์ คือ ความจริงที่ว่าด้วยความทุกข์ 2) สมุทัย คือ ความจริงที่ว่าด้วยเหตุให้เกิดทุกข์ 3) นิโรธ คือ ความจริงที่ว่าด้วยความดับทุกข์ 4) มรรค คือ ความจริงที่ว่าด้วยทางแห่งความดับทุกข์ (สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, 2533)

จากวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าดังกล่าวสรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าได้รับยกย่องว่าทรงเป็น “พระบรมครู” หรือ “ศาสดาเอก” ในโลกเพราะพระองค์ทรงมีวิธีสอนที่ดีเยี่ยม ทำให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง มีคำกล่าวว่า ถ้าพระพุทธองค์ทรงตัดสินพระทัยจะแสดงธรรมโปรดใคร เขาผู้นั้นย่อมได้บรรลุมรรคผลไม่ระดับใดก็ระดับหนึ่ง วิธีการสอนของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงพิจารณา เนื้อหาที่จะสอนก่อน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมคำสอนได้อย่างชัดเจนโดยเรียงจากเรื่องง่าย จากเรื่องที่รู้อยู่แล้วไปสู่เรื่องที่ลุ่มลึกต่อไป โดยใช้เหตุผลที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้และยังเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนอีกด้วยวิธีการสอนของพระพุทธเจ้านั้น พระพุทธเจ้ามีวิธีการสอน

อยู่ 4 แบบ คือ สอนแบบสากัจฉา หรือสนทนา สอนแบบบรรยาย สอนแบบตอบปัญหา และสอนแบบวางกฎข้อบังคับ

ความหมายของความรู้

ความรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนองค์กรให้อยู่รอดได้ แต่ความรู้มีความซับซ้อน มีการเปลี่ยนแปลง และสร้างขึ้นใหม่ตลอดเวลา ความรู้ หมายถึง ข้อมูลที่ถูกต้องที่บุคคลหนึ่ง ได้รับมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ สังสมมาจนเกิดเป็นความเข้าใจ และนำไปสู่พื้นฐานของความคิด การวิเคราะห์ ตลอดจนการตัดสินใจเลือกกระทำการใดในการดำรงชีวิต (ยุทธนา แซ่เตียว, 2547) โดยอาศัยการเรียนรู้เป็นส่วนช่วยเพิ่มศักยภาพของบุคคลหนึ่งไปในทิศทางที่ดีขึ้น ดังจะเห็นได้จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารรวมถึงวิทยาการและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนต้องใช้ความรู้ในการพัฒนาทั้งสิ้น ผู้บริหารขององค์กรจึงต้องหันมาให้ความสำคัญกับความรู้ของคนในองค์กร โดยนำกลยุทธ์การจัดการความรู้มาเป็นเครื่องมือในการบริหารซึ่งในปัจจุบันการจัดการความรู้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย สิ่งที่สั่งสมอบรมมาจากการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้าหรือประสบการณ์รวมทั้งความสามารถในทางปฏิบัติและทักษะกระบวนการ ความรู้ความเข้าใจหรือที่ได้รับมาจากการประสบการณ์สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด เชื่อมโยงกับความรู้อื่นจนเกิดเป็นความเข้าใจและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการสรุปผลและตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยไม่จำกัดช่วงระยะเวลา

ความหมายของความรู้ในประเด็นทั่วไปจะมีความหมายดังนี้ คือคำว่า “ความรู้” ตรงกับคำ ในภาษาอังกฤษว่า “knowledge” เป็นคำที่มีความหมายกว้างและเป็นนามธรรมราชบัณฑิตยสถานอธิบายความรู้ว่า หมายถึง “สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ ความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากการประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟังการคิด หรือการปฏิบัติ องค์วิชาในแต่ละสาขา” หากมุ่งเน้นในมุมมองของ ปรัชญาแล้ว ความรู้จะหมายถึง “องค์ประกอบ 1 ใน 3 ส่วนของกระบวนการรับรู้ หมายถึง ความสัมพันธ์ ระหว่างผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548)

การจัดการความรู้ที่ดีเริ่มด้วยสัมมาทิฐิ : ใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุความสำเร็จและความมั่นคงในระยะยาว การจัดทีมริเริ่มดำเนินการ การฝึกอบรมโดยการปฏิบัติจริง และดำเนินการต่อเนื่อง การจัดการระบบการจัดการความรู้ แรงจูงใจในการริเริ่มดำเนินการจัดการความรู้ แรงจูงใจแท้ต่อการดำเนินการจัดการความรู้ คือ เป้าหมายที่งาน คน องค์กร และความเป็นชุมชนในที่ทำงานดังกล่าวแล้ว เป็นเงื่อนไขสำคัญ ในระดับที่เป็นหัวใจสู่ความสำเร็จในการจัดการความรู้ แรงจูงใจเทียมจะนำไปสู่การดำเนินการจัดการความรู้แบบเทียม และไปสู่ความล้มเหลวของการจัดการความรู้ในที่สุด แรงจูงใจเทียมต่อการดำเนินการจัดการความรู้ในสังคมไทย มีมากมายหลายแบบ ที่พบบ่อยที่สุด คือ ทำเพียงเพื่อให้ได้ชื่อว่าทำ ทำเพราะถูกบังคับตามข้อกำหนด ทำตามแฟชั่นแต่ไม่เข้าใจความหมาย และวิธีการดำเนินการ จัดการความรู้อย่างแท้จริง

ความรู้ คือ สิ่งที่ยากที่จะกำหนดขอบเขตของความหมาย แต่ถ้าเราเริ่มจากคำว่า “ข้อมูล” หรือ “ข้อเท็จจริง” สิ่งที่ได้คือความจริงต่าง ๆ ที่ปรากฏเกิดขึ้น การดำเนินการต่าง ๆ ทำให้เกิดข้อมูล เช่น เมื่อเรามี

การซื้อขายสินค้า ก็มีการจัดบันทึกหลักฐาน เช่น การออกใบเสร็จ ใบสั่งของ เอกสารกำกับ เป็นรายการแสดง การดำเนินการ สิ่งเหล่านี้เรียกว่าข้อมูล ข้อมูลจึงเป็นเรื่องของข้อเท็จจริงที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เกิด จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องดำเนินการทั้งในระดับส่วนตัว ระดับการทำงาน ร่วมกัน และระดับกลุ่ม องค์กร ตลอดจนระดับสังคม และชุมชนต่าง ๆ และความรู้นั้นก็มิได้อยู่ 2 ชนิด คือ 1. ความรู้ที่ฝังอยู่ในสมอง อาจเรียกง่าย ๆ ว่า ความรู้ในตัวคน ได้แก่ ความรู้ที่เป็นทักษะ ประสบการณ์ ความคิด ริเริ่ม พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณของบุคคลในการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ บางครั้งเรียกว่า ความรู้แบบ นามธรรม 2. ความรู้ที่ชัดแจ้ง อาจเรียกว่าความรู้นอกตัวคน เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดย ผ่านวิธีต่าง ๆ

จากคำนิยามหรือความหมายของความรู้ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความรู้ เป็นสิ่งที่สั่งสม จากการเรียนรู้ การค้นคว้า ประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการคิด เปรียบเทียบ เชื่อมโยง ความรู้อื่น ๆ และ ผสมผสานกับความรู้และประสบการณ์เดิมจนเกิดเป็นความเข้าใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน หรือ ใช้ในการแก้ปัญหาได้

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) และองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง เนื่องจากแนวคิดในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ คือ การที่จะทำให้คนในองค์การเรียนรู้ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาตนเอง และการดำเนินงานขององค์การ หรือกล่าวได้ว่า เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีการปรับเปลี่ยนและค้นหาวิธี ทางใหม่ ๆ ในการผลิตผลิตภัณฑ์หรือบริการ อันจะนำมาซึ่งการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์การ ทั้งนี้การที่องค์การจะสามารถเรียนรู้เพื่อพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องมีการจัดการความรู้ควบคู่ไปด้วย เสมอ (สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548)

การจัดการความรู้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการจัดการความรู้ไว้ดังต่อไปนี้ คือ เกรย์ เดนแฮม (Grey Denham) ให้ความหมายของการจัดการความรู้ “เป็นการประเมินทุนทางปัญญาที่เป็น จุดเด่นที่ต้องวิเคราะห์และมีศักยภาพอันเงื่อนไขของการเผยแพร่ความรู้ไปยังผู้ใช้เพื่อเป็นการป้องกันทุนทาง ปัญญาที่จะถดถอยลง จึงต้องแสวงหาโอกาสในการตัดสินใจให้ดีขึ้นในเรื่องสินค้าและบริการ ผ่านการเพิ่มทุน ทางปัญญา เพิ่มคุณค่าและความยืดหยุ่น”

การจัดการความรู้ หมายถึง “กระบวนการในการสร้าง ความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง เผยแพร่ความรู้ทั่ว องค์การและนำไปเป็นส่วนประกอบสำคัญของผลิตภัณฑ์บริการ เทคโนโลยีและระบบใหม่ ๆ” (ทิพวรรณ หล่อ สุวรรณรัตน์, 2552)

การจัดการความรู้เป็นการดำเนินการอย่างน้อย 6 ประการต่อความรู้ (1) การกำหนดความรู้หลักที่ จำเป็นหรือสำคัญต่องาน (2) การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ การเสาะแสวงหาความรู้ของมนุษย์มีอยู่อย่าง มากมายหลายวิธี ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง ทั้งในส่วนตัวของผู้แสวงหาความรู้ สภาพแวดล้อมรอบ ด้าน และประเภทความรู้ที่ต้องการศึกษา (3) การปรับปรุงหรือมีการดัดแปลงหรือสร้างความรู้บางส่วนให้

เหมาะต่อการใช้งานของตนโดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม (4) การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจการงานของตนการนำหลักการจัดการมาใช้ในชีวิตประจำวันสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันดังนี้ คือ การนำความรู้ที่ได้จากการเรียนหลักการจัดการมาประยุกต์ใช้ในการทำงานของเรา คือ การนำทักษะด้านต่าง ๆ มาเป็นแนวทางในการจัดการทำงานของตัวเอง (5) การนำประสบการณ์ จากการทำงานและการประยุกต์ใช้ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (6) การจดบันทึก “ขุมความรู้” และ “แก่นความรู้” สำหรับไว้ใช้งานและปรับปรุงเป็นชุดความรู้ที่ครบถ้วน เหมาะแก่การใช้งาน และเชื่อมโยงกันมากขึ้น (วิจารณ์ พานิช, 2548)

จากแนวคิดที่มุ่งพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้มากแต่เพียงอย่างเดียวจึงเปลี่ยนไป และมีคำถามต่อไปว่า จะทำอะไรให้องค์กรได้เรียนรู้ด้วย ดังนั้น การบริหารจัดการความรู้จึงสัมพันธ์กับเรื่อง องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นอย่างยิ่ง หากองค์กรจะพัฒนาตนเองให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ก็จำเป็นต้องบริหารจัดการความรู้ให้เกิดขึ้นภายในองค์กรให้เป็นระบบเพื่อพัฒนาให้บุคลากรศึกษาเรียนรู้ได้อย่างจริงจัง หากองค์กรได้มีการจัดการความรู้โดยไม่มีการสร้างรูปแบบหรือทักษะแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในองค์กร ก็นับเป็นการลงทุนที่สูญเปล่าได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการความรู้มีความซับซ้อนมากกว่าการพัฒนาบุคลากรด้วยการฝึกฝน เพราะเป็นทักษะกระบวนการที่ต้องดำเนินการต่อภายหลังจากที่บุคลากรมีความรู้ความชำนาญแล้ว องค์กรจะอย่างไรให้บุคลากรเหล่านั้นสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นได้ และในขั้นตอนสุดท้ายนี้ องค์กรจะต้องหาเทคนิคการจัดเก็บรวบรวมความรู้เฉพาะไว้กับองค์กรอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะนำออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บริษัทยักษ์ใหญ่หลายแห่งในสหรัฐอเมริกายังคงแข่งขันกันหาวิธีบริหารจัดการความรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง เพื่อให้อยู่ในโลกของการแข่งขันได้ สำหรับประเทศไทยนั้นคงเป็นเรื่องท้าทายสำหรับผู้บริหารที่จะหายุทธวิธีในการดึงความรู้ออกมาจากตัวบุคคล และการกระตุ้นให้บุคลากรถ่ายทอดความรู้ให้เพื่อนร่วมงาน ซึ่งการถ่ายทอดความรู้บางประเภทนั้น การฝึกอบรมอาจจะไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุด ปัญหาที่พบอยู่บ่อยที่สุดของการบริหารจัดการความรู้ คือ พฤติกรรม “การไม่ให้การยอมรับในตัวบุคคล” หากองค์กรสามารถแก้ไขจุดอ่อนนี้ได้การบริหารจัดการความรู้ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยากอีกต่อไป

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ นั้น สามารถที่จะทำการสังเคราะห์ ในทัศนะของผู้เขียนได้ดังนี้ ความรู้ หมายถึง ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่มาจากการดำเนินการเป็นการกระทำของมนุษย์หรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติซึ่งองค์กรจะต้องมีวิธีการจัดเก็บข้อมูลอันเป็นผลของการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยใช้สารสนเทศเป็นฐานในการสร้างให้เกิดการคิดและการตัดสินใจ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วองค์กรควรที่จะต้องพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ทั้งนี้้องค์กรจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับตัวไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้โดยให้ความสำคัญของบุคคลที่เป็นผู้สร้างและใช้ความรู้มากขึ้น ส่งผลให้เกิดการสร้างนวัตกรรมและความรู้ ใหม่โดยผ่านกระบวนการของการจัดการความรู้

การบริหารจัดการความรู้แบบพุทธวิธีในยุคศตวรรษที่ 21

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นกระบวนการแนวความคิดที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมากในโลกแนวความคิดหนึ่งการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนามีวิธีการศึกษาใกล้เคียงกัน กับตาม

แนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้ทั่วไป แต่มีเป้าหมายในการศึกษาของพระพุทธศาสนา คือ แตกต่างกัน กล่าวคือ การจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้ทั่วไปทำการศึกษาเรื่องความรู้ ส่วนการจัดการความรู้ในทางพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญญา ซึ่งเป็นหลักการจัดการความรู้ที่มีเป้าหมายมุ่งประโยชน์ความสุขในปัจจุบัน ความสุขในอนาคต และความสุขในการบรรลุธรรม ดังนั้น จึงมีคำสองคำที่ต้องทำความเข้าใจก็คือ คำว่า ความรู้ กับคำว่า ปัญญา

ปัญญาคืออะไร คำว่า ปัญญา ในภาษาไทย หมายถึง ความรู้ (Knowledge) และความรอบรู้ (Wisdom) ตรงนี้แหละที่เราใช้คำกำกวม ความรู้ทั่วไป (Knowledge) เราก็เรียกว่า ปัญญา ดังข้อความที่ว่า “ทรัพย์สินมีในโลก ใครปัญญาไว หาได้ไม่นาน ทิวทัศน์ดินแดน มีสิ่งทุกสถาน ผู้ใดเกียจคร้าน บ่พาน พบเลย” ในภาษาอังกฤษเราใช้คำว่า ความรู้ ต่างจากคำว่า ปัญญา นั่นคือ ความรู้ หมายถึง สุตะ (Knowledge) ส่วนคำว่า ปัญญา หมายถึง ความฉลาดรอบรู้ (Wisdom)

ปัญญาไม่ได้ขึ้นอยู่กับข้อมูลข่าวสาร หรือ Information เพียงอย่างเดียว ปัญญาไปไกลกว่าการจัดระบบข้อมูลข่าวสาร การรับข้อมูลข่าวสาร ท่านเรียกว่า สัญญา คือ ความจำได้หมายรู้ สัญญาเป็นความรู้ขั้นจำ คือ รู้เท่าที่เห็น เข้าใจเท่าที่ฟัง เวลาที่เราจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนบางคนก็แค่สัญญา คือ ความจำ เขาไม่ได้ปัญญา คำว่า ปัญญา ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง “ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด” การเรียนมากได้ข้อมูลมากเป็นความรู้ แต่ยังไม่ใชปัญญา ปัญญาเป็นความฉลาดรอบรู้ที่เกิดจากการเรียนและการคิด ส่วนคำว่า ปัญญา ในภาษาบาลี แปลว่า “รู้รอบ-รู้ลึก”

ปัญญาที่แปลว่า “รู้รอบ” หมายถึง ความรอบรู้อย่างเป็นระบบ ชนิดที่มองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสรรพสิ่ง ปัญญา หรือความรู้ชนิดนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Wisdom ซึ่งแต่เดิมเป็นศัพท์ทางศาสนาที่มักใช้ในความหมายว่า เห็นความเชื่อมโยง หรือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ส่วนทางพระพุทธศาสนาใช้คำว่า ปัญญาหรือความรู้ในความหมายว่า รู้เห็นปฏิจจสมุปบาท คือ มองสรรพสิ่งเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวแบบองค์รวม คนที่มีปัญญาแบบนี้เมื่อได้ฟังเพียงนิดเดียว ก็สามารถเชื่อมโยงกับสิ่งที่เคยรู้มาก่อนได้ นี่เรียกว่า เห็นความสัมพันธ์ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2553) บางคนเห็นคำว่า “ปัญญาพละ” ก็สะกดและอ่านได้ แต่ไม่รู้ความหมายของคำ ในกรณีนี้ความรู้แค่อ่านออกจัดเป็นความรู้ระดับ “สัญญา” คือ ความจำได้หมายรู้ เมื่อตาเห็นภาพ การรับรู้ภาพจัดเป็นรูปสัญญา เมื่อหูได้ยินเสียง การรับรู้เสียงจัดเป็นสัทสัญญา ฯลฯ สัญญา จึงเป็นการรับรู้เฉพาะส่วน คือ เห็นแค่นี้ รับรู้แค่นั้น ได้ยินแค่นี้ เข้าใจแค่นั้น ฯลฯ แต่ปัญญารู้มากกว่านั้น เพราะปัญญาเป็นความรู้รอบรู้ เช่น บางคนพอเห็นว่า “ปัญญาพละ” ก็อธิบายได้ว่าหมายความว่าอย่างไร และจะพัฒนาขึ้นได้ด้วยวิธีไหน ความรู้ของเขาจัดเป็นปัญญา คือ รู้มากกว่าที่เห็น เข้าใจมากกว่าที่ได้ยิน เช่น เด็กของเราไม่สบาย เราจับตัวเด็ก ก็รู้ว่า เด็กตัวร้อน จึงพาไปหาหมอ พอหมอจับตัวเด็ก ตรวจดูอาการเท่านั้น หมอรู้ว่า เด็กป่วยเป็นโรคอะไร และสั่งยารักษาโรคได้ ความรู้ของเราว่า เด็กตัวร้อนเป็นความรู้ระดับสัญญา ส่วนความรู้ของหมอเป็นความรู้ระดับปัญญา นักบริหารต้องมีปัญญา คือ ความรอบรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปนักบริหารต้องทำหน้าที่บริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ดังนั้น เขาต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับตนเอง คนอื่น และงาน ในความรับผิดชอบนั้น คือ นักบริหารต้องมีความรู้ 3 เรื่อง คือ รู้ตน รู้คน และรู้งาน

นอกจากนี้ ปัญญายังหมายถึงความรู้สึก คือ มองทะลุไปถึงด้านใน (Insight) โดยไม่ติดอยู่กับสิ่งผิวเผิน ภายนอก การรู้จักคนคนหนึ่งเพียงผิวเผิน โดยจำชื่อและจำใบหน้า อย่างนี้เป็นความรู้แบบسطะ ดังคำกล่าวที่ว่า “รู้หน้าไม่รู้ใจ” เพราะเราบอกไม่ได้ว่า คนคนนี้เป็นคนอย่างไร เราไว้วางใจเขาได้หรือไม่ การที่เรารู้ไว้ถึงความคิดและอัธยาศัยส่วนตัวลึกของเขา เรียกว่า ปัญญา คือ ความรู้สึก ผู้บริหารต้องมีปัญญา อย่างนี้จึงจะสามารถใช้คนให้เหมาะกับงาน เพราะฉะนั้น ปัญญาเป็นเรื่องของการอย่างรู้ลึกไปถึงเบื้องหลังแห่งปรากฏการณ์ สิ่งทั้งหลายอาจดูเหมือนคงที่ถาวร แต่ในความเป็นจริง ทุกสิ่งเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ ปัญญาที่ยังเห็นความเปลี่ยนแปลง จัดเป็นวิปัสสนาปัญญา ในพระพุทธศาสนาปัญญาแบบนี้แหละที่รู้แจ้งไตรลักษณ์ แล้วทำให้เกิดการปล่อยวาง ดังคำกล่าวที่ว่า “รู้แล้วละ รู้แล้ววาง” ซึ่งเป็นปัญญาที่นำไปสู่ความหลุดพ้นทุกข์ในพระพุทธศาสนา ต่อให้คนเรามีความรู้ข้อมูลข่าวสารมากจนเป็น พหูสูต ก็ไม่อาจดับทุกข์ได้ด้วยความรู้เพียงแค่นั้น พาหุสัจจะ หรือความรู้มาก แต่ปรับใช้แก้ปัญหาไม่ได้ก็ไม่มีประโยชน์อันใด เข้าทำนองที่ว่า ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านว่า เป็นยอดแห่งนักบริหาร นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันยังไม่มีนักบริหารคนใดที่เหนือกว่าพระองค์เลย การบริหารจัดการความรู้ที่หลายคนคิดว่า เป็นของใหม่นั้น ความจริงพระพุทธเจ้าได้ทำมาก่อนแล้ว และการบริหารจัดการความรู้ของพระองค์นับได้ว่า ประสิทธิภาพดีเยี่ยมไม่แพ้ทฤษฎีของใครเลย หากพิจารณาตัวองค์กรพุทธศาสนานั้น ก็จะเห็นว่า องค์การของพุทธเป็นองค์กรแห่งความรู้โดยตรง

เพราะคำว่า “พุทธ” ก็หมายถึง “รู้” อยู่แล้ว การดำเนินการทุกอย่างจึงเป็นไปเพื่อการเข้าถึงความรู้ และไม่ใช่แค่เป็นความรู้ธรรมดาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังเป็นความรู้อันสูงส่งที่จะช่วยให้มนุษย์หลุดพ้นจากวัฏวนของความทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง ความรู้ประเภทนี้เป็นการเข้าใจกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ และการปฏิบัติต่อกฎเกณฑ์นั้นอย่างถูกต้องนั่นเอง หากมองในแง่ขององค์กรพุทธ จึงเป็นองค์กรแนวหน้าของทุกยุคทุกสมัย รวมถึงสมัยนี้ และสมัยหน้าต่อ ๆ ไปด้วย

พุทธวิธีการบริหารจัดการความรู้ พอที่จะยกตัวอย่างให้เห็นได้ง่าย ๆ เมื่อพระพุทธเจ้าได้เสด็จโปรดปัญจวัคคีย์ และสาวกอื่น ๆ ซึ่งต่อมาได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ จำนวน 60 องค์แล้ว และเป็นช่วงที่ออกพรรษาแล้ว พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นสมควรว่า จะออกไปประกาศพระศาสนาให้เป็นที่แพร่หลาย จึงมีพุทธบัญชาให้สาวกทั้ง 60 องค์ จาริกออกไปประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยให้ไปแต่เพียงลำพัง แม้พระองค์ก็จะเสด็จไปยังอุรุเวลาเสนานิคม ในการออกจาริกประกาศพระศาสนาครั้งนั้น ทำให้กุลบุตรในดินแดนต่าง ๆ หันมาเลื่อมใสพระพุทธศาสนา และขอบรรพชาอุปสมบทเป็นอันมาก ต่อมาพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สาวกเหล่านั้นสามารถอุปสมบทให้แก่กุลบุตรได้ เรียกว่า “ติสรณคณุปสัมปทา คือ อุปสมบทโดยวิธีให้ปฏิญาณตนเป็นผู้ถึงไตรสรณคณ” พระองค์ตรัสเรียกประชุมพระอรหันต์ทั้ง 60 องค์นั้น มีพระปรารภโดยใจความว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้เธอทั้งหลายก็เป็นผู้พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เพราะฉะนั้น เธอทั้งหลายจงจาริกไปสั่งสอนประชาชนในที่นั้น ๆ แสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น ในท่ามกลาง ในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์บริสุทธิ์สิ้นเชิง

ประชาชนผู้เป็นอัครศาสนิกชน คือ เป็นชาติแห่งสัตว์ผู้มีธุลีในจักษุน้อยมีอยู่” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พระดำรัสนี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า พระองค์ได้ถ่ายทอดความรู้ให้จนภิกษุเหล่านั้นกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญ และได้ส่งภิกษุเหล่านั้นไปในทิศต่าง ๆ เพื่อแบ่งปันความรู้ต่อไป คำสอนของพระพุทธศาสนาจึงถูกเผยแผ่ต่อ ๆ ไปอย่างไม่หยุดยั้ง จนกระทั่งปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า หลักธรรม “โอวาทปาติโมกข์ หรือหลักธรรมที่เป็นหัวใจของพุทธศาสนา” นั้นมีหลักการและวิธีการที่เป็นองค์ความรู้ประกอบด้วย หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 ดังนี้

หลักการ 3 คือ หลักคำสอนที่ควรปฏิบัติ ได้แก่

1. การไม่ทำบาปทั้งปวง
2. การทำกุศลให้ถึงพร้อม
3. การทำจิตใจให้ผ่องใส

อุดมการณ์ 4 ได้แก่

1. ความอดทน อดกลั้น คือ ไม่ทำบาปทั้งกาย วาจา ใจ
2. ความไม่เบียดเบียน คือ งดเว้นจากการทำร้าย หรือเบียดเบียนผู้อื่น
3. ความสงบ ได้แก่ การปฏิบัติตนให้สงบทั้งทางกาย วาจา ใจ
4. นิพพาน ได้แก่ การดับทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

วิธีการ 6 ได้แก่

1. ไม่ว่าร้าย คือ ไม่กล่าวให้ร้าย โจมตีใคร
2. ไม่ทำร้าย คือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น
3. สำรวมในปาติโมกข์ คือ เคารพระเบียบวินัย กฎกติกา รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอัน

ดีงามของสังคม

4. รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอดีในการบริโภค รวมทั้งการใช้สอยสิ่งต่าง ๆ
5. อยู่ในสถานที่ที่สงัด คือ อยู่ในสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม
6. ผึกัดจิตใจให้สงบ คือ การฝึกหัดชำระจิตใจให้สงบ มีประสิทธิภาพที่ดี

องค์กรพุทธไม่เพียงแต่มีการจัดการความรู้ และการวัดมาตรฐานความรู้เท่านั้น ยังมีการสร้างคลังความรู้ด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากการทำสังคายนาที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาล ในการสังคายนาแต่ละครั้ง จะมีการนิมนต์พระสงฆ์ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติจำนวนมากมาร่วมสังคายนา เพื่อช่วยกันกลั่นกรองชำระสอบทาน และจัดหมวดหมู่คำสอนของพระพุทธเจ้า แล้ววางลงเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งนั่นก็แสดงว่า คลังความรู้ได้เกิดขึ้นแล้ว และต่อมาจึงได้มีการจารึกคำสอนเหล่านั้น เป็นลายลักษณ์อักษรเรียกว่า พระไตรปิฎก ซึ่งนับว่าเป็นคลังความรู้อันยอดเยี่ยมที่ตกทอดมาจนกระทั่งถึง ปัจจุบัน (พระมหาบุญมี มาลาวชิโร, 2553)

สรุปได้ว่า ในพระพุทธศาสนาไม่ได้มีเฉพาะการจัดการความรู้เท่านั้น ยังมีการวัดหรือประเมินความรู้ (Measuring Knowledge) ด้วยการวัดความรู้ที่ทำให้รู้ว่า พระรูปใดมีความรู้มากน้อยขนาดไหน โดยเฉพาะ

ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม และการเข้าถึงธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนไว้ เกณฑ์ที่ใช้วัด ท่านแบ่งไว้ดังนี้ ระดับปุถุชน ระดับโสดาบัน ระดับสกิทาคามี ระดับอนาคามี และระดับอรหันต์

พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าในศตวรรษที่ 21

การสอนแบบพุทธวิธีที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนที่ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นธรรมะที่เป็นแก่นแท้ของศาสนา ประกอบด้วยองค์ 4 คือ ทุข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค การสอนแบบอริยสัจเป็นทางแก้ปัญหาตามพุทธวิธี มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นกำหนดปัญหาหรือขั้นทุข์ ช่วยให้นักเรียนได้ศึกษาพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตัวเองด้วยความรอบคอบ และพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา ซึ่งนักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้ได้
2. ขั้นตั้งสมมติฐานหรือขั้นสมุทัย ช่วยนักเรียนให้ได้พิจารณาตัวเองว่า สาเหตุของปัญหายกขึ้นมากล่าวในขั้นที่ 1 นั้นมีอะไรบ้าง
3. ขั้นการทดลองและเก็บข้อมูลหรือขั้นนิโรธ ขั้นทำให้แจ้ง ต้องสอนให้นักเรียนได้กระทำหรือทำการทดลองด้วยตนเอง
4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล หรือขั้นมรรค จากการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ จะทำให้เห็นว่า สิ่งใดแก้ปัญหาได้จริง ต่อไปก็สรุปการกระทำที่ได้ผลนั้นไว้เป็นข้อ ๆ หรือเป็นระบบ หรือเป็นแนวทางปฏิบัติ และให้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติอย่างเต็มที่ตามแนวทางนั้นโดยทั่วกัน

วิธีสอนแบบพระพุทธเจ้าในทางพระพุทธศาสนา นอกจากมีหลักธรรมอันประเสริฐเพื่อการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แล้ว พระพุทธเจ้าเมื่อจะทรงสอนใครแต่ละครั้ง พระองค์ก็ทรงอาศัยองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง ในการสอนบุคคลระดับต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานความรู้ สติปัญญาที่แตกต่างกัน พระองค์ได้ประยุกต์คำสอนแต่ละลักษณะให้มีความเหมาะสม เป็นการสอนที่แสดงถึงพุทธลีลาของพระองค์ ที่สำคัญการสอนในลักษณะนี้ของพระองค์ เป็นการนำเนื้อหาที่มีอยู่มาทำการตีความ โดยอาศัยข้อมูลที่มีอยู่ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนที่หลากหลาย เน้นให้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง เรียกได้ว่า เป็นการเรียนรู้แบบพุทธ (ประเวศ วะสี, 2546)

ส่วนการเรียนรู้ที่เป็นเลิศในศตวรรษที่ 21 นั้น ในแนวทางพระพุทธศาสนาอาศัย 2 ส่วนเป็นสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความเป็นเลิศของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 คือ ผู้เรียน ต้องเป็นผู้ประกอบด้วยหลักธรรมอิทธิบาท 4 คือ 1) ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร 2) วิริยะ คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นพยายามอย่างสูงที่จะทำตามแนวคิดของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียรพยายามก็กล่าวได้ว่าเราศรัทธาหลง ๆ วิริยะกับความอดทนอดกลั้นย่อมจะมากำคู่กันเสมอ เพราะเป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคหรือปัญหาที่จะเกิดขึ้น และมีความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรคหรือปัญหาทั้งหลายทั้งปวงได้ โดยมีศรัทธาเตือนใจอยู่ตลอดเวลา 3) จิตตะ คือ ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมายของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่ 4) วิมังสา คือ

ความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่า ปัญญา ไว้ในที่นี้ด้วย

ส่วนที่ 2 คือ ผู้สอน เป็นผู้ประกอบด้วยคุณธรรมในการสอน ถ่ายทอดความรู้ คือ ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์ อยู่ในฐานะที่เป็นผู้นำ และเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน นักศึกษา การที่ศิษย์จะเคารพนับถือ และมีความศรัทธาต่อครูอาจารย์ของตนนั้น ครูอาจารย์ต้องมีคุณธรรมเป็นปัจจัยสำคัญ จะต้องมีความดี 4 ประการ หรือหลักธรรม ขรวาสาธรรม 4 ประการ

ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตนเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติกับสิ่งที่ตนประนีประนอมต่อตนเองและเป็นธรรมกับผู้อื่นเสมอ

ประการที่สอง คือ การรู้จักบังคับจิตใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความดีเป็นนิตย์

ประการที่สาม คือ มีการอดทนอดกลั้นที่จะไม่ประพฤติล่วงละเมิดผู้อื่น ไม่ว่าด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความเชื่อและรู้จักสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของคนทั้งหลาย

หากกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ หมายถึง กระบวนการที่เป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา สาธารณะของกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธก็ได้ถูกย่อไว้แล้วในพุทธพจน์ข้างล่างนี้

“ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 4 ประการเหล่านี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา กล่าวคือ การเสวนาสัตบุรุษ การฟังสัทธรรม โยนิโสมนสิการ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากพุทธพจน์ข้างต้น สามารถแยกกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การรับรู้ ได้แก่การเสวนาสัตบุรุษ และการฟังสัทธรรม
2. การคิด ได้แก่ โยนิโสมนสิการ
3. การปฏิบัติ ได้แก่ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ

บทสรุป

การเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งด้านธรรมชาติและวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ระบบข้อมูลข่าวสารที่แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว ทุกส่วนของโลกมีอิทธิพลสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง การศึกษา วิทยาศาสตร์ การแพทย์ สังคมของมนุษย์เริ่มมีความเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น ท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงนั้น สมาชิกในสังคมต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของโลก สิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ทุกคนอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัยและมีความสุขนั้น คือ จะต้องมีการพัฒนาทางการศึกษา การที่ทุกคนมีทักษะที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคมท้องถิ่นและสังคมโลกได้นั้น จะต้องได้รับการฝึกฝน เริ่มตั้งแต่เกิดมาชีวิตอยู่รอดก็ต้องมีทักษะในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เมื่อเติบโตขึ้นในสังคมแบบใดก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมนั้น และเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ความรู้ เป็นสิ่งที่สั่งสมจากการเรียนรู้ การค้นคว้า ประสบการณ์ที่

ผ่านกระบวนการคิด เปรียบเทียบ เชื่อมโยง ความรู้อื่น ๆ และผสมผสานกับความรู้และประสบการณ์เดิมจนเกิดเป็นความเข้าใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน หรือใช้ในการแก้ปัญหาได้

พระพุทธเจ้าท่านว่าเป็นยอดแห่งนักบริหาร นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังไม่มีนักบริหารคนใดที่เหนือกว่าพระองค์เลย การบริหารจัดการความรู้ที่หลายคนคิดว่า เป็นของใหม่นั้น ความจริงพระพุทธเจ้าได้ทำมาก่อนแล้ว และการบริหารจัดการความรู้ของพระองค์นับได้ว่า ประสิทธิภาพดีเยี่ยมไม่แพ้ทฤษฎีของใครเลย พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนอันชาญฉลาด พระพุทธเจ้ามีวิธีการสอนแบบการใช้หลักธรรมอริยสัจเป็นทางแก้ปัญหาตามพุทธวิธี มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นกำหนดปัญหา หรือขั้นทุกข์ 2. ขั้นตั้งสมมติฐาน หรือขั้นสมุทัย 3. ขั้นการทดลองและเก็บข้อมูล หรือขั้นนิโรธ ขั้นทำให้แจ้ง 4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล ส่วนการเรียนรู้ที่เป็นเลิศในศตวรรษที่ 21 นั้น ในแนวทางพระพุทธศาสนาอาศัย 2 ส่วนเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความเป็นเลิศของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คือ ผู้เรียน ต้องเป็นผู้ประกอบด้วยหลักธรรมอิทธิบาท 4 คือ 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ 4) วิมมังสา ส่วนที่ 2 คือ ผู้สอน เป็นผู้ประกอบด้วยคุณธรรมในการสอน ถ่ายทอดความรู้ คือ ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์ อยู่ในฐานะที่เป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน นักศึกษา นอกจากนี้แล้วยังมีกระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาซึ่งสามารถแยกกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1. การรับรู้ ได้แก่ การเสวนาสัตบุรุษ และการฟังสัทธรรม 2. การคิด ได้แก่ โยนิโสมนสิการ 3. การปฏิบัติ ได้แก่ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ

องค์ความรู้ใหม่

พระพุทธศาสนายังเป็นศาสนาแห่งการเรียนรู้ที่มีหลักธรรมคำสอนครอบคลุมอยู่ มุ่งสอนให้คนเป็นคนดี คนเก่ง และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข พระพุทธศาสนาเป็นระบบความคิด คำสอน ความเชื่อถือ และการปฏิบัติที่เก่าแก่ ซึ่งเมืองไทยรับนับถือกันมาเป็นเวลานาน พระพุทธศาสนาได้มีประโยชน์เกื้อกูลแก่กิจการด้านต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยเฉพาะทางด้านการศึกษาเป็นอันมาก หรือจะพูดให้ถูกว่า บรรพบุรุษของชาวไทยได้นำเอาพระพุทธศาสนามาใช้ประโยชน์ในทางการศึกษาในประเทศไทยมาบ้างน้อยบ้างตามยุคสมัย แต่ในปัจจุบัน การศึกษาที่ดำเนินกันอยู่ในระบบที่เป็นทางการ เป็นระบบสมัยใหม่ ซึ่งได้รับเอาแนวความคิดทางตะวันตกเข้ามา มาก การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันและโลกของการทำงาน รวมทั้งปัญหาในการทำงานในปัจจุบัน ผลักดันให้องค์กรต้องมีการค้นหา สร้าง รวบรวม กลั่นกรอง จัดเก็บ ความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้บุคลากรที่ต้องการใช้เข้าถึงความรู้นั้นได้ตลอดเวลา บุคลากรทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารก็จะต้องมีการเรียนรู้ มีการสร้างและใช้ความรู้ในการทำงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งไม่เพียงจะช่วยให้องค์กรอยู่รอดปลอดภัยในโลกที่เปลี่ยนแปลงเร็วและมีการแข่งขันสูง ยังมีความเติบโตก้าวหน้าอย่างยั่งยืนอีกด้วย องค์กรจะต้องมองภาพรวมของปัจจัยแวดล้อมภายในที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการจัดการความรู้ แล้วนำกระบวนการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงมาเชื่อมโยง เพื่อจะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เสริมสร้างสภาพแวดล้อม ที่จะทำให้กระบวนการจัดการความรู้มีประสิทธิผล ดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ว่าด้วยหลักความจริงที่เกิดจากพระปัญญาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า อันเป็น

หลักสัมพันธ์แห่งเหตุผลที่ไม่แปรผัน ทำให้ผู้ศึกษาปฏิบัติตามหลัก สามารถก้าวพ้นจากความเป็นปุถุชน ที่หนาด้วยกิเลสสู่ภาวะแห่งอริยบุคคล ที่ประเสริฐสุดด้วยคุณธรรมได้อย่างแท้จริง หลักความจริงที่ว่านี้ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติตรัสเรียกว่า อริยสัจ 4 ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

เอกสารอ้างอิง

- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2552). *องค์การแห่งความรู้: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์รัตนไตร.
- ทิตนา แคมณี. (2555). *บัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21: การปรับหลักสูตรและการสอน*. เอกสารอัดสำเนา.
- ประเวศ วะสี. (2546). *วิถีนุชนิยมในศตวรรษที่ 21 สู่ทฤษฎีใหม่แห่งการพัฒนา*. *วารสารหมออนามัย*. 12 (4), 7-21.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2553). *ปัญญาต้องคู่กับกรุณาจึงจะพาชาติรอด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบุญมี มาลาวชิโร. (2553). *พุทธบริหาร สู่สุดยอดนักบริหารผู้ทรงภูมิที่ลูกน้องรักและเทิดทูนอย่างจริงใจ*. กรุงเทพฯ: บริษัท อินค์ ปิยอนต์บุ๊คส์ จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุทธนา แซ่เตียว. (2547). *การจัดการความรู้สร้างองค์การอัจฉริยะ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเอชั่น.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2548*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วิจารณ์ พานิช. (2551). *การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ตาตา พับลิเคชั่น จำกัด.
- วิชัย ต้นศิริ. (2547). *โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต : แนวคิดสู่การปฏิรูปในพระราชบัญญัติการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2558). *การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิควิธีคิด.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2533). *คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). *การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: จีรวัดน์เอ็กซ์เพรส.

ปรัชญาการดำเนินชีวิตกับชีวิตวิถีใหม่

Life philosophy with a new way of life

¹พระครูโสภาสราธิคุณ (ชาตรี อาสโภ), ²เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ และ³วุฒิชัย อัมบำรุง

¹Phrakhru Ophassarathikhun, ²Chetniphath Phithiyanuwat and³Wuttichai Umbamroong

^{1,2,3}วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Buddhasothorn Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: tree.siri11@gmail.com

Received December 6, 2021; Revised December 12, 2021; Accepted December 20, 2021

บทคัดย่อ

บทความ เรื่อง ปรัชญาการดำเนินชีวิตกับชีวิตวิถีใหม่ เป็นบทความวิชาการที่กล่าวถึงปรัชญาในการดำเนินชีวิตผ่านมโนทัศน์ตัวตนของ ฌาคส์ ลากอง (Jacques Lacan) เพื่อให้เข้าใจตนเองดีขึ้น นำไปสู่การมีแนวคิดของชีวิตในทัศนะของปรัชญาการดำเนินชีวิต 5 แนวคิด ได้แก่ ประโยชน์นิยม สุขนิยม ศานตินิยม มนุษยนิยม และศิลปนิยม ซึ่งต้องมีการปรับท่าที (ทัศนคติ) ให้เข้ากับการดำเนินชีวิตวิถีชีวิตใหม่ที่ได้ส่งเสริมการห้ามบางอย่างไว้จนเป็นปกติ ทำให้เกิดการเว้นระยะห่างทางสังคม การรักษาสุขภาพตนเองและผู้อื่น มนุษย์จะมีรูปแบบชีวิตใหม่ที่เน้นเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต รวมไปถึงให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลในชีวิตเพื่อให้มีความสุขในสังคมบนหลัก มนุษยนิยม ยอมรับความหลากหลายและความแตกต่างในแนวคิด ความเชื่อ และการสืบทอดทางวัฒนธรรม ทำให้มีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปตามสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ ด้วยรากฐานของความคิดที่ต่างกันเช่นนี้ ผู้คนจึงมีวิถีชีวิตและผลการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันไปตามความคิดหรือโลกทัศน์ของตนเอง แต่การที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันในโลกนี้ มิใช่เพียงการอยู่เพื่อให้ตนเองรอด หรือเพียงแสวงหาความสุขตามหลักปรัชญาที่ตนยึดถือ แต่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันในการอภิบาลโลกให้อยู่ดีมีสุขและรับผิดชอบสังคมร่วมกันด้วย

คำสำคัญ: ปรัชญา; การดำเนินชีวิต; สังคมวิถีชีวิตใหม่

Abstract

The article on Life philosophy with a new way of life is an academic article that explains the philosophy of self through Jacques Lacan's self-concept, in order to better understand one's self. This led to 5 concepts of life in the viewpoint of life philosophy, namely Utilitarianism, Hedonism, Non-Hedonism, humanism, and artistries, which requires an attitude towards living a new way of life that has promoted the normalization of certain prohibitions

causing social distancing, maintaining the health of oneself and others. Humans will have a new lifestyle emphasis on technology and the Internet, requiring to create balance in life to be happy in society based on humanism that accepts diversity and differences in ideas, beliefs, and cultural inheritance. The behavior is different according to society, culture, politics and economy with the foundation of different ideas like this. Therefore, people have different ways of life and life outcomes, according to their own thoughts or worldviews. But the coexistence of human beings in this world is not just for survival or just the light of happiness, according to the philosophy that they hold, but human beings must unite in the governance of the world for their well-being and happiness together.

Keywords: Philosophy; Living; New Normal Life

บทนำ

มนุษย์เกิดมาพร้อมกับสติปัญญา มีสมรรถภาพที่จะคิด จึงกระทำการคิดเป็นความคิด ความคิดจึงเป็นผลผลิตที่แยกไม่ออกจากความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทำการคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทั้งธรรมชาติและเหนือธรรมชาติด้วยความสนใจ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ได้สร้างเป็นชุดความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ ที่ประสานสอดคล้องต้องกันอย่างเป็นระบบ ระบบความเชื่อในสมัยแรกสุดได้กลายเป็นระบบศาสนา กล่าวคือ เป็นระบบคำสอนเพื่อชี้แนะแนวทางการใช้ชีวิตของผู้คน คำสอนตามหลักศาสนาได้ทำให้ความคิดและความเชื่อได้รับการพัฒนาให้สมเหตุสมผลยิ่งขึ้น และใช้ความมีเหตุผลอันเกิดจากความคิดเชิงสาเหตุมาเป็นฐานค้ำประกันความเชื่อของตนว่า เป็นจริงเพื่อสืบทอดต่อมาเป็นแนวความคิดจากรุ่นสู่รุ่น มนุษย์แต่ละคนต่างมีความคิดที่มีเหตุผล สามารถคิดวิเคราะห์ แยกแยะความหลากหลายได้ มนุษย์แต่ละคนจึงสร้างแนวคิดหรือโลกทัศน์ในสิ่งต่าง ๆ ขึ้น และถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นระบบความรู้ ระบบความรู้เช่นนี้ต่างก็วางอยู่บนระบบความรู้ปรัชญา อันเป็นระบบที่สอนให้มนุษย์สนใจความเป็นจริงทั้งหลาย มนุษย์ได้แบ่งความสนใจออกเป็น 2 โลกทัศน์ คือ ความเป็นจริงของจิตและความเป็นจริงของสสาร โดยความเป็นมนุษย์ดำเนินอยู่บนโลกทัศน์ทั้ง 2 นี้ และมีสิ่งที่สำคัญร่วมกันในการดำรงอยู่ คือ ชีวิต มนุษย์จึงวางระบบเครือข่ายความรู้ต่อชีวิตบนโลกทัศน์ตามชุดความเชื่อของตน เรียกว่า ปรัชญาชีวิต (philosophy of life) ทั้งนี้ ปรัชญาชีวิตเป็นชุดของแนวคิดต่อการดำเนินชีวิตที่เป็นแบบอย่างให้มนุษย์ยึดถือสร้างเป็นปทัสถาน (norms) ของชีวิต และขยายเป็นปทัสถานของสังคม ทั้งยังมีการนำคุณค่านี้มาปรับปรุงพฤติกรรมความประพฤติของมนุษย์ผ่านกลไกปัญญา เป็นทัศนคติและพื้นฐานความเชื่อของมนุษย์ หากแต่มนุษย์แต่ละคนก็ยังคงแตกต่างกัน ทำให้ปรัชญาต่าง ๆ ดำรงอยู่ได้เช่นกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น ๆ ว่าจะเลือกปรัชญาแบบไหน เพื่อนำไปปรับใช้กับชีวิตของตนตามหลักปรัชญาชีวิตของแต่ละคน และถือว่าเป็นทิศทางของชีวิตเช่นกัน ทั้งยังทำให้คนในแต่ละคนมีทัศนคติต่อโลก และชีวิตในด้านต่าง ๆ มากมาย (วิทย์ วิศทเวทย์, 2543)

ปรัชญากับมโนทัศน์ตัวตน

คำว่าปรัชญาเป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า ความรู้ และคำว่าปรัชญานี้นำมาใช้เป็นชื่อของวิชาประเภทหนึ่ง ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า Philosophy แปลว่า ความรักในความรู้ วิชาปรัชญา คือ วิชาที่ว่าด้วยความคิดเห็นในปัญหาต่าง ๆ ที่ทุกคนยังสงสัยและปรารถนาที่จะรู้ร่วมกัน ดังนั้น ปรัชญา คือ ความคิดเห็นของแต่ละคนแต่ละกลุ่มที่ยังไม่มีการพิสูจน์ หรือไม่สามารถพิสูจน์ได้ เมื่อยังพิสูจน์ไม่ได้ว่าเป็นจริงอย่างนั้นหรือไม่ วิชานี้จึงเป็นปรัชญาอยู่ต่อไป (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2532)

อย่างไรก็ตาม กิรติ บุญเจือ ได้มองว่า ปรัชญา คือ ความพยายามของปัญญาที่จะเข้าใจตัวเองอย่างมีความสุข มีอยู่ 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกสนใจอยากรู้ว่าในบรรดาความรู้ภายนอกตัวเราเองนั้น อะไรมีอยู่จริง และตัวเองมั่นใจได้ว่ามีอยู่จริง เมื่อมั่นใจได้ก็มีความสุข ขั้นตอนหลังสนใจอยากรู้ว่า มั่นใจได้เพราะเกณฑ์ใด เมื่อเชื่อเกณฑ์ใดก็มีความสุขตามเกณฑ์นั้น (เอนก สุวรรณบัณฑิต, 2560)

จากทั้ง 2 แนวคิด ปรัชญาจึงเป็นความพยายามที่จะเรียนรู้ทุกอย่างของมนุษย์โดยเฉพาะโลกและชีวิต ยิ่งโลกและชีวิตลึกลับมากเท่าไร ผู้มีหัวใจแห่งปรัชญา คือ ความอยากรู้ อยากเรียน อยากฉลาด ก็ยิ่งจะกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ จะพยายามเรียนรู้มากขึ้นเท่านั้น เป็นที่ตกลงกันว่านักปรัชญาเป็นผู้บุกเบิกทางปัญญา เมื่อค้นพบอะไรใหม่ก็พัฒนาเนื้อหาความรู้จนเป็นวิชา แล้วส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นทำการวิจัยต่อไป ในกระบวนการระดับปรัชญาอันถือว่า เป็นกิจกรรมของการคิด (activity of thought) เริ่มจากมนุษย์มีความสงสัยจึงถามคำถามและคิดคำตอบอย่างมีเหตุผล เรียกว่า philosophical feeling เมื่อพบคำตอบที่น่าพอใจจากการแลกเปลี่ยนความรู้ก็ตกผลึกเป็นความรู้ เมื่อปัญญากระทำการเช่นนี้ จึงเรียกว่า การคิดเชิงปรัชญา เมื่อคิดอย่างปรัชญา ก็จะมีปัญญาคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณในปัญหาต่าง ๆ เกิดเป็นโลกทัศน์ (world view) ของแต่ละบุคคล ปรัชญาตะวันตกและตะวันออกที่ได้แบ่งกันนั้น แท้จริงก็เป็นเพียงการรวบรวมโลกทัศน์ตามแนวคิดปรัชญาของผู้คนเท่านั้น เมื่อรู้จักคิดถึงโลก มนุษย์จึงสนใจชีวิตของตน มนุษย์แต่ละคนจึงมีมโนทัศน์ตัวตน (self-concept) จากปรัชญาที่ตนเลือกไว้ ผู้ที่มีสติสำนึกสูง (higher consciousness) จะบันทึกจดจำได้ดีกว่าจัดระเบียบความคิดและความรู้ได้ดีกว่า ในขณะที่คนที่สติสำนึกต่ำ (lower consciousness) จะกลายเป็นคนที่วิตกกังวลที่จะคิดวนอยู่กับปัญหา ไม่อาจนำความรู้ที่มีมาใช้ประโยชน์ได้ ยิ่งวิตกกังวลยิ่งขาดระเบียบความคิดมากขึ้นไปเรื่อย ๆ ฌาคส์ ลากอง (Jacques Lacan) มองว่ามนุษย์เป็นเพียงภาษาขณะที่บรรจุความว่างเปล่า (nothingness) มนุษย์ต้องผ่านกระบวนการทำให้เป็นมนุษย์ เริ่มจากมีจินตนาการ จึงมีนิสัยเพื่อฝัน ชอบคิดเข้าข้างตัวเอง และตัดสินอะไรจากภายนอก จากนั้นก็เรียนรู้บทบาททางสังคม จึงเข้าสู่กระบวนการเป็นเด็กดี เป็นคนดี รู้จักอ้างอิงเหตุผล กฎหมาย และศีลธรรม แล้วจึงย้อนมาดูใจตนเอง จึงเป็นได้ทั้งคนอารมณ์อ่อนไหว ชอบหมกมุ่นอยู่กับอารมณ์และความรู้สึกของตัวเอง ตี้อารมณ์ เก็บตัว หรือไม่ก็ก้าวร้าว หลงตัวเอง บ้าอำนาจ เห็นแก่ตัว และไม่เคยรักใครเลย ตัวตนของมนุษย์ทั้ง 2 ด้านนั้น แท้จริงคือ ความเป็นลบ (negativity) ที่ซ่อนลึกอยู่ในจิต และมนุษย์แสดงอัตลักษณ์ออกมาโดยการเลียนแบบจากภาพของสิ่งอื่นที่เขาชื่นชม (icon) หรือผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เพราะในทุกการกระทำของมนุษย์เป็นผลมาจากการถูกกระทำของสังคม กฎเกณฑ์ อุดมคติ ค่านิยม วาทกรรม มนุษย์จึงมีจินตภาพของตัวตน (self-image) ที่เป็นตัวตนในอุดมคติ (ideal ego) ทั้งนี้ มนุษย์ได้ดำเนินการพัฒนาตัวตนใน 2 ทางตรงกันข้ามกัน (binary

opposition) คือ (1) การคงสภาพเป็นตัวเองไว้ให้มากที่สุด และ (2) การทำให้สูงส่งเป็นตัวเองในอุดมคติให้มากที่สุด ตัวตนนี้มีความเป็นพลวัต เปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อย ๆ ตามกรอบมโนทัศน์ที่เปลี่ยนไป (เอนก สุวรรณบัณฑิต, 2560)

ความสำคัญของปรัชญาต่อการดำเนินชีวิต

ด้วยความที่ตัวตนของมนุษย์มีความเปลี่ยนแปลง มนุษย์จึงศึกษาเรียนรู้เพื่อที่จะแสดงคุณค่าในตนเอง นั่นย่อมจะต้องพิจารณาผ่านคุณค่าของชีวิต หากเป็นเพียงมนุษย์ธรรมดาในสังคมย่อมถูกจำกัดอยู่ในอคติของสามัญสำนึก แต่เมื่อรู้ถึงปรัชญาชีวิต ปรัชญาจะช่วยให้มนุษย์มองเห็นปัญหารอบตัวได้ดีขึ้น ทำให้แต่ละคนกำหนดแนวทางในการใช้ชีวิตของตนเอง และเป็นส่วนสำคัญของปรัชญาที่จะทำหน้าที่ในการชี้แนะถึงระบบคุณค่าของชีวิตเพื่อให้แต่ละคนตั้งเป้าหมายของตนเองเพื่อกระตุ้นให้ตนก้าวไปสู่เป้าหมายนั้นได้ตามความเป็นจริง อิทธิพลของปรัชญาต่อการดำรงชีวิตของบุคคลจึงมีอยู่หลายระดับ เช่น ช่วยสร้างโลกทัศน์ที่สมบูรณ์สำหรับมนุษย์ไปสู่การมองโลกและชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ช่วยในการวิเคราะห์ภาษาเพื่อสร้างคำอธิบายให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และสร้างพลังสร้างสรรค์ให้มนุษย์แสวงหาคูณค่าในชีวิต

ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาในการดำเนินชีวิตกับหลักธรรมทางศาสนา

ความเชื่อมโยงระหว่างปรัชญากับศาสนานั้น ต้องพิจารณาความหมายของ “ศาสนา” คำว่า ศาสนา เป็นภาษาบาลี แปลว่า คำสอน ตรงกับคำว่า ศาสตร์ ในภาษาสันสกฤต ซึ่งก็แปลว่า “คำสอน” เช่นเดียวกัน ฉะนั้น เมื่อรวมคำว่า ศาสนากับชื่อของผู้เป็นศาสดา จึงมีความหมายว่า เป็นคำสอนของผู้นั้น เช่น พุทธกับศาสนา ก็หมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า คริสต์กับศาสนา ก็หมายถึงคำสอนของพระคริสต์ เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับศาสนาจึงจำเป็นต้องพิจารณาจุดกำเนิดและหน้าที่ของปรัชญาและศาสนา อันได้แก่

1. เมื่อมนุษย์มีปัญหาคิดและสร้างความรู้จึงเกิดการถ่ายทอดสอนสั่ง สิ่งที่ถ่ายทอด คือ คำสอน คำสอนนั้นเป็นความรู้ปรัชญาในตัวเองอยู่แล้ว
2. หน้าที่ของศาสนา คือ แนวทางในการให้คำตอบแก่ชีวิต กล่าวคือ การแก้ปัญหาชีวิตหรือการปฏิบัติเพื่อความสุขของชีวิต สำหรับหน้าที่ของปรัชญานั้นคือ การขจัดความสงสัยในชีวิตเพื่อที่จะได้มั่นใจในสิ่งที่ได้กระทำอยู่

ปรัชญาและศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของมนุษย์ ศาสนาแสดงเป้าหมายของชีวิต และโลกทัศน์เชิงปรัชญากำหนดทิศทางของชีวิต ดังเช่น เรือแล่นอยู่ในทะเล พิจารณาได้ว่ามี 2 ปัจจัยที่ช่วยอธิบาย “การเดินเรือ” ของเรื่อนี้ ได้แก่ (1) เครื่องยนต์ที่ช่วยให้เคลื่อนที่ได้ (2) ปลายทางที่เรือจะแล่นต่อไป หากไม่มีปัจจัยทั้งสองนี้ การแล่นเรือก็คงไม่เกิดขึ้น ชีวิตมนุษย์ก็เป็นเช่นเดียวกันกับการเดินเรือนี้ ในการเดินทางของชีวิต ความรู้ของมนุษย์ก็เหมือนเครื่องยนต์ แต่สิ่งที่กำหนดทิศทางของชีวิตก็คือ โลกทัศน์ โดยมีศาสนาเป็นเป้าหมายสูงสุด เป็นตัวชี้นำทิศทางที่เป็นแรงผลักดันเบื้องหลัง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ไม่มีมนุษย์คนใดที่ปราศจากปรัชญาหรือโลกทัศน์ในการเดินทางของชีวิต โดยพิจารณาประเด็นสำคัญ 2 ประเด็นดังนี้ (สมภาร พรหมทา, 2546) คือ แนวคิดของชีวิตในทัศนะของปรัชญาการดำเนินชีวิตและผลการดำเนินชีวิตตามปรัชญาและแนวคิดของชีวิตนั้น

ปรัชญาการดำเนินชีวิต

มนุษย์ที่อยู่กันเป็นสังคม มีการพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งการพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจนี้ คนบางคนมีการใช้ชีวิตเรียบง่ายและมีความสุข คนบางคนใช้ชีวิตแบบมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ก็มีความสุขดีตามฐานะ แต่บางคนใช้ชีวิตหรูหรา ฟุ้งเฟ้อ มีความเห็นแก่ตนเองมากกว่าที่จะเห็นแก่ประโยชน์สังคมส่วนรวม แต่กลับไม่มีความสุข บางคนดำเนินชีวิตอย่างประมาท สับสนในตัวเอง บอกตัวเองไม่ได้ว่า ชีวิตนี้ต้องการอะไรกันแน่ คนบางคนปล่อยชีวิตไปตามความอยาก ความต้องการที่ไม่มีขอบเขต ดำเนินชีวิตอยู่ใต้อาณาจักรของการค้นหาหรือความอยากสิ่งบำรุงบำเรอ ประนเปรอทางวัตถุ เป็นไปเพื่อการทำลายตัวเอง และสังคมมากกว่าการสร้างสรรสิ่งดีมีคุณค่าให้กับตนเองและสังคมส่วนรวม ดังนั้น การที่คนคนหนึ่งหรือสังคมหนึ่งเลือกที่จะใช้ชีวิตอย่างที่ตนเองเลือกจึงขึ้นอยู่กับว่า คนคนนั้นมีโลกทัศน์ต่อชีวิตอย่างไร เมื่อมีโลกทัศน์ต่อชีวิตอย่างไรก็มักจะดำเนินชีวิตตามนั้น และผลที่จะได้รับอันเป็นจุดหมายปลายทางชีวิตก็จะได้ผลตามที่ตนมีความเชื่อหรือโลกทัศน์นั่นเอง แม้ว่าจุดหมายปลายทางสุดท้ายของมนุษย์ คือ ความสุข (Happiness) แต่ความสุขที่ได้มาก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อ ทศศคติ และการปฏิบัติต่อทัศนะนั้นว่าเป็นอย่างไร ฉะนั้น การจะดำเนินชีวิตให้เกิดผลดีต้องมีจุดหมายปลายทาง หรือที่เรียกว่า อุดมคติของชีวิต ในที่นี้จะนำเสนอรูปแบบของอุดมคติหรือปรัชญาการดำรงชีวิตที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการพิจารณาเรียนรู้ ดังตัวอย่างแนวคิดหลัก ๆ ดังนี้

1. แนวคิดแบบประโยชน์นิยม
2. แนวคิดแบบสุขนิยม
3. แนวคิดแบบศานตินิยม
4. แนวคิดแบบมนุษยนิยม
5. แนวคิดแบบศิลปนิยม

แนวคิดแบบประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

หลักการของแนวคิดประโยชน์นิยมเสนอโดย เจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham) เรียกว่า แนวคิดประโยชน์นิยมเชิงกระทำ (Act-Utilitarianism) มีแนวคิดว่าการกระทำที่จะถือว่าถูกได้นั้น จะต้องเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขแก่มหาชน ความผิดของการกระทำอยู่ที่ก่อให้เกิดความทุกข์แก่มหาชน โดยการพิจารณาความสุขนั้น พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำในแต่ละครั้ง การกระทำโดยตัวมันเองไม่ได้ ดี ชั่ว ถูก ผิด แต่ขึ้นอยู่กับว่า มันจะก่อให้เกิดประโยชน์แค่ไหน และ จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill) เรียกว่า แนวคิดประโยชน์นิยมเชิงกฎ (Rule -Utilitarianism) โดยมีแนวคิดแย้งว่า สำหรับความสุขแล้วไม่มีอะไรที่แน่นอนตายตัว กฎเกณฑ์ทุกอย่างมีไว้เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับมหาชน ไม่ต้องพิจารณาการกระทำในแต่ละครั้ง แต่ให้พิจารณาว่า ถ้าทุกคนกระทำเหมือนกันประโยชน์สุขจะเกิดขึ้นอย่างมาก แม้กฎหมายมีไว้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อมหาชน แต่ถ้าจำเป็นต้องช่วยเหลือชีวิตคน บางครั้งก็ต้องยอมละเมิดกฎหมาย โดยสรุปแนวคิดนี้เห็นว่า สิ่งใดมีประโยชน์ต่อความสุขมากกว่ากันที่ถือว่าเป็นของดี และควรชื่นชมยินดีเป็นค่านิยมของมนุษย์เหนือสิ่งอื่น ขึ้นอยู่กับว่า มันนำไปสู่ความสุขอย่างไร ไม่มีอะไรมีค่าในตัวเองนอกจากความสุข ดังนั้น การตัดสินว่า อะไรดีหรือไม่ดี ไม่ควรมองว่า ถูกหรือผิด ความสุขจะต้องตัดสินจากประโยชน์ คำว่า ประโยชน์ในที่นี้หมายถึง “ผลประโยชน์” ไม่ใช่เพียงประโยชน์ของตนเองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประโยชน์ของส่วนรวมด้วย สิ่งนี้

ควรทำ คือ สิ่งที่น่าประโยชน์สูงสุดมาสู่คนจำนวนมากที่สุด เมื่อคำนวณสิ่งที่เป็นประโยชน์มากกว่า ต้องคำนึงถึงทั้งโทษและผลประโยชน์ร่วมกัน หากการกระทำให้ประโยชน์สูงสุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ผลที่ตามมาของการกระทำนั้นย่อมถูกและดี

ผลการดำเนินชีวิตตามปรัชญาและแนวคิดประโยชน์นิยม วิธีชีวิตของคนที่ยึดแนวทางนี้ คือ บุคคลที่อุทิศตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นให้มากที่สุด ผลของการกระทำมีค่ามากกว่าวิธีการ ผู้ได้ประโยชน์สามารถใช้วิธีการอะไรก็ได้หากผลที่ได้จะเป็นประโยชน์กับคนจำนวนมาก ในทางกลับกัน ผลประโยชน์ของหลายคนอาจผิดศีลธรรมและจริยธรรม เพราะไม่ได้มาจากวิธีการที่ถูกต้อง ดังเช่น ผู้มีอำนาจมักจะเสนอผลประโยชน์แก่ประชาชนจำนวนมากผ่านประชานิยม โดยผู้คนก็มองว่าเป็นสิ่งดี แต่แท้ที่จริงแล้ว เป็นกระบวนการรักษาอำนาจของตนเท่านั้น

แนวคิดแบบสุขนิยม (Hedonism)

หลักการของแนวคิดสุขนิยมนี้ คือ การมุ่งแสวงหาความสุข (pleasure) ให้แก่ตนเองมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ Pleasure is the primary and most important intrinsic good (for its own sake) ความสุขของตนเองจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่าความสุขของคนอื่น เพราะไม่มีความสุขใดจะมีคุณค่าและประเสริฐยิ่งไปกว่าความสุขส่วนตัว ถ้าจะทำเพื่อผู้อื่นบ้าง ก็คำนวณแล้วว่า จะมีผลตอบแทนที่จะกลับมาแก่ตนเองด้วย จะไม่มีการลงทุนแบบสูญเปล่า นักปรัชญาคนสำคัญของสำนักนี้ คือ โปรทาгорัส (Protagoras) มองว่า ย่อมเป็นการไร้สาระที่จะคิดคำนวณความพึงพอใจในอนาคตเพื่อให้สมดุลกับความเจ็บปวดในชีวิต ศิลปะในการใช้ชีวิต คือ การใช้ชีวิตที่เต็มไปด้วยความสุข สนุกสนาน เท่าที่เป็นไปได้ในทุกขณะ แต่การใช้ชีวิตก็ยังคงต้องเป็นไปตามแนวทางของเหตุผล (guidance of reason) และมีการควบคุมตนเอง (self-control) เพื่อที่จะจำกัดความสุขเพื่อที่จะลดความเจ็บปวดลงให้น้อยที่สุดด้วย อาริสติปปัส (Aristippus) แห่งสำนักไซเรนนิค (Cyrenaicism) เป็นศิษย์ของโสกราตีส มีคำสอนว่า ความสุขทางกายเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ความสุขเหล่านี้จบในตัวเองและไม่เป็นวิธีนำไปสู่สิ่งอื่นอีก เพราะเขาไม่เชื่อว่า มนุษย์มีวิญญาณ จึงสรุปไว้ว่า มนุษย์แสวงหาความสุข และการกระทำที่มีคุณค่าทางจริยธรรมเป็นวิธีให้ได้มาซึ่งความสุข ดังนั้น อะไรที่ทำแล้วไม่สุข จึงไม่ใช่จริยธรรมของรตินิยมนั่นเอง สำนักไซเรนนิคล่มสลาย เมื่อเกิดลัทธิเอพิคิวเรียน (Epicureanism) มาแทน โดยนักปรัชญา คือ เอพิคิวรัส (Epicurus) สอนว่า สิ่งดีสูงสุด คือ การแสวงหาความสุขอย่างปานกลางและยั่งยืน ความสุขเป็นเพียงความดีภายใน การไม่มีความเจ็บปวด คือ ความสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุด จึงสนับสนุนชีวิตที่เรียบง่าย ความสุขสูงสุดที่ได้รับผ่านความรู้ มิตรภาพและการมีชีวิตที่ดี และการควบคุมตนเองนั้น ได้รับการยอมรับมากที่สุด

ผลการดำเนินชีวิตตามปรัชญาและแนวคิดสุขนิยม วิธีการดำเนินชีวิตของผู้ที่ยึดมั่นในสุขนิยม คือ การเน้นความสุขทางกายด้วยการบำรุงเลี้ยงเป็นแนวคิดหลักที่ว่า ความสุขที่สัมผัสได้ คือ ความปรารถนาสูงสุดเพื่อความสุขทางใจ คนกลุ่มนี้มักจะไข่มั่น ชีวิตที่มันเมออย่างเต็มที่ โดยไม่คำนึงถึงผลเสียจะเกิดแก่ตนเองและสังคมส่วนรวมก็ตาม อันตรายกว่าการเอาไรต์เอาเปรียบ เพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ทุกการกระทำของมนุษย์ก็เพื่อประโยชน์ของตนเอง การให้ประโยชน์แก่ผู้อื่นเป็นเพียงการลงทุนที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองเท่านั้น แต่ความสุขมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับทางเลือกของเองว่า ต้องการชีวิตแบบไหน

แนวคิดแบบศานตินิยม (Non-Hedonism)

หลักการของแนวคิดสำนักนี้คือความสุขไม่ใช่สุดยอดปรารถนาของมนุษย์เพราะถ้ามนุษย์หลงมัวเมาแต่เฉพาะความสุข ชีวิตมนุษย์ก็ไม่มีค่าอะไร ดังนั้น สิ่งที่มีค่าสำหรับชีวิตมนุษย์มิได้อยู่ที่ความสุขจากวัตถุภายนอกแต่อยู่ที่ความสงบของจิตหรือวิญญาณภายใน ค่าของชีวิตอยู่ที่ว่าจิตได้ลิ้มรสอะไรบางอย่าง มิใช่ที่ร่างกายหรือรูปธรรมภายนอกแต่อยู่ที่จิตได้สัมผัสกับความสงบภายใน บางทีเรียกแนวคิดแบบศานตินิยมว่า อสุขนิยม เพราะไม่ถือว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุด แต่ยังมีสิ่งอื่นที่มีค่ายิ่งกว่า ในขณะเดียวกัน แนวคิดแบบศานตินิยมก็ยังสามารถแยกออกได้อีก 2 ประเภท คือ ปัญญานิยม (Rationalism) กับวิมุตตินิยม (Salvationism) (1) ปัญญานิยม มีหลักการว่าการมีความรู้และความเข้าใจในสังขารธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดในชีวิตมนุษย์ ความรู้มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือในการแสวงหาความสุขอย่างเดียว แต่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในตัวเอง เพราะความรู้เป็นสารัตถะที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ ปัญญาหรือความรู้เท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์เข้าถึงความจริง ความดีได้นักปรัชญาคนสำคัญ ได้แก่ โสกราตีส เพลโต และอาริสโตเติล ล้วนสนับสนุนให้มนุษย์แสวงหาปัญญาหรือความรู้ เพราะปัญญาหรือความรู้นี้จะทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบใดในที่สุด เน้นการใช้ปัญญาไตร่ตรองการกระทำต่าง ๆ เพื่อให้เลือกประพฤติดีและมีความสุขในชีวิตได้อย่างปกติ (2) วิมุตตินิยม มีหลักการว่า ความสงบของจิตที่ปราศจากทั้งความสุขและความทุกข์เป็นสิ่งที่มนุษย์ควรแสวงหาความสงบของจิตที่หลุดพ้นจะมีได้ก็ต้องละความอยากและกิเลสตนเอง ชีวิตที่มีคุณค่าและประเสริฐ ได้แก่ การมีชีวิตอยู่เหนืออารมณ์ เพราะชีวิตที่อยู่ด้วยอารมณ์เป็นชีวิตที่มีแต่ความทุกข์หากมนุษย์ต้องการหลุดพ้นจากความทุกข์เพื่อเข้าถึงวิมุตติแล้ว มนุษย์จำต้องละและสลัดความทุกข์ให้หมดสิ้น พวกวิมุตตินิยมถือว่า ความสุขและความทุกข์เป็นเสมือนเหรียญเดียวกัน แต่มีสองด้าน ต้องมาควบคู่กันเสมอไม่มีใครมีความสุขโดยส่วนเดียวหรือทุกข์เพียงอย่างเดียว ฉะนั้น ความสุขจึงมิใช่เกิดจากการได้สนองความอยากเพียงอย่างเดียวแต่เกิดจากการได้ละความอยากอีกส่วนหนึ่งด้วย มีลัทธิสำคัญได้แก่ ลัทธิชินิก (Cynicism) เป็นกลุ่มที่เห็นว่าคุณค่าอันแท้จริงของชีวิตอยู่ที่การดำเนินชีวิตอย่างง่าย ๆ ตามวิถีแห่งคุณธรรม เน้นการใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่สะสม นักปรัชญาคนสำคัญ คือ แอนติสเทนีส (Antisthenes) ลูกศิษย์ของโสกราตีส เน้นการใช้ชีวิตลดละความอยากเพื่อการมีคุณธรรม ไดโอเจเนส (Diogenes) พัฒนามาเป็นการใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของการปฏิบัติ เขาเชื่อว่า ถ้าละทิ้งความต้องการก็จะไม่ถูกลวงจากมายาต่าง ๆ และลัทธิสโตอิก (Stocism) สนใจความดีและความสงบทางจิตจากการใช้ชีวิตตามคุณธรรม เน้นการใช้ชีวิตเรียบง่าย นักปรัชญาคนสำคัญ คือ เซโน (Zeno) เน้นว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ การกระทำของมนุษย์จึงควรมีเหตุผลที่สอดคล้องตามธรรมชาติ มนุษย์สามารถใช้สติปัญญาเข้าใจเหตุผลของธรรมชาติได้ แต่มนุษย์ก็ไม่สามารถจะควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ อะไรจะเกิด มันก็ต้องเกิด ถ้าเราไปฝืนธรรมชาติ หรือพยายามจะเปลี่ยนแปลงธรรมชาติ ก็จะทำให้เราเป็นทุกข์ เหตุการณ์ต่าง ๆ ในตัวมันเองไม่ดี ไม่ชั่ว (things indifferent) ความดี – ชั่ว จึงอยู่ที่ตัวเราต่างหาก ผู้อื่นจะมาทำอะไรแก่เราไม่ได้เลย การเป็นอยู่อย่างเข้าใจชีวิตของตนเองให้รักสงบ แต่ก็ไม่ได้หมายถึงการไม่รับผิดชอบต่อสังคมหรือการหนีไปจากสังคม ความสงบใจมีค่ามากกว่าความสุขที่เกิดจากการได้สนองความอยาก ชิเซโร (Cicero) สอนว่า วิถีหาความพอใจมี 2 วิธี คือ พยายามหาสิ่งที่ไม่ให้เพิ่มปริมาณขึ้นอีกกับสิ่งที่ต้องการลง ส่งเสริมความอดทนเมื่อพบกับความยากลำบาก ความอดกลั้นเมื่อพบกับสิ่งเย้ายวนใจ ความยุติธรรมเมื่อสมาคมกับผู้อื่น มีคำกล่าวของวิมุตตินิยมว่า ถ้าท่านชนะตนเองได้ท่านจะชนะโลกทั้งโลกทีเดียว

ผลการดำเนินชีวิตตามปรัชญาและแนวคิดศานตินิยัม คำสอนทางศาสนายังมีคำสอนแบบเสรีนิยม เช่น ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามที่สอนมนุษย์ หนีจากโลกนี้ไปรวมตัวกับพระเจ้า พระพุทธศาสนาสอนเรื่อง อนัตตา ไม่ยึดถือสิ่งใดเป็นของตนอย่างถาวร เพราะจะเป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์ทั้งปวง เช่น ความสงบทางจิตใจ หรือจิตวิญญาน การให้ความสำคัญกับชีวิตด้านปัญญา การไปถึงรากเหง้าของความเหงาและการแสวงหาความจริงของชีวิตนั้นมีค่ามากกว่าการสนองความต้องการทางกายภาพที่เฉพาะเจาะจง บางทีความสุขที่แท้จริงคือ ความพอใจแบบพอเพียง ใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่แสวงหาความสุขทางกายเท่านั้น ศีลธรรมเป็นสิ่งสำคัญมากต่อชีวิต เช่น ความอดทนอดกลั้น ความเมตตากรุณา การเสียสละ เป็นต้น (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2532)

แนวคิดแบบมนุษยนิยม (Humanism)

หลักการของมนุษยนิยมมองผ่านทวินิยม นั่นคือ ความเป็นจริงของโลกมี 2 ด้าน ทั้งสสารและจิต แต่จิตไม่เป็นอมตะและแยกออกจากร่างกายอย่างอิสระ จิตใจเป็นเพียงหนึ่งในธรรมชาติของมนุษย์เช่นเดียวกับร่างกาย ดังนั้นความต้องการของร่างกายและจิตใจจึงควรมีความสมดุล จึงให้ความสำคัญเท่าเทียมกัน นั่นคือตอบสนองความต้องการของร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดี เพราะเชื่อว่า มนุษย์มีทั้งร่างกายและจิตใจ ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างบริบูรณ์ คือ ผู้ที่พอใจในสิ่งต่าง ๆ อย่างกลมกลืน ไม่ขัดแย้ง คือ ชีวิตที่สมดุลที่สุด นักปรัชญาสำคัญ คือ มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) ได้เสนอหลักจิตวิทยาในมุมมององค์รวม (holistic approach) เกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ (human existence) เชื่อว่า แรงจูงใจนั้นจะต้องเกิดจากความต้องการของมนุษย์ จึงเน้นการเคารพในความต้องการของแต่ละคนเพราะเป็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ และได้ทำการจำแนกลำดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น โดยแบ่งรูปแบบความต้องการไว้เป็น 3 ด้าน คือ (1) ความต้องการที่ต้องการอยู่เสมอและไม่มีวันสิ้นสุด เป็นความต้องการที่เมื่อได้รับการตอบสนองแล้วยังมีความต้องการนั้นต่อไป เช่น ความต้องการในปัจจุบันที่จำเป็นในการดำรงชีวิต (2) ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนอง จะเป็นสิ่งที่ส่งผลอย่างมากต่อแรงจูงใจและมีแนวโน้มที่จะสร้างให้เกิดพฤติกรรมเพื่อนำไปสู่เป้าหมายนั้น (3) ความต้องการมีลำดับของความสำคัญแตกต่างกัน ความต้องการมีหลายด้าน บุคคลมีการแบ่งระดับความสำคัญ ความเร่งด่วนต่อชีวิตแตกต่างกันไป และจะแสดงพฤติกรรมที่นำไปสู่ความต้องการที่มีความสำคัญมากกว่าก่อนเสมอ

ผลการดำเนินชีวิตตามปรัชญาและแนวคิดมนุษยนิยม วิธีชีวิตของบุคคลที่ยึดมั่นในแนวทางมนุษยนิยมคือ การมองโลกในสภาวะสมดุลไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง แต่ให้ใช้ชีวิตอย่างสมดุลโดยเชื่อว่า มนุษย์มีทั้งร่างกายและจิตใจ มุ่งเน้นการมองชีวิตรอบตัวเพราะชีวิตต้องการศิลปะ จะต้องมีการประสานกลมกลืนของทุกด้านของชีวิตอย่างสมดุลที่สุด

แนวคิดแบบศิลปินนิยม (Artistries)

หลักการของศิลปินนิยม คือ มนุษย์ควรทำตามอารมณ์ ความรู้สึกของตน ในช่วงแรกแนวคิดนี้เน้นการใช้ชีวิตอย่างสร้างสรรค์บนฐานแนวคิดการใช้ชีวิตอย่างศิลปิน (living life as an artist) ของนิทเช่ (Nietzsche) เน้นความสมดุลระหว่างการคิดและหัวใจ (head and heart) มนุษย์ คือ ผู้สร้างสิ่งต่าง ๆ ทั้งวัตถุ ความคิด และการกระทำ คนแต่ละคนมีเอกลักษณ์ของตนโดยเฉพาะที่ไม่เหมือนคนอื่น การได้แสดงออกซึ่งเอกลักษณ์

ดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด นิซเซย์ยังมีแนวคิดในการเฉลิมฉลองกับชีวิตและการใช้ชีวิตอย่างสร้างสรรค์ยังเป็นการยืนยันการรับรู้ในควมมีชีวิตของตัวเอง ศิลปะเป็นงานที่เหมาะสมของชีวิต (art is the proper task of life) อย่างไรก็ตาม ศิลปะไม่ต้องการเป้าหมาย ดังนั้น มนุษย์จึงสนใจในสุนทรียศาสตร์ (aesthetics) ซึ่งไม่อาจรับรู้ได้จากการอนุมานเชิงตรรกะ แต่รับรู้ได้ด้วยความแน่นอนจากการหยั่งรู้ว่าการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของศิลปะนั้นเชื่อมโยงกับความเป็นคู่ระหว่างการยับยั้งและการมีเหตุผลกับความหลงใหลและความไม่มีเหตุผล ศิลปะเป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึกและจินตนาการที่สอดคล้องกับความรู้สึกของตัวเอง ศิลปะจึงก้าวหน้าไปเพื่อตัวศิลปะเองอีกด้วย (art is something done for its own sake) ต่อมานักปรัชญาในลัทธิอัตถิภาวนิยม (Existentialism) มองว่า มนุษย์ในสมัยปัจจุบันได้สูญเสียตัวเองไป เพราะถูกบังคับและกำหนดโดยบทบาทหรือหัวข้อทางสังคมทั้งที่มีความเต็มใจและไม่เต็มใจ นอกจากนี้ยังถูกกำหนดโดยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มุ่งเน้นชีวิตการทำงานจนละเลยความเป็นตัวเอง ไม่มีเวลาจะพิจารณาตัวเอง มองว่า ศิลปะเป็นเรื่องที่กระทำหลังการทำงาน (after work) การแบ่งแยกเช่นนี้ทำให้เกิดการแบ่งแยกชีวิตการทำงานกับชีวิตส่วนตัว ทำให้การกระทำที่เกิดจากความรู้สึกอยากทำจริง ๆ ไม่มีอยู่เลย คนเป็นเพียงทางผ่านของสิ่งอื่นมิได้มีอะไรเป็นตัวของตัวเอง ความสูญเสียนี้เป็นการสูญเสียเสรีภาพที่เป็นสาระสำคัญของมนุษย์ ความเป็นอิสระที่จะเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากความเป็นมนุษย์ มนุษย์มีเสรีภาพที่จะเลือกกระทำตามความรู้สึกของตัวเองได้ หากจะเลือกไม่มีใครมาบังคับตัวได้ หากเลือกทำในสิ่งที่ขัดกับความรู้สึกจริง ๆ แสดงว่า กำลังหลอกตัวเองการหลอกตัวเองนำมาซึ่งความทุกข์ความรังเกียจตัวเองในที่สุด (คำแหง วิสุทธางกูร, 2548)

ผู้คนอาจคิดว่า ไม่สามารถทำสิ่งที่ต้องการได้ เพราะยังยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมที่สังคมกำหนดขึ้น เป็นต้น แต่กฎเกณฑ์ แบบแผน จริยธรรม และคุณธรรมล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มนุษย์เป็นผู้สร้างความดีในการสร้างสรรค์ ดังนั้น มนุษย์ควรมีอิสระที่จะทำสิ่งที่พวกเขาต้องการทำโดยไม่มีกฎเกณฑ์เคร่งครัดตายตัว การตัดสินใจ-ผิดเป็นการตัดสินใจไปตามแบบแผนอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็เท่ากับมนุษย์ได้ทำให้แบบแผนนั้นเป็นจริง พร้อมกับเป็นการลดทอนตัวเองลงแบบเหมารวม ศิลปินมองว่า การทำดีมีคุณธรรมก็เปรียบเสมือนการสร้างงานศิลปะ การสร้างสรรค์งานศิลปะก็มาจากจินตนาการที่เสรี หากงานศิลปะถูกบังคับให้ทำตามแบบ งานศิลปะนั้นก็ไร้คุณค่าแห่งการสร้างสรรค์ แต่การสร้างสรรค์อาจไม่ดีก็ได้ การใช้ชีวิตก็อาจผิดศีลธรรมได้เช่นกัน ความเป็นมนุษย์ของมนุษย์ คือ ผลรวมของการกระทำแห่งเสรีภาพทั้งหมดของเขา เป็นความรู้สึกอิสระที่แท้จริง ราวกับภาพวาดของจิตรกรอิสระที่แท้จริง เสรีภาพนั้นมีอยู่จริงของมนุษย์ แต่มนุษย์มักเข้าใจผิดและหลอกตัวเองว่าเขาถูกบังคับให้ทำเช่นนั้นจนไม่มีอิสระ มนุษย์มักจะหลอกตัวเอง การหลอกตัวเองทำให้มนุษย์ชาติหายไป เพราะขาดความจริงใจ มนุษย์สามารถกลับคืนสู่ตนเองได้ก็ต่อเมื่อมีความจริงใจเท่านั้น

ผลการดำเนินชีวิตตามปรัชญาและแนวคิดศิลปินนิยม คือ การถือว่า ศิลปะที่ยิ่งใหญ่ให้แนวทางในการกำหนดแนวคิดชีวิตของเราว่ามีความหมาย หากเราถือว่า ตนเองเป็นศิลปินที่สร้างความหมายของชีวิตของเราเองโดยคำนึงถึงทั้งเหตุผลและอารมณ์ ในแง่ร่วมสมัย เราอาจคิดว่า อารมณ์เป็นพลังกระตุ้นเบื้องหลังความคิดของเรา หากเราเลือกอาชีพอย่างชาญฉลาด เราก็จำเป็นต้องสนุกกับมันหรือมีความหลงใหลในงานที่เราทำ

ถ้ามันรู้สึกว่ามี ความหมาย และด้วยหลักอัตถิภาวนิยม เราจะตระหนักถึงเสรีภาพของมนุษย์โดยธรรมชาติ การเลือกอนาคตและทำตามความรู้สึกของตน ความเห็นแก่ตน เสรีภาพ และความรับผิดชอบเป็นของคู่กัน เป็นการกระทำตามความรู้สึกของตนเองมากที่สุด บางครั้งอาจมองว่าขัดกับกฎเกณฑ์ของสังคม แต่ก็เพราะต้องการกลับคืนสู่อิสรภาพของตนเอง การตอบสนองความต้องการของสังคมที่ขัดกับความรู้สึกเท่ากับการหลอกลวงตนเองซึ่งมีแต่ทำให้เกิดความทุกข์

โดยสรุป แนวคิดของชีวิตในทัศนะของปรัชญาการดำเนินชีวิตและผลการดำเนินชีวิตดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น แม้จะแตกต่างกัน แต่มนุษย์ก็มักจะเลือกกระทำไม่แนวคิดใดก็แนวคิดหนึ่ง หรืออาจใช้หลายแนวคิดร่วมกันก็ได้ตลอดช่วงชีวิตของเขา แต่ไม่ว่าจะเลือกดำเนินชีวิตอย่างไร ก็พิจารณาได้ว่าล้วนเป็นผลสืบเนื่องมาจากวิธีการดำเนินชีวิตของเขา ซึ่งมีบริบทของประวัติศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง และยังมีปัจจัยเข้ามาประกอบรวมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปได้ มนุษย์ที่รู้จักปรับตัวยอมดำรงชีวิตและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ตนเองมีชีวิตที่ดี มีความสุขในชีวิตได้

ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal Life)

คำว่า New Normal ถูกนำมาใช้ครั้งแรกเพื่ออธิบายถึงสถานะของเศรษฐกิจสังคม ฯลฯ หลังจากวิกฤตที่เกิดขึ้นซึ่งแตกต่างจากก่อนวิกฤต คำนี้ถูกใช้กับภาวะหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง การโจมตี 11 กันยายน 2001 วิกฤตการเงินในปี 2007-2008 ผลพวงของภาวะถดถอยทั่วโลกในปี 2008-2012 การระบาดใหญ่ของ COVID-19 และเหตุการณ์อื่น ๆ (Asonye, 2020) โดยในปี ค.ศ. 1918 Henry A. Wise Wood ได้เขียนถึงภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกในการพิจารณาปัญหาสงครามโลกครั้งที่ 1 ว่าต้องแบ่งยุคออกเป็นสามช่วง คือ ช่วงสงคราม ช่วงเปลี่ยนผ่าน และช่วงความปกติใหม่ซึ่งจะมาแทนที่ยุคเก่าอย่างไม่ต้องกังขา คำถามที่อยู่ตรงหน้าคือ มนุษย์จะมีกระบวนการผ่านจากสงครามไปสู่ความปกติใหม่ได้อย่างไรโดยใช้เวลาน้อยที่สุด และความปกติใหม่นี้น่าจะถูกสร้างให้แตกต่างไปจากเดิมอย่างแน่นอน ในช่วงวิกฤตการเงินต่อเนื่องถึงภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจของโลก บิลล์ กรอส (Bill Gross) ผู้จัดการกองทุนการเงินชาวอเมริกันใช้อธิบายถึงสภาวะเศรษฐกิจโลกหลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจแฮมเบอร์เกอร์ ในประเทศสหรัฐอเมริกาช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2007-2009 สาเหตุที่ใช้คำว่า “New Normal” ในด้านเศรษฐกิจเพราะเดิมทีวิกฤติเศรษฐกิจจะมีรูปแบบค่อนข้างตายตัว และเป็นวงจรเดิม คือ เมื่อเศรษฐกิจเติบโตไปได้ช่วงระยะหนึ่ง จะมีปัจจัยที่ทำให้เกิดเป็นวิกฤติทางเศรษฐกิจ และหลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ไม่นานเศรษฐกิจก็จะเริ่มฟื้นตัว แล้วก็กลับมาเติบโตได้อีกครั้ง สิ่งเหล่านี้ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติ จนเรียกได้ว่าเป็น “เรื่องปกติ” (Normal) ก็ได้ แต่หลังจากการเกิดวิกฤติแฮมเบอร์เกอร์ หลายคนมองว่า เศรษฐกิจโลกจะไม่สามารถกลับไปเติบโตได้ดีเหมือนเดิม ด้วยปัจจัยต่าง ๆ เช่น การพยายามกระตุ้นเศรษฐกิจมากเกินไป ทั้งที่หลายประเทศมีหนี้สาธารณะสูงมาก การยืมเงินจากอนาคตเพื่อแลกกับการเติบโตทางเศรษฐกิจในวันนี้ย่อมจะส่งผลให้เศรษฐกิจเติบโตได้ลดลงในอนาคต ดังนั้นคำว่า “New Normal” จึงถูกนำมาใช้เพื่อพูดถึงการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ถดถอยลง และคาดว่าจะไม่กลับมาเติบโตในระดับเดิมได้อีกต่อไป (Brandbuffet, 2564) เมื่อโลกประสบกับการระบาดใหญ่ของโควิด-19 (COVID-19) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2019 ก็ได้เปลี่ยนโฉมหน้าวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไปแทบทุกด้าน ปรากฏเป็นภัยคุกคามการใช้ชีวิต ทั้งในการดำเนิน

ชีวิต การประกอบอาชีพ รวมไปถึงการรวมกลุ่มในทางวัฒนธรรมและทางศาสนา นั่นคือ มีผลทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ ด้วยมาตรการป้องกันการระบาดของโควิด-19 กิจกรรมต่าง ๆ ต้องหยุดทำการ เมื่อไม่มีงานทำ เมืองก็เกิดความว่างเปล่า ผู้คนย้อนกลับไปอยู่ในชนบทบ้านเกิด แม้ธุรกิจขนาดเล็กก็ต้องปิด แง่มุมของชีวิตนั้นด้านที่ปกติ สำหรับมนุษย์ที่จะดำเนินชีวิตอย่างที่ได้ใช้ชีวิตมานั้นได้หายไปแล้ว

ผลกระทบจากโรคระบาดนี้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นใคร อยู่ที่ไหน ผลกระทบก็ทั่วถึงกัน ไวรัสโคโรนาอันเป็นเหตุปัจจัยหลักก็ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไวรัสไม่ได้เลือกและทำการเลือกกว่าจะติดใคร แต่อยู่ที่ทุกคนจะปฏิบัติตนตามมาตรการป้องกันไวรัสไม่ให้เกิดติดตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการล้างมือบ่อย ๆ การเว้นระยะห่างทางสังคม หรือสวมถุงมือ การใส่หน้ากากในที่สาธารณะ สิ่งเหล่านี้ คือ การกระทำที่กลายเป็น “ความปกติใหม่” และในช่วงเวลานี้ กิจกรรมการมีส่วนร่วมต่าง ๆ เช่น การรับประทานอาหารในร้านอาหาร การออกกำลังกาย การดูหนังในโรงภาพยนตร์ การแข่งขันกีฬา การดูคอนเสิร์ต การท่องเที่ยว และกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นเรื่องปกติแต่เดิมสำหรับการใช้ชีวิตของมนุษย์ในฐานะที่มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ต้องพึ่งพาสังคม จนเรียกได้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม จึงเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะเข้าสังคม พูดคุยโต้ตอบ และชุมนุมกัน แต่เมื่อสิ่งนั้นถูกพรากไป ทำให้ลำดับความสำคัญต่าง ๆ เปลี่ยนไป และความวุ่นวายย่อมจะบังเกิดขึ้น และในกรณีของการระบาดใหญ่ในระดับนี้ ชีวิตอาจสูญเสียจำนวนมากได้ จึงมีใช่ยุคของการแบ่งแยก แต่ทุกคนต่างอยู่ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทุกคนอยู่ในสังคมเดียวกัน โดยไม่คำนึงถึงอาชีพ อายุ เชื้อชาติ และลักษณะอื่นใดที่สังคมมักชอบแบ่งประเภท ไม่ใช่ยุคของความแตกต่าง ไม่ใช่ฝ่ายตรงข้าม แต่เป็นยุคของการเป็นพันธมิตร (Chris, 2020) ที่ต้องร่วมมือร่วมใจกันเพื่อให้รอดพ้นช่วงเวลาวิกฤต แต่ก็รับรู้ไว้ว่า วิถีชีวิตจะไม่กลับไปเป็นเหมือนเดิมอีกต่อไป ความปกติใหม่จึงเป็นนิยามของรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติ และเคยคาดหมายล่วงหน้าได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่มั่นคง

ในช่วงนี้มีคำถามเชิงปรัชญาสังคมบางประการเกี่ยวกับแนวคิดของความปกติใหม่นั้น คือ ความปกติใหม่เป็นแนวคิดก้าวหน้าที่ต่อต้านการอนุรักษ์สภาพที่เป็นอยู่ความปกติเก่า (the old normal) หรือไม่ สังคมหรือผู้ปกครองจะใช้ภาวะแพร่ระบาดของโควิด-19 เพื่อขับเคลื่อนสังคมไปสู่อนาคตที่ดีกว่าและสะอาดกว่าได้หรือไม่ หรือความปกติใหม่ยังเป็นความพยายามที่จะรักษาสภาพสังคมที่เป็นอยู่ให้มากที่สุด แนวคิดของความปกติได้สะท้อนความหวังของผู้คนที่กลับไปเป็นปกติมากกว่าให้คงความเป็นปกติใหม่ต่อไป สำหรับบรรทัดฐานใหม่ของความปกติใหม่นั้นมีสิ่งที่เกี่ยวข้อง คือ ระยะห่างเชิงพื้นที่ระหว่างบุคคลที่จะสนทนากัน จับมือกัน และการใกล้ชิดกัน สิ่งเหล่านี้จะถูกยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงไปสู่รูปแบบปกติใหม่ บรรทัดฐานการติดต่อทางสังคมที่แตกต่างกันมากมายในพหุวัฒนธรรมจะยังคงอยู่หรือลดทอนลงไป กระแสการคัดค้านเหล่านี้จะมีอยู่จริงหรือไม่ก็ตาม แต่ถ้าความปกติใหม่ได้ส่งเสริมการห้ามบางอย่างไว้จนเป็นปกติ ความคิดนี้ก็ดูเหมือนจะเป็นความคิดที่อันตรายมาก มนุษย์พึงต้องย้อนถามตัวเองว่าต้องการให้มีความปกติ หรือความเป็นปกติใหม่หรือไม่ มนุษย์จะยังมีการดำเนินชีวิตที่มีความสุขอย่างปกติตามปรัชญาชีวิตแต่เดิมได้หรือไม่ หรือควรนำหลักปรัชญาชีวิตของตนมาปรับไปตามความปกติใหม่นี้ เพื่อจะได้เป็นเหตุผลรองรับการดำเนินชีวิตอย่างใหม่นี้

มนุษย์ต้องตระหนักถึงอันตรายของการทำให้สังคมเข้าใจกฎเกณฑ์ใหม่ และบรรทัดฐานทางสังคมอย่างใหม่ด้วย สังคมที่ปรารถนาหรือพยายามใช้ความเรียบง่ายทางสังคม คือ สังคมที่ไม่รู้จักสถานการณ์ของตัวเอง ส่งผลให้เกิดความขบเซา ความอึดครึ้มในชีวิต เพราะพยายามอย่างยิ่งที่จะรักษาสภาพที่เป็นอยู่ เพราะไม่รู้ว่าอะไรปรับตัวอย่างไรกับปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้น ยิ่งในสังคมที่ซับซ้อน ต่างคนต่างคิดต่างกัน หากพวกเขาสามารถเรียนรู้จากกันและกันได้ก็อาจจะสร้างสรรค์ในทางที่ดีขึ้น แต่ถ้าพยายามมองที่ขัดแย้งกัน มีการวิพากษ์วิจารณ์รอบข้าง ความปกติใหม่เช่นนี้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมที่เป็นผลจะส่งผลต่อการเชื่อมต่อทางสังคมในอนาคตอย่างไร

แม้จะยังไม่มีภาพชัดเจนของชีวิตวิถีใหม่ แต่มีพฤติกรรมบางประการได้รับการยอมรับแล้วว่า จะเกิดขึ้น (กรมสุขภาพจิต, 2564) และมนุษย์จะต้องปรับตัวกันขนานใหญ่ไปกับวิถีชีวิตอย่างใหม่นี้

1. การใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต

การที่สังคมมุ่งไปสู่สังคมดิจิทัล มีการนำใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต ทำให้ดิจิทัลมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในชีวิต สิ่งเหล่านี้จะเข้ามาสู่ในทุกจังหวะชีวิต เช่น การศึกษาและเรียนรู้ออนไลน์ การประชุมออนไลน์ การช้อปปิ้งออนไลน์ การทำธุรกรรม และความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ ของชีวิต เช่น ดูหนัง ฟังเพลง เกม เป็นต้น

2. การเว้นระยะห่างทางสังคม

ผู้คนในสังคมจะยอมรับความสำคัญของการเว้นระยะห่างทางสังคม รวมถึงการใช้ชีวิตแยกเดี่ยว (isolation) ในฐานะที่เป็นแนวทางในการใช้ชีวิตที่ดีในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 และย่อมจะยอมรับเป็นวิถีการดำเนินชีวิตอย่างหนึ่งที่สังคมยอมรับได้ มีการรักษาระยะห่างทางกายภาพเพิ่มขึ้น มีใช้เทคโนโลยีสื่อสารมากขึ้น และชีวิตลดการโต้ตอบแบบเผชิญหน้า รวมถึงการไปสถานที่สาธารณะ เน้นทำกิจกรรมที่บ้านมากขึ้น มีการซื้อ-ขายและจัดส่งสินค้าอย่าง “Delivery” มากขึ้น

3. การดูแลใส่ใจสุขภาพทั้งตัวเองและคนรอบข้าง

ผู้คนมีความตระหนักในการอยู่รอด ป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 มีการส่งเสริมดูแลสุขภาพและความสะอาดเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้ออย่างเคร่งครัด พฤติกรรมการใช้หน้ากาก การใช้เจลแอลกอฮอล์จะได้รับการยอมรับในที่สาธารณะ การล้างมืออย่างถูกวิธีและคอยสังเกตตัวเองเมื่อไม่สบายจะกลายเป็นสิ่งปกติที่จะดำเนินต่อไป รวมถึงการหันมาดูแลสุขภาพ การออกกำลังกาย การฉีดวัคซีน และการทำประกันสุขภาพจะเป็นหัวข้อสนทนาของผู้คนอย่างต่อเนื่อง

4. การสร้างสมดุลชีวิต

เมื่อมีมาตรการทำงานที่บ้าน แต่ละคนย่อมมีโอกาสในการอยู่บ้านมากขึ้น ลดความตึงเครียดจากการเดินทาง มีการลดจำนวนวันทำงานในสำนักงานหรือลดความแออัดของผู้คนในอาคาร ในแหล่งธุรกิจ ย่านการค้า แต่ละคนอยู่กับตัวเองมากขึ้น จึงเป็นช่วงที่จะหันมามองคุณค่าของชีวิตและเลือกสรรวิธีสร้างสมดุลชีวิตระหว่างเวลาส่วนตัว การงาน และสังคมเพื่อให้ตนมีชีวิตที่สมดุลมากขึ้น

ปรัชญาการดำเนินชีวิตกับชีวิตวิถีใหม่

แม้ว่าจะไม่มีใครสามารถทำนายอนาคตได้ และด้วยเหตุว่า ไม่มีใครรู้ว่า การระบาดจะสิ้นสุดเมื่อไร และชีวิตจะดำเนินต่อไปอย่างไรหลังจากการระบาดใหญ่สิ้นสุดลง แต่โลกย่อมไม่กลับไปเหมือนเก่าอย่างแน่นอน กระนั้น ด้วยบรรทัดฐานใหม่ทางสังคม จะนำเอาหลักประโยชน์นิยม หลักสุขนิยม หลักศาสนานิยม หลักมนุษยนิยมหรือแม้กระทั่งหลักศิลปนิยมมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จะรองรับชีวิตวิถีใหม่นี้ได้ หรือจะกลายเป็นปฏิกษณ เพราะชีวิตวิถีใหม่มีการกดทับหลักการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ยอมรับให้เกิดการอยู่แยกกันของมนุษย์ ซึ่งมีใช้เพียงปัญหาปรัชญา แต่ยังคงนำไปสู่ปัญหาจิตวิทยา (Muller, 2020) เพราะเป็นเรื่องของการมีชีวิตอย่างมีความสุข การตีความตามความเป็นจริงเป็นเรื่องสำคัญ แต่ปัญหาคือ ตอนนี้อยู่ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนว่าชีวิตวิถีใหม่จะไปทางใด จะรื้อฟื้นความเป็นปกติเก่าได้มากน้อยเพียงใด หรือจะพัฒนาไปสู่ชีวิตวิถีใหม่ที่วางฐานอยู่บนสังคมดิจิทัลได้หรือไม่ เพราะมีการปรับเปลี่ยนหลายอย่างในช่วงการระบาดในรอบปี พ.ศ. 2563-2564 ซึ่งชีวิตวิถีใหม่ยังต้องการเวลาสำหรับช่วงเปลี่ยนผ่าน และการทำให้เกิดบรรทัดฐานบนความปกติใหม่ในระดับชีวิตวิถีใหม่ ดังนั้น เมื่อพิจารณาแนวโน้มหลัก ๆ ของพฤติกรรมของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดช่วงเวลานี้ว่า มีความเข้ากันได้บนปรัชญาการดำเนินชีวิตใดบ้าง แม้ว่ามุมมองของการระบาดใหญ่นั้นจะแตกต่างกันไปในแต่ละคน เนื่องจากทุกคนได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดในทางใดทางหนึ่ง แต่มุมมองของแต่ละคนแตกต่างกัน ไม่มีวิธีใดที่จะพิจารณาผลของการระบาดใหญ่ได้อย่างสมบูรณ์ และแม้ว่ามุมมองอาจแตกต่างกัน แต่ก็ยังทับซ้อนกัน เนื่องจากยังคงเป็นปัญหาหลักประเด็นหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตวิถีใหม่ กระนั้น ย่อมแจ่มแจ้งออกมาความเป็นไปได้ของผู้คนที่เชื่อในแนวคิดการดำเนินชีวิตดังตัวอย่างเช่น

1. ความเป็นไปได้ของแนวคิดประโยชน์นิยม

ผู้ถือหลักประโยชน์นิยมย่อมมีความเชื่อที่ว่า การกระทำที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ประโยชน์ใช้สอย และเป็นความสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุด มักก่อให้เกิดความสุขกลับคืนมาแก่ตนด้วย หากการกระทำใดส่งเสริมความเศร้า ความโกรธ ความกลัว หรืออารมณ์ใด ๆ ที่เป็นสิ่งตรงกันข้ามของความสุข การกระทำจะถูกตัดสินว่าถูกหรือผิดจะต้องพิจารณาจากผลที่ตามมาของส่วนรวมด้วย ความถูกต้องของการกระทำถูกกำหนดโดยปริมาณของความสุขที่เหนือกว่าความทุกข์ ดังนั้น ผู้ที่ถือประโยชน์นิยมย่อมมองหาประโยชน์ของชีวิตวิถีใหม่ก่อนว่า มีหรือไม่ ทั้งต่อส่วนตัวและส่วนรวม ถ้ามีเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความสุขหรือไม่ โดยพิจารณาได้ว่า คนเหล่านี้ย่อมยอมรับการใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเพื่อการทำงาน การศึกษาเรียนรู้ การทำธุรกรรมต่าง ๆ การทำงานอาชีพ ล้วนแต่มีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้น ตนจำต้องมีรายจ่ายในด้านนี้เพิ่มขึ้น แม้เป็นประโยชน์แต่ก็ต้องลงทุน จึงต้องควบคุมระดับการใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตให้พอเหมาะ การบังคับใช้การเว้นระยะห่างทางสังคมเป็นการรอนสิทธิทำให้ไม่สามารถรวมกลุ่มได้หรือใช้ชีวิตปกติได้ หรือทำให้ไม่สามารถประกอบกิจการอาชีพได้ จึงย่อมมีการต่อต้าน ต่อรองพอสมควรเพื่อให้ได้รับการชดเชย เพื่อให้ตนได้ประโยชน์ส่วนหนึ่งได้ แต่มองในแง่ส่วนรวมถือว่า เป็นการให้ความร่วมมือเพื่อลดการแพร่ระบาดที่จะเกิดขึ้นระลอกใหม่ จึงยอมให้ความร่วมมือได้ สำหรับการดูแลสุขภาพอนามัยในที่สาธารณะและส่วนตน แม้ว่าธุรกิจและสถานที่ต่าง ๆ จะเปิดขึ้นอีกครั้ง สถานการณ์จะไม่เหมือนเดิม และการดูแลสุขภาพอนามัยในที่สาธารณะ แต่ผู้คนที่ยังคงต้องสวมหน้ากากอนามัย

นั่นคือ ความปกติใหม่ และในฐานะสมาชิกของสังคมก็ต้องยอมรับและปฏิบัติตาม ชีวิตวิถีใหม่ย่อมมองได้ว่าเป็นวิถีชีวิตที่ยังประโยชน์ส่วนตน และย่อมเป็นโอกาสที่จะเกิดความสุขได้จากการลดลงของการระบาดได้ในอนาคตจึงเป็นประโยชน์มากแก่ส่วนร่วมโดยถือปฏิบัติว่าเป็นสิ่งดี และการรักษาสมดุลในการใช้ชีวิตส่วนตัว ชีวิตการทำงาน และการแสวงหาความบันเทิงก็ให้เป็นไปได้เท่าที่เป็นประโยชน์แก่ตน

2. ความเป็นไปได้ของแนวคิดสุขนิยม

ผู้ถือหลักสุขนิยมย่อมมุ่งแสวงหาความสุขให้แก่ตนเองมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แม้จะเน้นการควบคุมตนเองไว้ให้เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม แต่ก็พร้อมจะมองหาสิ่งต่าง ๆ ที่จะเพิ่มพูนความสุขแก่ตน ดังนั้นผู้ที่ถือสุขนิยมย่อมยินดียอมรับที่จะใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือหรือวิธีการในการแสวงหาความสุข โดยเป็นวิธีการใหม่ มีความหลากหลาย เป็นเรื่องที่จะนำมาซึ่งความสุขสนุกสนานในชีวิต และพร้อมจะใช้ให้มากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยถือเป็นความโก้เก๋ ทันสมัย และย่อมแสวงหาอุปกรณ์เครื่องมือทางเทคโนโลยีที่ยิ่งดี ยิ่งแพงเพื่อสนองความปรารถนาของตนให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป สำหรับการเว้นระยะห่างทางสังคม ชาวสุขนิยมแทบอาจไม่พอใจ เพราะลิดรอนการใช้ชีวิตในระดับสังคมอย่างมีความสุขของตน แต่หากเป็นชาวเอพิคิวเรียนก็ยิ่งพอประเมินได้ว่าอดทนให้พ้นช่วงเวลานี้ไป จะได้มีชีวิตยืนยาวแล้วใช้ชีวิตต่อไปให้สุขได้ แต่ถ้าไม่ยอมเว้นระยะห่างทางสังคม อาจได้รับเชื้อโรคนำไปสู่การป่วยไข้หรือเสียชีวิตได้ ย่อมประเมินได้ว่า การอดทนนี้พอที่จะรับได้ การดูแลสุขภาพทั้งตัวเองและคนรอบข้างนั้นย่อมเป็นไปได้ด้วยความเลือกสรรที่จะหาสิ่งดี ๆ สวยงามหรือเท่ ให้แก่ตน เพื่อจะได้เป็นที่สะดุดตาเพศตรงข้าม หรือเป็นการยกย่อง ยกย่องตนว่าเป็นชนชั้นสูงในสังคม ตัวอย่างเช่น การใช้หน้ากากที่มีลวดลายประดับ สายคล้องหน้ากากทองคำ เป็นต้น และในการสร้างสมดุลชีวิต ชาวสุขนิยมย่อมมองหาความสุขอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะในการใช้ชีวิตการทำงาน การใช้ชีวิตส่วนตัว โดยมุ่งให้มีความสุข มีการพูดคุยผ่านออนไลน์ การเลือกอาหารอร่อย ๆ ให้มาส่งที่บ้าน การทำงานไปกินไป พูดคุยไป ก็ทำให้มีความสุข หากรับรู้ข่าวสารอะไรที่เป็นทุกข์ก็ต้องหาวิธีมาจัดไป ให้เหลือแต่สุข แม้ชั่วครู่ชั่วยามก็ยังดี จะได้มีจุมกับความเครียด ความซึมเศร้าที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ก็มุ่งที่จะใช้ชีวิตให้มีความสุขที่สม่ำเสมอตลอดชีวิตไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นอีกก็ตาม

3. ความเป็นไปได้ของแนวคิดศานตินิยม

ผู้ถือหลักศานตินิยมเน้นการใช้ปัญญาไตร่ตรองการกระทำต่าง ๆ เพื่อให้เลือกประพฤติดี และมีความสุขในชีวิตได้อย่างปกติ การดำเนินชีวิตอย่างง่าย ๆ ตามวิถีแห่งคุณธรรม ส่งเสริมความอดทนเมื่อพบกับความยากลำบาก มุ่งความสงบทางใจ ดังนั้น เขาไตร่ตรองในคุณ-โทษของการใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต โดยพิจารณายอมรับในส่วนที่จำเป็นต้องใช้ไปเพื่อการศึกษาเรียนรู้ การทำงาน การแสวงหาข้อมูลเพื่อประเทืองปัญญาเป็นสำคัญ ส่วนการใช้เพื่อความบันเทิงหรือการแสวงหาความทันสมัยย่อมไม่ใช่วิถีทางของชาวศานตินิยม การเว้นระยะห่างทางสังคมก็เป็นมาตรการที่ยอมรับได้ เพราะปกติก็ใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่ได้รวมกลุ่มเพื่อการสังสรรค์ใหญ่โต สามารถใช้ชีวิตคนเดียว หรือมีระยะห่างกับบุคคลอื่นได้ แม้ในการใช้ชีวิตปกติก็สามารถอดทนต่อความไม่สะดวกของมาตรการเสริมต่าง ๆ ได้ โดยมีความพยายามในการทำสมาธิเพื่อลดการประพฤติดนตามมาตรการป้องกันการระบาดของโรคโควิด-19 มีการระมัดระวังในการใช้ชีวิต พร้อมทั้งจะดูแลสุขภาพทั้งตัวเองและคนรอบข้าง แสวงหาข้อมูลต่าง ๆ มาเพื่อให้ตนเองได้มีความรู้และจะได้ปฏิบัติตนใน

การรักษาสุขภาพให้ห่างไกลโรคระบาดได้ สำหรับการสร้างสมดุลชีวิต ชาวศานตินิคมย่อมมุ่งการแสวงหาความสุขทางใจ สุขทางปัญญา รักษาสมดุลของการใช้ชีวิต ไม่ตื่นตระหนกหรือเครียดไปกับสถานการณ์ พร้อมทั้งปรับสมดุลชีวิตของการทำงานและการใช้ชีวิตส่วนตัวให้พอเหมาะ สรรหากิจกรรมมาเสริมให้เกิดความสงบทางใจ เช่น ปฏิบัติสมาธิ สวดมนต์ หรืออย่างน้อยก็เสริมปัญญา เช่น อ่านหนังสือ ชมสารคดี เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน ก็อาจจะออกไปเป็นจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือผู้ลำบากในสถานการณ์วิกฤต หรือช่วยฟื้นฟูจิตใจผู้คนหลังวิกฤต ส่งเสริมการใช้ชีวิตเรียบง่าย พอเพียง และการมีสังคมที่ช่วยเหลือแบ่งปันกันต่อไป

4. ความเป็นไปได้ของแนวคิดมนุษยนิยม

ผู้ถือหลักมนุษยนิยมเน้นตอบสนองความต้องการของร่างกายและจิตใจ เน้นความกลมกลืน ไม่ขัดแย้ง มีความสมดุลในชีวิต เมื่อต้องดำรงชีวิตบนชีวิตวิถีใหม่ ย่อมเน้นการปรับตัว โดยย่อมมองว่าการใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตนั้นเป็นตอบสนองความต้องการของตนได้ และควรส่งเสริมให้ทุกคนเข้าถึงและใช้งานไม่ว่าจะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ตนในการใช้ชีวิตหรือการทำงาน การสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ การใช้เพื่อแสวงหาความบันเทิง การติดต่อสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ รวมไปถึงการแสวงหาความรู้เพื่อเพิ่มพูนปัญญา และค้นหาคอร์สอบรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองไปตามลำดับ โดยพยายามรักษาสมดุลระหว่างการอยู่ในโลกออนไลน์กับชีวิตจริง ซึ่งในชีวิตจริงก็สามารถยอมรับการเว้นระยะห่างทางสังคมได้ เพราะเป็นมาตรการเพื่อความปลอดภัย แต่อย่างไรก็ตาม ก็มุ่งหวังว่าจะได้ใกล้ชิดผู้อื่น ได้รวมกลุ่มพูดคุยสังสรรค์แบบพบหน้ากันจริง ๆ อันเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของคนในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันไว้ของคนในสังคม สำหรับการดูแลสุขภาพของตนเองและผู้อื่นนั้น ย่อมเป็นพื้นฐานของชาวมุขนิคมอยู่แล้วที่จะตอบสนองปัจจัยสี่ให้ครบครันแก่ตน โดยพยายามมิให้ขาดพร่องสิ่งใด ยังมีครบถ้วนหรือมากอีกสักหน่อยก็จะยิ่งดี ทั้งนี้การใช้ชีวิตจะต้องมีความสุขทั้งในเวลาส่วนตัว เวลาทำงาน และมีช่วงเวลาสันทนาการ เพื่อให้ชีวิตสมดุล มีความสุขกับชีวิตวิถีใหม่ได้

5. ความเป็นไปได้ของแนวคิดศิลปนิยม

ผู้ถือหลักศิลปนิยมแสวงหาความงดงามของชีวิต เพื่อให้ตนมีแรงขับเคลื่อนจากภายในที่เต็มเปี่ยมสำหรับการมีชีวิตที่มีความสุข เมื่อใช้มุมมองต่อชีวิตเช่นนี้มองชีวิตวิถีใหม่ย่อมรู้สึกอึดอัดกับชีวิตวิถีใหม่ เพราะเหมือนบังคับให้จำยอมต้องใช้ชีวิตในโลกดิจิทัล การมีตัวเลือกในรูปแบบชีวิตที่จำกัดทำให้ชีวิตขาดเสรีภาพ แต่ก็สามารถยอมรับได้ในส่วนที่จะสร้างความแปลกใหม่ ความตื่นตาตื่นใจให้กับชีวิต จากเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดจากการรักษาระยะห่างทางสังคม และการรักษาสุขอนามัยในที่สาธารณะเหล่านี้ ไม่สามารถหยุดผู้คนจากการพยายามเป็นตัวของตัวเอง โดยพยายามกลับไปใช้ชีวิตตามปกติ ผู้คนยังอยากที่จะสนุกสนาน มีการรวมตัวกัน มีการท่องเที่ยว โดยไม่สนใจกฎการเว้นระยะห่างทางสังคม แม้ว่ามันจะไม่ใช่วิถีชีวิตใหม่ทั้งหมด แต่การผสมผสานชีวิตให้สมดุลอย่างใหม่ก็ยังพอกระทำได้ ผู้คนยังเลือกที่จะเว้นระยะห่างทางสังคมเท่าที่เป็นไปได้ ล้างมือบ่อย ๆ สวมหน้ากากอนามัย ทำงานที่บ้าน ศึกษาและเรียนรู้ ทำธุรกรรมผ่านระบบออนไลน์มากขึ้น มนุษย์แสวงหาความเป็นตนเอง ความมีชีวิตยังคงก้าวหน้าไปประดุจสายน้ำ ขอเพียงสายน้ำแห่งชีวิตไหลรินเรื่อยไปถึงจะสามารถรักษาความมีชีวิตชีวาไว้ได้ สายน้ำแห่งชีวิตที่นิ่งสนิทย่อมมีแต่จะทำให้ชีวิตหม่นหมองเศร้าซึม ขาดพลังชีวิตที่จะพัฒนาตนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ดังนั้น ผู้ถือ

หลังศิลปนิพนธ์จะหาทางออกในการสร้างสรรค์ ประดิษฐ์ หรือปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ รอบตัวให้สวยงาม แปลกใหม่ เพื่อสร้างสีสันในชีวิต เช่น การประดิษฐ์ตกแต่งหน้ากากผ้า สายคล้องหน้ากาก รวมไปถึงบรรจุภัณฑ์สำหรับ น้ำยาล้างมือหรือแอลกอฮอล์เจล เป็นต้น เช่นนี้จึงจะให้การดำรงชีวิตวิถีใหม่เป็นไปได้มากขึ้น

สรุป

มนุษย์มีปัญหา มีสมรรถภาพคิด จึงมองหาคำสอนมาเป็นหลักในการนำชีวิต มีปรัชญาในการดำเนินชีวิตโดยที่แต่ละคนก็มีอัตลักษณ์เฉพาะตน มีโลกทัศน์ต่อการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน กระนั้นก็มีปรัชญาที่เป็นแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่สำคัญ 5 แนวคิด ได้แก่ ประโยชน์นิยม สุขนิยม ศานตินิยม มนุษยนิยม และศิลปนิยม ซึ่งในภาวะชีวิตวิถีใหม่ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้การกระทำทั้งหลายในยุคชีวิตใหม่มีความแตกต่าง มีความหลากหลายท่ามกลางความไม่แน่นอนของชีวิต บางการกระทำแลดูเหมือนการกระทำที่ไร้ค่า แต่คิดกระทำเพื่อเติมเต็มตนเองก็ยังคงต้องใช้ความกล้าไม่น้อย ทั้งพฤติกรรมส่วนตัว ครอบครัว สังคม รวมถึงสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนผ่านของสังคมบนชีวิตวิถีใหม่มีความกะทันหันทำให้คนในโลกนี้ต้องปรับตัวให้เข้าเทคโนโลยีและโลกอินเทอร์เน็ต การเว้นระยะห่างทางสังคม การรักษาสุขภาพทั้งตนเองและคนรอบข้าง รวมไปถึงการรักษาสมดุลในการใช้ชีวิต ซึ่งในสังคมที่มีเสรีภาพย่อมดำเนินไปบนหลักมนุษยนิยม ยอมรับความหลากหลายและความแตกต่างในแนวคิด ความเชื่อ และการสืบทอดทางวัฒนธรรม ทำให้มีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปตามสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ ด้วยรากฐานของความคิดที่แตกต่างกัน เช่นนี้ ผู้คนจึงมีวิถีชีวิตและผลการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันไปตามความคิด หรือโลกทัศน์ของตนเอง

แต่หากแต่ละคนสามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาที่ถูกต้อง มีความไว้วางใจต่อปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่ตนได้เลือกสรรและนำมาปรับใช้ในชีวิตนั้นย่อมส่งผลต่อทั้งตนเองและสังคม ด้วยการใช้ชีวิตอย่างมีหลักการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ก็จะช่วยให้อำนาจดำเนินชีวิตไปในทิศทางแห่งความสุขอย่างยั่งยืนในยุคที่เปลี่ยนไปเช่นนี้ ข้อคำนึงอย่างหนึ่งในยุคสมัยเช่นนี้ คือ ไม่ว่ามนุษย์จะมีความเชื่อ ความคิดเห็น หรือวิถีชีวิตต่างกันอย่างใด แต่มนุษย์ล้วนเป็นเพื่อนร่วมโลกที่ต้องอยู่ร่วมกัน จึงไม่ควรมองหรือมีความเชื่อสุดโต่งเพียงอย่างเดียว ต้องมองและรู้วิธีคิดที่จะตรวจสอบให้รอบด้านแบบบูรณาการ มองแบบสัมพันธ์กัน เพราะทุกอย่างไม่ได้อยู่ได้โดยลำพังตัวเอง แต่ต้องอาศัยเหตุปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องรวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตใหม่ มนุษย์ต้องเรียนรู้วิธีคิด วิธีเรียนรู้ วิธีสื่อสาร วิธีปฏิบัติและวิธีการจัดการทั้งในระดับส่วนตนและส่วนรวม วิถีชีวิตใหม่เกิดขึ้นหลังจากการเปลี่ยนแปลง แม้จะเสมือนบังคับคนให้ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นจริง ไม่อาจที่จะรักษาวินัยแบบเดิมไว้ได้ทั้งหมด แม้ว่าโลกมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง มนุษย์เป็นผู้ขับเคลื่อนไป มีโลกทัศน์บนความคิด ความเชื่อและกระบวนทรรศน์เฉพาะตน นำไปสู่การคิดการตัดสินใจที่แตกต่างกัน การที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันในโลกนี้จึงมิใช่เพียงการอยู่เพื่อให้ตนรอด หรือเพียงแสวงหาความสุขตามหลักปรัชญาที่ตนยึดถือ แต่มนุษย์ต้องรวมกันในการอภิบาลโลกให้อยู่ดีมีสุขร่วมกันด้วย ชีวิตวิถีใหม่ได้แบ่งแยกผู้คน แต่ผู้คนทำการแบ่งแยกกันเอง ดังนั้น ผู้มีปัญหาจึงควรเห็นแก่ส่วนรวม นั่นคือ มีจิตอาสาในการที่จะร่วมด้วยช่วยเหลือกันในการปกป้องรักษาผู้คนทั้งหลายให้อยู่ร่วมกันได้ ท่ามกลางความหลากหลาย ความเป็นพหุสังคม พหุวัฒนธรรม พหุศาสนา บนหลักแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยความพอดีทางกาย วาจาและใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ผู้ใหญ่ผู้น้อยและผู้มีหน้าที่มีพุทธธรรมาภิบาล (พระครูโสภาสราธิคุณ (ชาตรี อาสโภ), สิริกร อมฤตวาริน, กীরติ บุญเจือ, และเอนก สุวรรณบัณฑิต, 2564) ผู้ปกครองทำหน้าที่ดูแลประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ใช้หลักการปกครองที่เหมาะสมแก่ชุมชน และส่งเสริมให้ประชาชนแต่ละคนพัฒนาตนเองให้มีความรู้และความสามารถในการเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตวิถีใหม่ และใช้สมรรถภาพคิดของตนตัดสินใจเลือกประพฤติได้อย่างเหมาะสมกับปรัชญาในการดำเนินชีวิตของตนได้ด้วยตนเอง เมื่อผู้คนรู้จักมองโลกและชีวิตด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องเช่นนี้แล้ว มนุษย์ย่อมไม่บิดเบือนทั้งเริ่มต้น ท่ามกลาง และในที่สุด การแก้ปัญหาจากภาวะแพร่ระบาดโควิด-19 หรือความทุกข์ยากอื่นใดก็จะมีหนทางและมีแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์เสมอ สังคมเช่นนี้จึงจะพัฒนาไปสู่สังคมที่มีความผาสุกที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2564). *Covid-19 สุขภาพจิต*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2564. ระบบออนไลน์จาก <https://www.dmh.go.th/apps/>.
- คำแหง วิสุมธำกูร (แปล/เรียบเรียง). (2548). *วิธีใช้เหตุผลทางปรัชญาที่แท้*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- พระครูโสภาสราธิคุณ (ชาตรี อาสโภ), สิริกร อมฤตวาริน, กীরติ บุญเจือ, และเอนก สุวรรณบัณฑิต. พุทธธรรมาภิบาลกับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(4); 1144-54.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2532). *ปรัชญากรีกโบราณ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2543). *ปรัชญาทั่วไป: มนุษย์โลกและความหมายของชีวิต*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สมภาร พรหมทา. (2546). *มนุษย์กับศาสนา*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- เอนก สุวรรณบัณฑิต. (2560). *ปรัชญาจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ: ปิสเปส.
- Brandbuffet. (2564). *หลัง Covid-19 เทรนด์ผู้บริโภคไทยเปลี่ยนพฤติกรรมถาวร เปิด “4 แนวทาง” ธุรกิจพลิกวิกฤติเป็นโอกาส*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2564. ระบบออนไลน์ จาก <https://www.brandbuffet.in.th/2020/04/nielsen-changing-consumer-behavior-in-covid19/>.
- Chris, K. *The “New Normal” from a philosophical standpoint*. [Jun 8, 2020] Retrieved on Jun 29, 2021 from <http://chriskirsch.medium.com/the-new-normal-from-a-philosophical-standpoint-bd09a1f72c85>.
- Muller, K. *The Problematic Concept of the ‘New Normal’*. [Jun 19, 2020] Retrieved on Jun 29, 2021 from <https://futurebased.org/topics/the-problematic-concept-of-the-new-normal/>.
- Asonye C. (2020). *There's nothing new about the 'new normal'. here's why*. Article in *World Economic Forum*. Retrieved on Aug 5, 2021, from <https://www.weforum.org/agenda/2020/06/theres-nothing-new-about-this-new-normal-heres-why/>.

สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา

A Lifelong Learning Society in Higher Education Institutions

พระมหาเทวินทร์ ชินบุตร

Phramaha Taywin Chinabut

วัดโพธิ์แก้วเบญจธาราม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

Wat Pho Kaew Benchataram, National Office of Buddhism, Thailand

Email: taywincnb@gmail.com

Received December 6, 2021; Revised December 12, 2021; Accepted December 29, 2021

บทคัดย่อ

การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษยโลกทุกสังคม เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทุกด้านของชีวิต มุ่งเน้นส่งเสริมให้บุคคลในสังคมได้เรียนรู้และสามารถพัฒนาตามศักยภาพของบุคคล เพื่อสนองต่อความต้องการของบุคคลให้รู้เท่าทันและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของสังคม ซึ่งในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งระบุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 ว่า อุดมศึกษาเป็นแหล่งองค์ความรู้และพัฒนากำลังคนระดับสูงที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาชาติอย่างยั่งยืน สร้างสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีบทบาทสูงในสังคมประชาคมอาเซียนและมุ่งสู่คุณภาพอุดมศึกษาระดับนานาชาติ เนื่องด้วยปัญหาในสังคมส่วนใหญ่ของประเทศไทยที่เกิดจากบุคคลในสังคมที่ขาดการเรียนรู้ บทความนี้จึงต้องการเสนอแนวคิดและหลักการสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาบุคคลให้มีทักษะการศึกษา ค้นคว้า แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง มีแรงจูงใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง การใช้สื่อและเทคโนโลยีช่วยในการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมต่อเนื่องตลอดชีวิต สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ สร้างนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้กับผู้เรียน และส่งเสริมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะแก้ปัญหาชีวิตสามารถที่จะดำรงชีวิต และทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันตลอดจนสู่ยุคแห่งอนาคตและสามารถเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมั่นคงยั่งยืน ซึ่งมีความสำคัญกับบุคคลในสังคมตั้งแต่เกิดไปจนตลอดชีวิต

คำสำคัญ: สถาบันอุดมศึกษา; การเรียนรู้; การเรียนรู้ตลอดชีวิต; สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Abstract

Lifelong learning It is a concept that is born with every human being and society. To develop in all areas of life Focusing on encouraging people in society to learn and be able to develop according to their potential. To meet the needs of people to be aware and adapt to changes and Social development. Which in Thailand has given priority to lifelong learning in

Higher education institutions as specified in the Higher Education Development Plan No.11 B.E. 2012-2016 that Higher education is a source of knowledge and high-level manpower that has Quality for sustainable national development. Creating a lifelong learning society, Play a high role in the ASEAN community and aim at higher quality of international education. Due to problems in the majority of society in Thailand caused by people in a society that lack learning. This article therefore needs concepts and principles to develop higher education institutions for a lifelong learning society. With the important goal of developing human resources to have the skills to study and search for knowledge by oneself. Which must be motivated to study for knowledge on their own by using media and technology to help manage education to cover lifelong continuity motivate to learn Build lifelong learning habits to learners and promote it to be a lifelong learning society. Have skills to solve life problems, be able to sustain life. And able to keep up with the changes in the present and the future, and can learn to live together in a stable and sustainable society. Which is important to humans in society from birth to life.

Keywords: Higher Education Institutions; Learning; Lifelong Learning; A Society of Lifelong Learning

บทนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมุมมองจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) รวมทั้งเป้าหมายการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) กำหนดให้ทุกคนในสังคมไทยทุกช่วงวัยมีทักษะความรู้ และความสามารถเพิ่มขึ้น ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากล และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) แต่การเรียนรู้เป็นปัญหาของบุคคลในสังคมไทยมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการผลิตและพัฒนากำลังคนสร้างงานวิจัยและนวัตกรรมขั้นสูง เป็นแหล่งที่สร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาประเทศ ดังจะเห็นได้จากแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 มีเจตนารมณ์ของแผนนี้ว่า อุดมศึกษาไทยต้องนำการพัฒนาและเปิดโอกาสการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพคนไทย ให้เกิดทักษะทางความคิด มีความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561) บทความนี้จึงต้องการเสนอแนวคิด และหลักการเพื่อการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาสู่การเป็น

สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีภูมิปัญญา มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ และมีความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งในระดับประกาศนียบัตร อนุปริญญา หรือปริญญา ได้แก่ ปริญญาตรี ปริญญาโท และ ปริญญาเอกที่มีคุณภาพ รวมทั้งการทำการวิจัยและให้บริการทางวิชาการแก่สังคม จากเจตนารมณ์ของแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ.2561-2580 ที่ว่า อุดมศึกษาไทยต้องนำการพัฒนาและเปิดโอกาสการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพคนไทยให้เกิดทักษะทางความคิดมีความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยผู้เขียนจะนำเสนอแยกส่วนดังนี้

1. ความหมายของสถาบันอุดมศึกษา

อุดมศึกษา หมายถึง การศึกษาที่สูงขึ้นจากระดับมัธยมศึกษา คำว่า อุดมศึกษา มีรากศัพท์มาจากศัพท์ภาษาบาลี “อุดม” หมายถึง สูงสุด และศัพท์ภาษาสันสกฤต ศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ดังนั้น คำว่า “อุดมศึกษา” จึงหมายถึง การเรียนชั้นสูงสุด ซึ่งเป็น “การจัดการศึกษาหลังมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี การศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่า” อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการศึกษาหลังมัธยมศึกษา (Postsecondary education) โดยทั่วไป การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษานิยมแบ่งเป็นการประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาระดับแรก (Primary education) ที่ใช้เวลาประมาณ 6 ปี และการมัธยมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาระดับที่ 2 (Secondary education) ที่ใช้เวลาอีกประมาณ 6 ปี และเมื่อถึงระดับอุดมศึกษาจึงเรียกกันว่า เป็นการศึกษาในระดับที่ 3 (Tertiary education) ซึ่งเริ่มตั้งแต่ประมาณปีที่ 13 เป็นต้นไป (ทองอินทร์ วงศ์โสธร และปราณี สังขะตะวรรณ, 2556)

สถาบันอุดมศึกษา หมายความว่า สถานศึกษาของรัฐในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และกระทรวงอื่นที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในด้านวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงหลากหลายสาขาวิชา เพื่อให้ประกาศนียบัตร อนุปริญญา หรือปริญญา แก่ผู้สำเร็จการศึกษาในหลายระดับรวมถึง ปริญญาตรี ปริญญาโท และ ปริญญาเอก รวมทั้งการทำการวิจัยและให้บริการทางวิชาการแก่สังคม หมายถึง หน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา มักใช้คำเรียกรวมว่า สถาบันอุดมศึกษา ซึ่งในประเทศไทยนิยมเรียกสถาบันเหล่านี้ว่า มหาวิทยาลัย วิทยาลัย สถาบัน รวมทั้งโรงเรียน เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หรือโรงเรียนนายร้อยตำรวจ (พระราชบัญญัติการบริหารส่วนงานภายในของสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562, 2562)

2. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวคิดที่เกิดมาพร้อมกับมนุษย์โลก เพราะการเรียนรู้จะทำให้เกิดการพัฒนาในทุกด้านของชีวิต ซึ่งประเทศไทยต้องการให้ทุกสถาบัน เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) โดยมีแนวทางสำคัญในการส่งเสริม

การเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นให้เกิดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ใหม่ เน้นส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในสังคม ควรต้องตระหนักถึงการพัฒนาตนเอง อยากรู้มีความรู้มีทักษะและความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่าง ต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2553) ได้กล่าวไว้ว่า “มนุษย์ต้องเรียนรู้ ต้องมีการฝึกฝน มีการพัฒนาตนเองและสังคม” โดยการน้อมนำหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้เรียนรู้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต หมายความว่า การศึกษาที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งยังได้กำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการพัฒนาความสามารถให้บุคคลมีความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและมั่นคง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง เป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้แก่บุคคลทางด้านทักษะ ความรู้ และศักยภาพในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องทุกช่วงชีวิต โดยได้ผลเป็นการพัฒนาตนเองและสังคมประเทศชาติ ได้อย่างมั่นคง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

คาราลิส และ เวอร์จิดิส (Karalis and Vergidis) (2004) กล่าวว่า เป็นการศึกษที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของทุกคน เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ นั้น จะเห็นผลเป็นอย่างมากกับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิตเสมือนทางเลือกหนึ่งในการจัดการให้มี หรือจัดการฝึกอบรม เพื่อเติมเต็ม ทำให้เกิดความรู้ที่ได้รับมีความทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งในส่วนของคุณรู้และทักษะด้วย การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นส่วนเติมเต็มของการศึกษาอย่างแท้จริง

ขณะเดียวกันยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายในแนวทางเดียวกันว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมาย และมีความต่อเนื่องในทุกช่วงของชีวิตครอบคลุมการเรียนรู้ จากแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม โดยมีความมุ่งหมายที่สำคัญ คือ เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงยั่งยืน (สุนน อมรวิวัฒน์, 2543, อาชญญา รัตนอุบล, 2558, สุมาลี สังข์ศรี, 2544)

จากความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่นักวิชาการแต่ละท่านได้ให้ความหมายมาในเบื้องต้นอาจพอสรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง เรื่องของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นปกติในชีวิตประจำวันของคนทุกคนในสังคม ซึ่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการ ดำรงชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงดำเนินอย่างต่อเนื่อง ทุกช่วงอายุและทุกรูปแบบ และเกี่ยวข้องกับปัจจัยในการดำเนินชีวิตมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและนำความผาสุกสู่ตนเองและสังคมอย่างยั่งยืน

การเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา

ในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) โดยมีแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ให้ทุกคนในสังคมสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย เน้นให้เกิดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 8 ให้มีการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ตามพระราชบัญญัตินี้ ถือว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกรอบการจัดการศึกษาของประเทศ รัฐต้องส่งเสริมในการจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ เพื่อการเรียนรู้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายให้คนไทยเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถค้นคว้าหาความรู้และเข้าถึงความรู้ได้ตลอดเวลาจากสื่อในยุคปัจจุบัน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542)

ในขณะที่กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ให้ความสำคัญถึงเรื่องนี้เช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 มีเจตนารมณ์ของแผนนี้ว่า อุดมศึกษาไทยต้องนำการพัฒนาและเปิดโอกาสการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพคนไทย ให้เกิดทักษะทางความคิดมีความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ตลอดทุกช่วงวัยของชีวิต ตลอดจนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561)

ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ในประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 ที่มีความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ต้องมีการปรับตัวในทุกระดับ และทุกช่วงวัย มีการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่วัยเด็กไปจนตลอดชีวิต โดยได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา โดยยึดตามแนวทางแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) เป็นทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งต้องการยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาไทย เพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพสามารถปรับตัวสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาศักยภาพอุดมศึกษา ในการสร้างและนวัตกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถแข่งขันในยุคศตวรรษที่ 21 สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา รวมถึงสังคมระดับประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 มีเจตนารมณ์ของแผนนี้ว่า อุดมศึกษาไทยต้องนำการพัฒนาและเปิดโอกาสการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพคนไทย ให้เกิดทักษะทางความคิดมีความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ นำไปสู่การแก้ปัญหา พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561)

หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา

กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ เกิดขึ้นตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง เป็นการส่งเสริมให้มนุษย์ได้เรียนรู้ นับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะสภาพสังคมได้แปรเปลี่ยนไป การดำรงชีวิต และการเรียนรู้ของมนุษย์จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การส่งเสริมให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ต่อเนื่อง จำต้องเข้าใจในแนวคิด

และหลักการเรียนรู้ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมของผู้เรียนรู้ และเกิดความรู้ได้อย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอให้เท่าทันความก้าวหน้า และเปลี่ยนแปลงของสังคม

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นเรื่องที่ทั่วโลกให้ความสนใจ เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่สามารถจัดการเรียนรู้ที่สามารถให้ผู้เรียนพึ่งตนเอง เรียนรู้ได้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถาบัน อันนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ กล่าวได้ว่าเป้าหมายของสังคมแห่งการเรียนรู้ คือการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกสถาบันนั่นเอง การเรียนรู้จึงควรนำแนวคิด หลักการไปปรับใช้ เพื่อให้ได้รับการพัฒนาทุกด้านอย่างยั่งยืน

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการของ นักวิชาการหลายท่านที่ว่า การศึกษาตลอดชีวิตให้มีประสิทธิภาพ ควรมีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ชัดเจน ให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ แหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย โดยใช้สื่อและเทคโนโลยีช่วยในการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมต่อเนื่องตลอดชีวิต สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ สร้างนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้กับผู้เรียน และส่งเสริมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในที่สุด โดยมีหลักการดังนี้

1. การศึกษาไม่ได้สิ้นสุด เมื่อจบการศึกษาจากสถาบันการศึกษา แต่การเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถวางแผนการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและแหล่งความรู้ที่มีอยู่ได้ตลอดเวลา
2. ครอบครัวและสังคม มีความสำคัญในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีหน้าที่วางรากฐานในการเรียนรู้ ตั้งแต่เกิดไปจนตลอดชีวิต
3. สังคมและชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ลำดับต่อมา ผู้เรียนจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้จากแหล่งเรียนรู้ในสังคม เช่น โรงเรียน สถาบัน โรงพยาบาล วัด
4. การเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและผสมผสาน ตั้งแต่เกิดจนตายและได้รับการพัฒนาทุกด้านในช่วงชีวิตหนึ่ง ให้สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันทุกกลุ่มในสังคม
5. เป้าหมายสูงสุด คือการพัฒนาคุณภาพชีวิต
6. สิ่งจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ โอกาส แรงจูงใจ ความสามารถที่เรียนรู้ โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ให้ทุกวัดมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เหมาะกับสถานะของแต่ละบุคคลในขณะนั้น
7. การเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ ต้องเรียนรู้จากสภาพจริง มีความจำเป็นสำหรับทุกช่วงชีวิต เพื่อสามารถพึ่งพาตนเอง แก้ไขปัญหา สามารถดำเนินชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงวัย ได้อย่างเหมาะสม ได้ด้วยตนเอง (สมคิด อิศระวัฒน์, 2538, สุมาลี สังข์ศรี, 2554, สิปปนนท์ เกตุทัต, 2545)

จากหลักการในเบื้องต้น สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุด ตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อให้บุคคลได้พัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อเนื่องอย่างเต็มศักยภาพ โดยต้องมีความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้สื่อและเทคโนโลยีช่วยในการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมต่อเนื่องตลอดชีวิต สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ สร้างนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียน และส่งเสริมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการส่งเสริมให้มนุษย์ได้เรียนรู้ นับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะสภาพสังคมได้แปรเปลี่ยนไป การดำรงชีวิตและการเรียนรู้ของมนุษย์จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การส่งเสริมให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ต่อเนื่อง มีความสำคัญทั้งต่อตนเองและสังคม พอสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้บุคคลมีโอกาสเรียนรู้ในทุกช่วงของชีวิต
2. ช่วยให้ผู้บุคคลได้รับโอกาสทางการเรียนรู้อย่างเสมอภาค
3. ช่วยให้ผู้บุคคลเหมาะสมกลมกลืน
4. ช่วยให้ผู้บุคคลบูรณาการเรียนรู้กับชีวิต
5. ช่วยให้ผู้บุคคลได้รับการเรียนรู้ที่สามารถใช้ได้กับชีวิตจริง
6. ช่วยให้ผู้บุคคลได้รับการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการงาน เลือกลงและพัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับ

สถานการณ์ที่เปลี่ยนไป มีทักษะที่จะหาความรู้ด้วยตนเองต่อเนื่องตลอดชีวิต

7. ช่วยให้ผู้บุคคลมีอิสระในการเรียนรู้ ตรงกับความสามารถของตนเอง สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้

8. ช่วยให้ผู้บุคคลพัฒนาคุณภาพตนเองได้ตลอดทุกช่วงชีวิต
9. ช่วยให้ผู้บุคคลมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นรากฐานของการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ ช่วยสร้างเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคล ซึ่งเป็นกำลังสำหรับการพัฒนาและสร้างความเจริญงอกงามของสังคม ประเทศชาติได้อย่างสมดุล มั่นคงและยั่งยืน ดังนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงเป็นการเรียนรู้ช่วยให้บุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ช่วยให้ผู้บุคคลและสถาบันในสังคม มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สามารถพัฒนาคุณภาพตนเองได้ตลอดทุกช่วงชีวิต

ผลจากการมีสังคมแห่งการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา

สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแนวคิดเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคคลทุกสังคม ในสถาบันอุดมศึกษาก็เช่นเดียวกัน สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนภายในสถาบัน ส่งผลให้บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา เกิดการพัฒนา โดยเน้นที่หลักการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ เพื่อการปฏิบัติจริง เพื่อการดำเนินชีวิต และอยู่ในท่ามกลางสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน ดังจะเห็นได้ว่า สังคมไทยมีการพัฒนาและรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ไว้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และมนุษย์สร้างขึ้น ส่งผลให้ในสถาบันอุดมศึกษาเป็นช่องทางให้ผู้ที่ต้องการเรียนรู้และมีการต่อยอด สามารถนำไปปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จที่ต้องการได้จริง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสถาบัน

กล่าวได้ว่า ผลจากการมีสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างมากมายทั้งต่อบุคลากรและสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้ บุคลากรมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองได้หลากหลายวิธีการโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา สามารถเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

กับตนเอง สร้างความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษาและสังคม เพื่อพัฒนาสังคมโดยรวมในสถาบันจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สามารถทำได้ง่าย ส่งผลให้สังคมสามารถเรียนรู้และกำหนดแนวทางการเรียนรู้ของตนได้อย่างอิสระตามที่ถนัด โดยไม่มีข้อจำกัดของเวลา บุคลากรทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ เพื่อพัฒนาต่อยอดเป็นความรู้ใหม่ได้เต็มศักยภาพ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาให้น่าอยู่อย่างมีความสุขต่อไป

บทสรุป

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ทุกสังคม ในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนา มนุษย์และสังคมในทุกด้าน เพื่อตอบสนองการดำเนินชีวิตให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทุกด้านที่เกิดขึ้น ตลอดเวลา ทั้งนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ให้ความสำคัญโดยส่งเสริมให้อุดมศึกษาไทยต้องนำการพัฒนาและเปิดโอกาสการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาศักยภาพคนไทย ให้เกิดทักษะทางความคิดมีความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ สามารถอยู่ในสังคม ได้อย่างเหมาะสม ตลอดทุกช่วงวัยของชีวิต ตลอดจนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต กล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวคิดเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในสถาบันอุดมศึกษาให้เกิดการพัฒนา โดยเน้นที่หลักการ เรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ เพื่อการปฏิบัติจริง เพื่อการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตใน สถาบันอุดมศึกษา โดยต้องมีแรงจูงใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้สื่อและเทคโนโลยีช่วยในการจัด การศึกษาให้ครอบคลุมต่อเนื่องตลอดชีวิต สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ สร้างนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้กับ ผู้เรียน และส่งเสริมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อช่วยให้บุคคลมีโอกาสรู้ในทุกช่วงของชีวิต ช่วยให้บุคคลได้รับโอกาสทางการเรียนรู้อย่างเสมอภาค ช่วยให้บุคคลเหมาะสมกลมกลืน ช่วยให้บุคคลบูรณา การเรียนรู้กับชีวิต ช่วยให้บุคคลได้รับการเรียนรู้ที่สามารถใช้ได้กับชีวิตจริง ช่วยให้บุคคลได้รับการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับการงาน เลือกลงและพัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป มีทักษะที่จะหา ความรู้ด้วยตนเองต่อเนื่องตลอดชีวิต ช่วยให้บุคคลมีอิสระในการเรียนรู้ ตรงกับความสามารถของตนเอง สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ ช่วยให้บุคคลพัฒนาคุณภาพตนเองได้ตลอดทุก ช่วงชีวิต และช่วยให้บุคคลมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้น่าอยู่และมีความสุขเข้มแข็ง และอยู่ในท่ามกลางสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 (2545) และ ฉบับที่ 3 2553*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ทองอินทร์ วนศ์โสธร และปราณี สังขะตะวธรณ์. (2556). *การอุดมศึกษา*. ใน สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (เล่ม 38).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2553). *หลักชาวพุทธ*. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์สวายจำกัด.

- พระราชบัญญัติการบริหารส่วนงานภายในของสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก, หน้า 99-101.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก.
- สมคิด อิศระวัฒน์. (2538). *ลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเองของคนไทย*. นครปฐม: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2551). *กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551-2565*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). *แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2561-2580*. กรุงเทพฯ: บริษัท 프리กหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สิปปนนท์ เกตุทัต. (2545). *จากอดีตและปัจจุบันสู่อนาคตของการปฏิรูปการศึกษาไทยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: บริษัท 프리กหวาน กราฟฟิค จำกัด.
- สมน อมรวิวัฒน์. (2543). *ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2554). *การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2558). *การวิเคราะห์และสังเคราะห์ปรัชญา แนวคิด และหลักการ ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต* (รายงานการวิจัย). กองทุนคณะครุศาสตร์, ครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Karalis, T., and Verfides, D. (2004). *Lifelong education in Greece: Recent developments and current trends*. International Journal of Lifelong Education.